

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SURİYELİ SIĞINMACILARIN TÜRK
TOPLUMUNA ETKİSİ: BAŞAKŞEHİR ÖRNEĞİ

BUKET DÜNDAR

2501140845

TEZ DANIŞMANI

DOÇ. DR. YUNUS KAYA

İSTANBUL, 2017

Y Ü K S E K L İ S A N S
T E Z O N A Y I

ÖĞRENCİNİN

Adı ve Soyadı : BUKET DÜNDAR

Numarası : 2501140845

Danışman : DOÇ. DR. YUNUS KAYA

Anabilim/Bilim Dalı : SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER

Tez Savunma Tarihi : 17.11.2017

Tez Savunma Saati : 10:00

Tez Başlığı : SURİYELİ SİĞINMACILARIN TÜRK TOPLUMUNA ETKİSİ: BAŞAKŞEHİR ÖRNEĞİ.

TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜ'NE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. ADEM ESEN		Kabul
2- PROF. DR. NİLÜFER NARLI		Kabul
3- DOÇ. DR. YUNUS KAYA		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- YRD. DOÇ. DR. SÜLEYMAN GÜDER		
2- YRD. DOÇ. DR. HASAN KARATAŞ		

ÖZ

SURİYELİ SİĞINMACILARIN TÜRK TOPLUMUNA ETKİSİ: BAŞAKŞEHİR ÖRNEĞİ

BUKET DÜNDAR

Suriye İç Savaşı'nın 7. yılında ülkemizde 3 milyonu aşkın Suriyeli bulunmakta ve dolayısıyla Suriyelilerin Türkiye'de yerel toplum ile birlikte nasıl yaşadıkları konusu önem arz etmektedir. Çünkü ülkelerinden zorunlu olarak göç eden Suriyeliler; beraberinde kültürlerini, dillerini, yaşayışını, değerlerini de getirmişlerdir. Bu çalışmada İstanbul'un Suriyelilere yoğun olarak ev sahipliği yapan Başakşehir ilçesinin çoğunlukla yoksul insanların yaşadığı, sosyoekonomik düzeyi düşük Güvercintepe Mahallesi'nde ve sosyoekonomik düzeyi nispeten yüksek ve daha çok sitelerden oluşan Başakşehir Mahallesi'nde Suriyeliler ve yerel sakinler ile yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Suriyelilerin topluma uyumu ve yerel halkın Suriyelileri kabulü, temas teorisi, bütünleşik tehdit teorisi ve grup tehdit teorisi ışığında birlikte yaşama modelleri çerçevesinde incelenmiştir.

Anahtar kelimeler: Tehdit Teorisi, Temas Teorisi, Entegrasyon, Zorunlu Göç, Mülteciler

ABSTRACT

THE IMPACT OF SYRIAN REFUGEES ON TURKISH COMMUNITY: BAŞAKŞEHİR CASE

BUKET DÜNDAR

In the seventh year of the Syrian Civil War, there are more than 3 million Syrians in our country and thus it has become an urgent issue how Syrians live together with the local community in Turkey. Because Syrians forced to flee their homes have brought their own cultures, languages, lifestyles, and values. In this study, semi-structured in-depth interviews with Syrians and local community were conducted in two neighborhoods of Başakşehir district of Istanbul where Syrians are densely populated: One is Güvercintepe neighborhood with low socio-economic level where mostly the poor live, and the other is Başakşehir neighborhood with relatively high socio-economic level, generally composed of housing estate. Integration between Syrians and local community has been analyzed within the framework of coexistence models in the light of contact theory, integrated threat theory and group threat theory.

Keywords: Threat Theory, Contact Theory, Integration, Forced Migration, Refugees

ÖNSÖZ

Tezin hazırlanma aşamasında bana her zaman anlayış, hoşgörü ve sabırla yaklaşan değerli danışman hocam Doç. Dr. Yunus Kaya başta olmak üzere bölümümüzde yer alan değerli hocalarıma, desteklerinden ötürü İstanbul Valiliği'ne, Başakşehir ilçesinde çalışmamı kolaylaştıran Başakşehir Kaymakamı Sn. Kazım Tekin ve Başakşehir Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı çalışanlarına teşekkürlerimi sunarım.

Her şeyin ötesinde, eğitim hayatımın tüm merhalelerinde bana güvenen ve beni destekleyen değerli anneannem, annem ve abime; bana her zaman moral ve motivasyon kaynağı olan eşime teşekkür ederim.

Buket Dünder
İstanbul, 2017

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	v
TABLolar LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GÖÇ OLGUSU

1. GÖÇ OLGUSU.....	6
1.1. İtici ve Çekici Faktörler	7
1.2. Zorunlu Göç	8
1.2.1. Mülteci ve Sığınmacı Kavramları	9
1.2.2. Yerinden Edilmiş Kişiler.....	10

İKİNCİ BÖLÜM

TEMAS VE TEHDİT TEORİLERİ ÇERÇEVESİNDE BİRLİKTE YAŞAMA MODELLERİ

2. TEMAS VE TEHDİT TEORİLERİ ÇERÇEVESİNDE BİRLİKTE YAŞAMA MODELLERİ	11
2.1. Temas Teorisi.....	12

2.2. Bütünleşik Tehdit Teorisi.....	14
2.3. Grup Tehdit Teorisi.....	16
2.4. Tehdit Teorisi ve Temas Teorisinin Asimilasyon, Entegrasyon ve Çok Kültürlülük Üzerindeki Tezahürleri.....	18
2.4.1. Asimilasyon	20
2.4.2. Entegrasyon.....	21
2.4.3. Çok Kültürlülük	23

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’NİN GÖÇ POLİTİKALARI

3. TÜRKİYE’NİN GÖÇ POLİTİKALARI	26
3.1. Göçe Yönelik Düzenlemeler	27
3.1.1. Yerel Düzenlemeler	27
3.1.1.1. 1934 Tarih ve 2510 Sayılı İskân Kanunu.....	27
3.1.1.2. 1951 Mültecilerin Statülerine Yönelik Cenevre Sözleşmesi ve 1951 Sözleşmesine Ek Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin New York’ta İmzalanan Protokol	28
3.1.1.3. 1994 Yönetmeliği.....	29
3.1.1.4. 2013 Tarih ve 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK).....	29
3.1.2. AB Müktesebatı Çerçevesinde Türkiye’nin Göç Politikaları	30
3.2. Türkiye’ye Yönelik Büyük Göç Akınları	33
3.2.1. 1989 Bulgaristan Vatandaşlarının Kitlesele Göç Akını.....	34
3.2.2. 1991 Kuzey Iraklı Kürtlerin Kitlesele Göç Akını.....	35
3.3. Suriye İç Savaşı ve Suriye’den Düzensiz Göç	37

3.3.1. Türkiye’deki Suriyelilerin Mevcut Durumu	38
3.3.2. Vize	43

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SURİYELİLERİN UYUMUNA YÖNELİK YAPILAN DÜZENLEMELER

4. SURİYELİLERİN UYUMUNA YÖNELİK YAPILAN DÜZENLEMELER.....	44
4.1. Çalışma Hayatı	45
4.2. Eğitim ve Sağlık.....	48

BEŞİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM VE VERİ

5. YÖNTEM VE VERİ	51
5.1. Yöntem.....	51
5.2. Çalışmanın Sınırlılıkları	55
5.3. Veri.....	56
5.3.1. Araştırma İçin İstanbul’un Seçilmesinin Nedeni	56
5.3.2. Araştırma İçin İstanbul’un Başakşehir İlçesinin Seçilmesinin Nedeni....	57
5.3.3. Güvercintepe Mahallesi	59
5.3.4. Başakşehir Mahallesi	60

ALTINCI BÖLÜM

BULGULAR

6. BULGULAR.....	61
6.1. Barınmaya Yönelik Bulgular	61
6.1.1. Güvercintepe Mahallesi	61
6.1.2. Başakşehir Mahallesi	64
6.2. İstihdama Yönelik Bulgular	67
6.2.1. Suriyelilerin İşyeri Açması	69
6.2.2.Çocuk ve Kadın İşçiler.....	70
6.2.3.Denklik Sorunu	71
6.3. Eğitim, Dil ve Kültüre Yönelik Bulgular	73
6.3.1. Eğitim ve Dil	73
6.3.2. Kültürel Uyum ve Çatışma Deneyimleri	77
6.4. Sağlığa Yönelik Bulgular	79
6.5. Güvenliğe Yönelik Bulgular	80
 SONUÇ VE ÖNERİLER.....	82
KAYNAKÇA	91
EKLER.....	102

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Göç Mevzuatı.....	27
Tablo 2: Bire Bir Formülü Kapsamında Ülkemizden Çıkış Yapan Suriyeli Yabancılara İlişkin İstatistikî Bilgiler	33
Tablo 3: Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin Dağılımı	41
Tablo 4: Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin Dağılımı (Devamı)...	42
Tablo 5: Biyometrik Verilerle Kayıt Altına Alınan Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı.....	49
Tablo 6: Güvercintepe Mahallesi’nde Yaşayan Suriyeliler	53
Tablo 7: Başakşehir Mahallesi’nde Yaşayan Suriyeliler	53
Tablo 8: Güvercintepe Mahallesi’nde Yaşayan Yerli Halk	53
Tablo 9: Başakşehir Mahallesi’nde Yaşayan Yerli Halk	54
Tablo 10: Başakşehir İlçesindeki Yerel Nüfus ve Suriyeli Nüfusu	56
Tablo 11: Suriyelilerin İstanbul’un İlçelerine Dağılımı	57

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Lee'nin Göç Modeli	8
Şekil 2: Tehdit Teorisi	15
Şekil 3: Berry'nin 2 Boyutlu Kültürleşme Modeli	19
Şekil 4: Entegrasyon Göstergeleri	22
Şekil 5: Yıllara Göre Ülkemize Gelen Suriyeliler	38
Şekil 6: Geçici Barınma Merkezleri İçinde ve Dışında Kalan Suriyeliler.....	39
Şekil 7: Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin İlk 10 İle Göre Dağılımı	40

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
BM	: Birleşmiş Milletler
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
GİGM	: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
HUGO	: Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi
IOM	: Uluslararası Göç Örgütü
ORSAM	: Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Müdürlüğü
YÖK	: Yüksek Öğretim Kurumu
YUKK	: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu

GİRİŞ

2011 yılında başlayan Suriye krizi dış güçlerin, farklı unsurların çıkar çatışmaları sebebiyle hâlâ çözülememiştir. Evleri bombalanan Suriye halkı en yakınlarındaki komşu ülkelere kaçmakta çare bulmuş, Türkiye ise özellikle Suriye'nin kuzeyinde bulunan Halep'ten büyük ölçüde göç almıştır. Krizin başladığı ilk yıllarda Türk hükümeti AFAD ve Kızılay'ın üstün çalışmaları ile Güneydoğu'da dünyanın imrenerek baktığı kamplar inşa etmiş, on binlerce Suriyelinin temel ihtiyaçlarını karşılamıştır. Zamanla, sığınmacı sayısının giderek artması sonucu kampların yetersiz kalması, Suriyelilerin çalışmak ve çocuklarını okula göndermek istemesi, kamp koşullarının sürdürülebilir olmaması Suriyeli sığınmacıların Türkiye'nin metropol illerine göç etmesine yol açmıştır. Türkiye'ye kaçak giren Suriyeli sığınmacıların çoğu kamplarda hiç kalmadan büyük illere yönelmiştir. Türkiye'nin kalbi ve her anlamda lokomotifi olan İstanbul, bu pastadan en büyük payı almış ve 500 bin kayıtlı Suriyeli sığınmacı ile Türkiye'de en çok Suriyeli sığınmacıya ev sahipliği yapan şehir konumuna gelmiştir (GİGM, 2017).

Türk toplumu daha önce İran devrimi ardından gelen İranlılara, 1989'da Bulgaristan'dan gelen Türk kökenli vatandaşlara ve 1991'de Kuzey Irak'tan gelen Kürtlere yaptığı gibi Suriyeli sığınmacılara da kapılarını açmıştır. Bu olağanüstü misafirperverlik uluslararası arenada da yankı bulmuş ve takdirle karşılanmıştır. Ancak sığınmacıların sayısı ve krizin yakın zamanda çözüme kavuşturulamayacağı gerçeği göz önüne alındığında mevcut insani krizin diğer örneklerden farklı olduğu anlaşılmaktadır. Geçen altı yılın ardından Türk toplumu Suriyelilerin büyük bir kısmının kalıcı olduğunu, Suriyeliler ise ülkelere geri dönmelerinin çok da mümkün olmadığını düşünmeye başlamıştır. Bu noktada ise Suriyeli sığınmacıların sadece temel ihtiyaçlarını karşılamanın yetersiz olduğu hem hükümet ve yerel yöneticiler hem de STK ve uluslararası toplumda kabul görmektedir. Barınma, eğitim, sağlık, istihdam, dil, kültür, inanç alanlarında farklı aktörler tarafından Suriyelilerin topluma uyumunu sağlayacak çalışmalar yapılmaktadır.

Suriyelilerin ülkemize akın akın gelmeleri sonucu literatürde Suriyelilere ilişkin Güneydoğu illeri ve İstanbul başta olmak üzere çok sayıda ilde birçok rapor, makale ve araştırma yayınlanmıştır. Ülkemize gelen Suriyeliler farklı meslek gruplarından, farklı etnik kökenlerden, farklı bölgelerden gelmişlerdir ve içlerinde çok sayıda kadın ve çocuk bulunmaktadır. Suriyelilerin entegrasyonu hususunda hükümetin, yerel yönetimlerin, araştırma merkezlerinin ve sivil toplum kuruluşlarının öncülüğünde çok sayıda çalışma yapılmaktadır. Ancak Suriyelilerin yaklaşık 6 yıldır Türkiye’de olduğunu düşünürsek, yıllar içerisinde uyum düzeyinin ne kadar arttığını ya da azaldığını, Suriyelilerin temel hak ve hizmetlere erişiminin ne ölçüde ve hangi yöne doğru değiştiğini görmek açısından yapılan araştırmaların her biri önem arz etmektedir.

Bu çalışmanın amacı İstanbul’un en yoğun Suriyeli sığınmacı barındıran ilçelerinden biri olan Başakşehir’in geçirdiğimiz beş yıl içerisinde Suriyelilerin topluma uyumu konusunda edindiği tecrübeleri irdelemek, yerel halkın Suriyelilere dair görüşlerini tespit etmek, tüm aktörlerle görüşerek konuyu tüm yönleriyle ele almak, elde edilen sonuçlar ışığında çözüm önerileri oluşturabilecek veriler sunmaktır. Uyum konusu yukarıda zikredilen “temas” ve “tehdit” kuramları çerçevesinde ele alınmıştır ve bu bağlamda Suriyelilerin uyumunda sosyokültürel ve ekonomik düzeyin ne derece etkisinin olduğu da saptanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda çalışmada Başakşehir’in sosyokültürel ve ekonomik düzeyi farklı iki mahallesinde (Güvercintepe ve Başakşehir Mahallerinde) yaşayan Suriyelilerin uyumu arasındaki farklılıklar göz önüne serilmeye çalışılmıştır. İstanbul’da yapılmış önceki çalışmaların çoğu İstanbul’un genelini ihtiva etmiş ve çoğunlukla rapor şeklinde sunulmuştur.

İstanbul’un Başakşehir ilçesinden iki mahallede Suriyeliler ve yerel halkın birlikte yaşamlarının incelendiği bu çalışmanın ilk bölümünde göçün tanımı yapılmış, göçe neden olan itici ve çekici faktörlere değinilmiştir. İtici faktörlerin yol açtığı zorunlu göç kavramı irdelenmiş; BMMYK’nın kuruluşuna ve “mülteci”,

“sığınmacı”, “yerinden edilmiş kişi” tanımlarına yer verilmiştir. Göç, tarih boyunca çeşitli şekillerde sınıflandırılmış, değişik bilim dallarının konusu olmuştur. Her göç göç veren ve alan toplumu sosyal, kültürel, ekonomik, siyasi alanlarda etkilemiş; bu etkinin boyutu göçün kendi dinamiğine göre değişmiştir. Çekici faktörlerden ziyade savaş, çatışma, doğal afet ve benzeri mücbir sebeplerle yapılan göçler zorunlu göçlerdir. Suriye’deki çatışmalardan ve savaştan kaçan mülteciler¹ de kendi ülkelerinde farklı şehirlere ve komşu ülkelere zorunlu göç etmişlerdir.

Göç birçok dinamiği beraberinde getirir. İsviçreli yazar Frish’in, 2. Dünya Savaşı’ndan sonra Almanya’ya göç eden Türkler için söylediği ünlü sözü “Biz iş gücü istedik, insanlar geldi.” göç olgusunda insan faktörünün önemini gözler önüne serer. Çalışmanın kuramsal çerçevesinin oluşturulduğu ikinci bölümünde yerel toplum ve göçmenler arasında ilişkiler temas ve tehdit teorisi ile açıklanmaya çalışılmıştır. Yerli halk ile göçmenler arasında belirli koşullar altında gerçekleşen temas, her iki tarafın da birbirine karşı negatif tutum ve ön yargılar beslemesinin önüne geçer ve olumlu duyguları güçlendirir (Allport, 1954). Ancak dar kaynakların göçmenlerle paylaşılması, işsizliğin, suç oranlarının artması, yabancıya duyulan güvensizlik yerel halkın göçmenleri “tehdit” olarak görmesine yol açar. Yabancıyı kendine, ülkesine, diline, kültürüne, doğal kaynaklarına, evine, refah düzeyine tehdit olarak görür. Dolayısıyla yerel toplum ve göçmenler arasında uygun şekilde gerçekleşecek temas, entegrasyona hatta çok kültürlülüğe zemin hazırlarken; göçmenlerin ötekileştirilmesi, günah keçisi ve tehdit olarak görülmesi asimilasyon politikalarına yol açar. Bu bölümde birlikte yaşama modelleri olan asimilasyon, entegrasyon ve çok kültürlülük politikaları ele alınmıştır. Günümüzde entegrasyon yaklaşımları farklı göçmen grupları için farklı yaklaşımları da beraberinde getirir. Mültecilerin entegrasyonu üç ana başlıkta incelenebilir: yasal, sosyoekonomik ve sosyokültürel. Sosyoekonomik boyutta istihdam, barınma, eğitim, sağlık ve diğer kamu hizmetleri yer alırken;

¹ Ülkemizde Cenevre Sözleşmesi ek Protokolü coğrafi kısıtlama içerdiğinden Avrupa dışından gelen sığınmacılara mülteci statüsü verilmez. Savaştan kaçan ve ülkemizde geçici koruma altında bulunan Suriyeliler için “mülteci” kavramı sosyolojik bağlamda kullanılmaktadır.

sosyokültürel boyutta dil eğitimi, aile birleşmesi yer alır. Yasal boyut ise mültecilerin “naturalization” adı verilen vatandaşlığa alınma sürecidir (Çağlar, Onay, 2015: 54). Entegrasyon kelimesine farklı ülkeler ve toplumlarda farklı anlamlar yüklenebilmekte ve dolayısıyla uygulamada çeşitlilikler olabilmektedir.

Üçüncü bölümde ise Türkiye’nin göç politikasına değinilmiştir. Bu bağlamda yapılan düzenlenmeler, kanun ve yönetmelikler incelenmiş; Avrupa Birliği’nin göç politikamıza etkisinden söz edilmiştir. Suriye’den gelen emsalsiz göç akınından önce Türkiye’nin kucak açtığı diğer üç büyük kitlesel göç akını değerlendirilmiş, sonrasında ise Suriye krizinin arka planı, Suriyelilere uygulanan açık kapı politikası ve Türkiye’de bulunan Suriyeliler hakkında bilgi verilmiştir.

Çalışmanın dördüncü bölümünde Suriyelilerin Türk toplumuna uyumunu sağlamak için uluslararası toplum, hükümet, yerel yönetim, STK’ların barınma, istihdam, eğitim, dil, sağlık alanlarında yaptıkları çalışmalar hakkında bilgi verilmiştir. Bu bağlamda özellikle AFAD, GİGM, BMMYK, HUGO, ORSAM, Kemerburgaz Üniversitesi, Koç Üniversitesi, Sabancı Üniversitesi, Hayata Destek Derneği’nden edinilen veriler ve raporlardan faydalanılmıştır. Konu aktüelliğini koruduğu ve Suriyeli sığınmacılara ilişkin veriler sürekli değiştiği için bu çalışmada gri literatürden büyük ölçüde yararlanılmıştır.

Beşinci bölümde ise çalışmanın yöntemi ve sınırlılıkları açıklanmış ve altıncı bölümde bulgulara yer verilmiştir. Bu bölüm İstanbul’un en yoğun Suriyeli sığınmacı barındıran ilçelerinden biri olan Başakşehir ilçesinde sosyoekonomik düzeyleri farklı iki mahalledeki (Güvercintepe ve Başakşehir Mahalleleri) Suriyeli sığınmacılar, Suriyeli sığınmacılar ile iç içe yaşayan yerel halk, yerel yönetim ve hükümet temsilcileri ve STK temsilcileri ile yapılan nitel ve derinlemesine görüşmeleri içermektedir. Görüşme yapılan kişiler, en az 4 yıldır İstanbul’da bulunan ve Başakşehir’in Güvercintepe ve Başakşehir Mahallelerinde yaşayan Suriyeliler ve yerel halk arasından seçilmiştir.

Çalışmanın sonuç kısmında ise genel bir değerlendirme yapılmış ve önerilere yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

GÖÇ OLGUSU

Göç insanlık ile aynı yaşıttır. Eski çağlardan beri insanlar hava koşulları, avlanma ya da diğer birtakım sebeplerle başka bir yerlere göç etmiştir. En temel anlamıyla göç, kişinin ya da grubun yaşadığı yerden ayrılarak başka bir yerde yaşamaya başlamasıdır. Uluslararası Göç Örgütü göçü; süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun, mülteciler, yerinden edilmiş kişiler, ekonomik göçmenler de dâhil olmak üzere bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmesi olarak tanımlar (Göç Terimleri Sözlüğü, 2013: 35). Göç eden insanlar çoğu zaman savaş, çatışma, baskı gibi zorunlu sebeplerden göç ederler. Göçün temelinde hep daha iyi bir hayat sürme dürtüsü vardır. Savaş, çatışma, terör, kıtlık ortamlarından kaçıp daha iyiye, daha güzele gitme arzusuyla göç eden kişiler çoğu zaman gittikleri yerlerde “yabancı” olarak görülür ve bu kez de yeni ortam koşullarına uymak için mücadele eder. Hayatın hemen her alanına dokunan göç olgusu, çok farklı disiplinlerce çalışılmış ve farklı sosyal bilimciler tarafından kuramsallaştırılmaya ve kategorize edilmeye çalışılmıştır. Ancak küreselleşmenin de etkisiyle çok farklı parametreler içeren göç olgusuna dair tek bir tanım ya da kuram oluşturmak mümkün değildir.

Göç eden kişiye göçmen, ayrıldığı ülkeye kaynak ülke, vardığı ülkeye ise hedef ülke denmiştir. İngilizcede kaynak ülkeden ayrılışı ifade ederken “emigration”, hedef ülkeye varışı ifade ederken “immigration” olarak kullanılır. Türkçede ise böyle bir ayırım yoktur. Göç bir takım özelliklere göre sınıflandırılmaktadır:

- Göç edilen yerin ülke sınırları içinde ya da dışında olmasına göre “iç göç” veya “dış (uluslararası) göç”,
- Nedenleri göre “zorunlu göç” ya da “gönüllü göç”,
- Kalınan süreye göre “geçici göç” ya da “kalıcı göç”,
- Boyutlarına göre “bireysel” ya da “kitlese” göç,

- Hedefe varmak için kullanılan yönteme göre ‘‘yasal’’ ya da ‘‘yasadışı’’ g   olarak adlandırılmaktadır.

G   olgusu, göç eden kişinin dışında, onun ayrıldığı bölgeyi de yerleştiği bölgeyi de etkiler. Dolayısıyla çok boyutludur. G  ler en eski zamanlardan beri insanlık tarihinin bir parçası olsa da uluslararası gün 1945’ten beri ve özellikle de 1980’lerin ortasından itibaren boyutu ve önemi artmıştır (Castles, Miller, 1998: 4). Castles ve Miller, g   konusunda beş genel temay lden söz eder:

1. Gün küreselleşmesi,
2. Gün hızlanması,
3. Gün farklılaşması,
4. Gün kadınsallaşması,
5. Gün siyasallaşması (Castles, Miller, 1998: 8-9).

Günümüzde meydana gelen farklı g   akınlarında bu özellikleri gözlemlemek mümkündür.

1.1. İtici ve çekici Faktörler

İnsanları göç etmeye iten sebepler, onları yerlerinde tutacak sebeplerden fazla ise g   olgusu meydana gelir. Lee’ye göre g   süreci, kaynak yere ilişkin faktörleri, hedef yere ilişkin faktörleri, araya girecek engelleri ve kişisel özellikleri içerir (Lee, 1966).

İtici faktörler arasında g   veren ülkede siyasi istikrarsızlık, savaş, çatışma, baskı, zulüm gibi siyasi sebepler; yüksek işsizlik, düşük ücretler, iş fırsatlarının yetersizliği, doğal kaynakların yetersizliği gibi ekonomik sebepler; ayrımcılık, insan hakları ihlalleri gibi kültürel ve toplumsal sebepler sayılabilir. Bu faktörler

kişiden kişiye farklılık gösterebilir (Lee, 1966: 52). Göçü cazip kılan sebeplerin, insanları yerinde tutacak sebeplerden fazla olması durumunda da insanlar göç eder. Çekici faktörler arasında göç alan ülkede yüksek maaşlar, geniş iş fırsatları, siyasi ve kültürel özgürlük, zengin ve yaratıcı çevre gibi birtakım faktörler yer alır (Lee, 1966; Faist, 2012: 2).

Şekil 1: Lee'nin Göç Modeli

Kaynak: (Lee, 1966)

1.2. Zorunlu Göç

Doğal afetler, çatışma, savaş, ayrımcılık gibi sebeplerle yapılan göçler zorunlu göçlerdir. İsteğe bağlı göçlerden farklı olarak zorunlu göçlerin meydana gelmesinde itici faktörler rol oynar. “Zorunlu göç edenlerin kendi yaşam ortamlarından, mallarını ve mülklerini terk ederek, bazen hiç geri dönmek üzere istemeden uzaklaşmaları, onları diğer göçmenlerden kesinlikle ayırmaktadır.” (Erder, 2015: 35). Mülteciler, sığınmacılar, yerinden edilmiş kişiler zorunlu göç eden kişilerdir.

Özellikle 2. Dünya Savaşı'yla birlikte birçok kişinin yerini, yurdunu terk etmesi, yurtsuz konuma düşmesi sebebiyle Birleşmiş Milletler bünyesinde BM Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) kurulmuştur. BMMYK 1950 yılında Cenevre'de

kurulduğu tarihten itibaren zorunlu sebeplerle göç eden kişilerin haklarının belirlenmesi için çalışmalar yürütmektedir.

1.2.1. Mülteci ve Sığınmacı Kavramları

BM üye devletlerince imzalanan 1951 Mültecilerin Statülerine Yönelik Cenevre Sözleşmesi'ne göre mülteci “ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen kişi” olarak tanımlanmaktadır (Adıgüzel, 2016: 5). “Mülteciler, günümüzde kaosun ve güvensizliğin kanlı canlı vücut bulmuş hâli ve uluslararası ilişkilerde istikrarsızlığın göstergesidir.” (Helton, 2002: 7).

Mülteci terimi, uluslararası insan hakları belgelerinde koruma altına alınan mültecilerin “sığınma hakkı” nedeniyle sıklıkla “sığınmacı” kavramıyla karıştırılabilmektedir (Ataman, 2015: 25). Sığınmacılar, mülteci statüsünü almaya yönelik henüz başvuru yapmamış ya da henüz başvurusu sonuca bağlanmamış kişilerdir. Sığınmacılar, başvuruları sonlanana kadar bir mültecinin sahip olduğu tüm hak ve özgürlüklerden yararlanma hakkına sahiptir (BMMYK, 2015). Sözleşmenin en önemli ilkelerinden biri ülkesinden zulüm ya da benzer sebeplerle ayrılan kişinin ülkesine geri gönderilmemesidir. Cenevre Sözleşmesi'nin 33. maddesinde “Hiçbir taraf devlet, bir mülteciyi, ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatı ya da özgürlüğü tehdit altında olacak ülkelerin sınırlarına, her ne şekilde olursa olsun geri göndermeyecek veya iade etmeyecektir.” ifadesi yer alır (Cenevre Sözleşmesi, madde 33).

1.2.2. Yerinden Edilmiş Kişiler

Evlerini ya da yaşadıkları yeri çatışma, zulüm, baskı, insan hakları ihlalleri, doğal ya da insan yapımı felaketler sebebiyle bırakmak zorunda kalan, ancak mültecilerden farklı olarak uluslararası sınırları geçmeyen ya da geçemeyen kişilerdir. Kendi ülkelerinde birtakım sebeplerle koruma altında olmayan bu kişiler ülkelerinde kalmayı tercih ettikleri ya da sınırı geçemedikleri için ikinci bir ülkeye sığınma başvurusunda bulunamaz ya da ikinci bir ülkenin korumasından yararlanmazlar. Yerinden Edilmiş Kişiler de mültecilerin karşılaştığı zorluklara benzer zorluklar ile karşılaşsa da mültecilerin haklarına sahip olmayıp BMMYK'nın koruması altında değildir.

Dünyada şu anda hiç olmadığı kadar yüksek sayıda mülteci ve yerinden edilmiş kişi bulunmaktadır. Dünya çapında 65.6 milyon insan zorunlu olarak yerlerinden edilmiştir. Bunlardan 22.5 milyonu mülteci, Suriye krizi başladığından beri 6.3 milyon kişi ülke içinde yerinden edilmiştir. 5 milyon kişi ise komşu ülkelerde mülteci durumuna düşmüştür. Suriye günümüzde dünyada en çok mülteciye kaynaklık eden ülke konumundadır (BMMYK, 2017). Cenevre Sözleşmesi'ne taraf ülkelerde coğrafi kısıtlamaya dâhil olmayan ülkelere zorunlu olarak göç eden kişiler “mülteci” statüsü alırken; ülkemizde Suriyeliler sosyolojik anlamda mülteci olarak adlandırılmakta olup Avrupa kıtası dışında bir ülkeden geldikleri için hukuki olarak bu statüye sahip değildir ve 2014 Yabancı ve Uluslararası Koruma Kanunu çerçevesinde ülkemizde geçici koruma statüsü ile hukuki ve sosyal haklardan yararlanabilmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

TEMAS VE TEHDİT TEORİLERİ ÇERÇEVESİNDE BİRLİKTE YAŞAMA MODELLERİ

Kendimizin de aynı duruma düşebileceği korkusuyla mültecileri önemser, onlara merhamet duyarız. Ancak davetsiz gelen misafirlerin bizden farklı olmasını kimliğimize tehdit olarak algılayıp hizmetlere erişimini ise kaynaklarımıza tehdit olarak görebiliriz. Yerlilerin mültecilere davranış modeli ise merhametin mi yoksa tehdit algısının mı baskın geldiğine göre değişir (Helton, 2002: 2-16).

Göç sonucu iki toplumun birbiri ile karşılaşması farklı birlikte yaşama modellerini beraberinde getirir. Bugün göçmen/azınlık toplum ile yerleşik/başat toplumun bir arada yaşaması için asimilasyon, entegrasyon ve çok kültürlülük politikası başta olmak üzere farklı modeller mevcuttur. Bu modellerin seçiminde ve uygulanmasında devletlerin politikalarının yanı sıra yerlilerin göçmenlere karşı tutumu oldukça önemlidir. Yerli toplum içgüdüsel olarak kendinden olmayana, bilinmeyene karşı korku ve olumsuz duygular besleyebilir, ön yargılar geliştirebilir. Allport göçmenlere karşı negatif duyguların yerliler ve göçmenler arasında yapılacak temas sonucunda azalabileceğini savunur (Allport, 1954). Temas teorisi, entegrasyon ve çok kültürlülüğe zemin hazırlar; toplumlar arasında toleransın filizlenmesine katkıda bulunur.

Yerliler, göçmenlerle temas etmedikleri ya da Allport'un öne sürdüğü koşullardan yoksun negatif bir temasın gerçekleştiği durumlarda yerliler arasında göçmenlere karşı "tehdit" algısı öne çıkar. Göçmenler farklılıkları sebebiyle, yerli bireylerin yaşam standartlarına, ekonomilerine, değerlerine, kültürlerine bir "tehdit" olarak algılanır. Hem bütünleşik tehdit teorisi hem de grup tehdit teorisinde başat toplumun azınlık toplumu "tehdit" olarak görmesinin altında yatan sebepleri ortaya koyar. Göçmenlerin yerlilere negatif duygular beslediği toplumlarda

asimilasyon politikası tercih edilir. Yerli toplum; göçmenlerin farklı kültür, inanç, davranış ve yaşayışlarını geride bırakarak kendi değerlerini sahiplenmesini ister.

2.1. Temas Teorisi

Gordon Allport'un literatüre kazandırdığı temas teorisinde göçmenler ve yerliler arasında temas göçmenlere karşı ön yargının panzehiri olarak görülür. Temas teorisinin başarılı olması birtakım koşullara bağlanmıştır. Allport'a göre temasın statüsü eşit ve benzer bireyler arasında kurulması, sürdürülebilir ve kişisel olması, amaçların benzer ya da ortak olması ve temas sağlanacak bireyin geldiği toplumun temsilcisi olarak görülmesi gereklidir (Allport, 1954). Küçükkömürler, Uğurlu (2017: 4-5) bu koşulları eşit statü, aynı amacı paylaşmak, iş birliğine dayalı ilişki ve otorite desteği olarak sınıflandırır:

Eşit Statü: Sosyal temas süresince gruplar arası eşit statünün bulunmasıdır. Beyaz Amerikalıların kendileri eşit statüde ya da daha yüksek statüdeki siyâhî Amerikalılar ile arkadaş olmak istemeleri eşit statü koşuluna bir örnektir.

Aynı Amacı Paylaşmak: Ayrılmış grupları birleştiren bir üst amaç verildiğinde grup üyelerinin birbirlerine karşı olan düşmanca tutumları bir kenara bırakarak diğer grup üyeleri ile birlikte ortak amaca ulaşmaya çalışmalarıdır.

İş Birliğine Dayalı Olma: Gruplar arasındaki ilişkinin temelinin yarışmacı olmaktansa iş birliğine dayanmasıdır. Grup üyeleri bu sayede birbirleri hakkında daha fazla bilgi edinebilme imkânına kavuşmaktadır.

Otorite Desteği: Otorite olarak görülen politikacı ve yönetici gibi kişilerin teması olumlu karşılaması ve temasın olumlu yönlerine odaklanması, gruplar arasındaki sosyal teması kolaylaştırıcı etki yaratabilmektedir. Bu noktada kuralların ve yasaların sosyal teması destekleyici nitelikte olması da otorite desteğine bir örnektir.

Temas teorisinde yerlilerin bir göçmenle kuracağı iyi ilişkiler o göçmenin geldiği grubun tamamı için genellenir ve söz konusu göçmen gruba olan ön yargı azalır (Pettigrew, 1998; Allport, 1954,). Toplumsal temas, gerekli koşulların sağlandığı ortamda gerçekleşirse ön yargıyı ve gruplar arası çatışmayı azaltma noktasında

faydalıdır. Literatürde temas teorisinin ön yargının yıkılması açısından olumlu sonuçlar doğurduğunu gösteren farklı toplumsal gruplar üzerinde yapılmış çalışmalar bulunmaktadır (Stephan, Stephan, 1996; Stephan v.d., 1998). Temas teorisinde göçmen grubunun sayısı arttıkça, temas için daha çok ihtimal doğar ve böylelikle göçmenlere karşı negatif tutum azalabilir (Schlueter, Scheepers 2010). Ancak göçmen grubun büyüklüğüyle birlikte temasın nasıl yapıldığı da önemlidir. Yerliler ve göçmenlerin birbirlerini rakip olarak gördükleri ortamlarda iki grup arasındaki temasın negatif bir biçimde gerçekleşmesi grupların birbirlerine karşı olumsuz duygularını pekiştirebilir ve ön yargıya yol açabilir. Göçmen grubun yapısı da bir diğer önemli ölçüttür. Özellikle zorunlu göçlerde bir ülkeden hedef ülkeye gelen göçmen grubu heterojen özellik gösterir. Grupların arasında statü farkı olduğunda gerçekleşen temas yine olumsuz sonuçlar ve neticede ön yargıyı doğurabilir. Dolayısıyla temas teorisinde iki grup arasında olumlu bir ilişki kurabilmek için yukarıda zikredilen koşullar sağlanmalıdır. Allport, “yerli ve azınlık grup arasında ön yargının azalması için ortak bir hedefe yönelik eşit statüde bir temasın gerçekleşmesinin önemli olduğunu ve bu temas için kurumsal destek sağlanırsa etkisinin daha da artacağını” ifade eder (Allport, 1954: 281).

Temas teorisi, grup tehdit teorisi ile birlikte yerlilerin göçmenlere beslediği ön yargıya ilişkin literatürde sıkça kullanılan teorilerdir. Göçmen ve yerli grubun arasında temas arttıkça tehdit unsurunun azalacağını ortaya çıkaran birçok çalışma mevcuttur (Schlueter, Scheepers 2010; Pettigrew, 1998; Stephan v.d., 2002). Novotný, Polonský (2011), Çek ve Slovak üniversite öğrencileriyle yaptıkları çalışmada öğrencilerin Müslümanlarla daha fazla temas kurmaları sonucu İslam dinine olan ön yargılarının azaldığını ifade etmiştir. Pettigrew, Tropp (2006), 516 çalışmayı tarayarak gerçekleştirdikleri çalışmada temas ile ön yargı arasında ters orantılı ve anlamlı bir ilişki olduğunu ifade etmişlerdir.

Allport’un teorisinin problemli yönlerini düzeltebilmek iddiasıyla Pettigrew tarafından ortaya atılan bir diğer teori ise Gruplar Arası Temas Kuramı’dır. Pettigrew, Allport’un yalnızca temas ve sonuçta ön yargı değişimine

odaklandığını, buna karşılık sürece odaklanmadığını belirterek kendi teorisini oluşturmuştur. Buna göre süreç boyunca bilgi edinme, davranış değişikliği, duygusal bağların oluşturulması ve iç gruba dair iç görü kazanımı değişkenleri sürece etki etmektedir. Süreç sonucunda üç farklı genelleme ortaya çıkmaktadır. Bunlar (Küçükkömürler, Uğurlu, 2017: 4-5):

Farklı Durumlara Genelleme: Kişinin farklı durumlarda tekrarlanan sosyal temasının farklı sonuçlar doğurabilmesidir. Örneğin bir durumdaki olumsuz temas olumsuz genellemeyi, başka bir durumdaki olumlu temasın ise olumlu genellemeye yol açmasıdır.

Bir Dış Grup Üyesi ile Yaşanan Sosyal Temas Etkilerinin Aynı Grubun Diğer Üyelerine Genellenmesi: Gruba dair kalıp yargılara uyan bir kişiyle yaşanan temasın gruba genellenmesinin kolay olması, ancak gruba dair kalıp yargılara uymayan bir kişi ile ilgili temasın ise gruplar arası temas sürecinde daha bireysel bir temas olarak algılanmasıdır.

Bir Dış Gruptan Çıkarımla Diğer Dış Gruplara Dair Yapılan Genelleme: Bir dış gruba yaşanan olumlu temasın, diğer dış gruplara yaklaşımı daha olumlu hale getirmesidir.

2.2. Bütünleşik Tehdit Teorisi

Yerli olan kişiler oturdukları mahalleye, semte, şehre ya da ülkeye sonradan geleni, onlardan olmayanı, yani göçmeni, mülteciyi kendisi için “tehdit” olarak görebilir. Stephan, Stephan (1996), iç gruba yani yerlilere yönelik olarak algılanan tehdidi dörde ayırmıştır: Gerçekçi tehdit, sembolik tehdit, negatif kalıp yargılar ve gruplar arası anksiyete.

Şekil 2: Tehdit Teorisi

Kaynak: (Saatçi, Avcıkurt, 2016: 2544)

Rekabetçi ekonomik koşullar altında yaşayan yerlilerin sahip oldukları iş, maddi kaynaklar ve ekonomik statüler için göçmenleri tehdit olarak görmesi gerçekçi tehdit türüne girer. Gerçekçi tehditte yerliler, göçmen grubu özellikle güç ve maddi kazanımlar konusunda tehdit olarak algılar. Örnek olarak göçmenlerle birlikte suç oranlarında artış olması, bulaşıcı hastalıklarda artış olması ya da kaynaklar üzerinde rekabete girilmesi verilebilir. Sembolik tehditte ise yerlilerin sahip oldukları kültürleri, değer yargıları, normları açısından göçmen grup tehdit olarak görülür. Göçmenlerin kültürünün oldukça farklı olduğu durumlarda, göçmenler kendi kültürlerini muhafaza etmek isterlerse, bu durum yerli toplum tarafından sembolik tehdit olarak algılanır. Velasco González ve arkadaşları (2008), Hollanda’da Müslüman göçmenlerle yaptıkları çalışmada yerlilerin, Müslüman göçmenleri dürüst olmadıklarını düşündüklerinden aynı zamanda değer ve davranışlarındaki farklılıklarından dolayı “sembolik tehdit” olarak algıladıklarını dile getirmişlerdir. Kalıp yargılar iç grubun ya da yerlilerin azınlık grup hakkında sahip olduğu genellemelerdir ve doğrudan tehdit olarak kavramsallaştırılmasa da genellikle ön yargıya yol açar (Stephan, Stephan, 1996). Gruplar arası anksiyete, gruplar arası etkileşimde yerli grubun diğer grup üyeleri tarafından reddedileceği, istenmeyeceği, sıkıntıya sokulacağı korkusu ile meydana gelir.

Dört tehdit türü de yerli halkın kendi özelliklerini, edinimlerini, sahip olduğu maddi ve manevi değerleri kaybetme endişesiyle ilişkilidir (Stephan, 2000;

Pettigrew, 1998). Gerçekçi ve sembolik tehditler literatürde en çok değinilen tehdit türleri olmuş, hatta bazı çalışmalarda negatif kalıp yargılar ve gruplar arası anksiyete tamamen çıkarılarak gerçekçi ve sembolik tehditler olmak üzere iki tehdit türüne odaklanılmıştır (Stephan, Ybarra, Rios-Morrison, 2015).

Kısacası gruplar arası tehditler, insanların birbirlerine karşı olan algısını, duygu ve davranışını etkilemektedir. Bu durum çatışmalar için zemin oluşturması bakımından da tehlikelidir. Tehdit değerlendirmeleri, gruplar arasında korku, öfke, istismar, nefret, suç, hayal kırıklığı, aşağılanma ve güvenilmezlik gibi negatif duygu ve davranışları tetikleyebilmektedir. Bu tehdit algısı, grupların birbirine karşı olan duygusal empati yeteneklerinin körelmesine neden olabilir. Algılanan tehdidin gerçek olup olmamasından bağımsız olarak tehditlerin algılanış şekli ön yargıya neden olabilmektedir (Saatçi, Avcıkurt, 2016: 2447).

2.3. Grup Tehdit Teorisi

Grup tehdit teorisi, egemen etnik grubun işler ve kültürel gelenekler gibi sınırlı kaynakları sahiplenmesi, azınlık grubun ise bu kaynakları arzulamasıyla egemen grubun kendisini tehdit altında hissetmesine dayanmaktadır. Bu tehdit duygusu, egemen etnik grupta, azınlık gruba karşı ekonomik ve sosyal hareketliliğinin kısıtlanması gerekliliğine yönelik bir politik görüşün gelişmesine neden olmaktadır. (Berg, 2013: 1).

Grup tehdit teorisine göre yerli grup, göçmen grubu kendisinden aşağıda ve kendisinden farklı görür. Mevcut kaynaklara ulaşmada kendisinin imtiyazlı ve avantajlı olduğunu düşünür. Azınlık grubun kendi hak ve yetki alanında gözü olduğunu düşünerek ona karşı şüphe ve korku besler (Blumer 1958; Guillian, 1995: 588).

Ekonomik kaynakların ve istihdam gücünün kısıtlı olduğu durumlarda göçmenlerin tehdit olarak algılanma oranları daha yüksektir. Az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkeler diğer az gelişmiş komşu ülkelerden büyük oranda göç alırlar (Lucas, 2008). Göçmenlerin çok olduğu ülkelerde yerlilerin kaynaklar üzerinde algıda ya da gerçekte göçmenlerle rekabet etmesi; işsizlik ve işini kaybetme korkusu, yerlilerin göçmenlere negatif tutum beslemesine, göçmenlerin sayısını olduğundan fazla zannetmesine, göçmenleri günah keçisi olarak görmesine yol açar (Blumer 1958). Dolayısıyla göçmen grubun büyüklüğü, ekonomik durum ve kaynaklar üzerindeki rekabet ön yargıyı şekillendirir (Citrin, Sides, 2008; Blumer, 1958). Göçmen grubunun büyüklüğü arttıkça yerli grubun göçmen gruba yönelik tehdit algısı da artış gösterir (Schlueter, Scheepers, 2010). Göçmen grubun büyüklüğünün yanı sıra, göçmenlerin geldiği kaynak ülkenin refah düzeyi, ekonomik gücü, içinde bulunduğu durum ile göçmenlerin sosyoekonomik düzeyi de tehdit algısı için önemli parametrelerdir (Schlueter, Scheepers, 2010; Quillian, 1995: 590-592).

Grup tehdit teorisi, Blumer'in (1958) ve Blalock (1967)'nin Güney Amerika'daki ayrımcı ve ırkçı ön yargılara ilişkin çalışmalarına dayanmaktadır. Irkçı ön yargıları bireysel yatkınlık üzerinden inceleyen Blumer, gruplar arasındaki etkileşime ve onların ilişkisel olarak birbirlerini nasıl konumladıklarına odaklanmıştır. Ön yargıyı "toplular bir süreç" olarak ele alan Blumer, ırkçı ön yargıya neden olan koşulları, grubun kendisini dış gruba karşı üstün görmesi, grubun kendisini dış gruptan farklı görmesi, günlük yaşamda dış grupla doğrudan etkileşim / rekabet ve dış grup tarafından tehdit edilme hissine sahip olma olarak sıralamış ve dışsal grup büyüdükçe tehdit algısının ve ön yargıların da arttığını belirtmiştir (Sherman, Wilkes, 2015: 4).

Ticaret açıklığı, işsizlik, ekonomik sorunlar ve büyük göçmen nüfuslarının bulunduğu toplumlarda göçmenlere karşı ön yargının daha yüksek olduğu ve özellikle göçmenlerle doğrudan rekabete giren, eğitimsiz ve niteliksiz yerli nüfus ile yaşlı ve erkek nüfusta ön yargının artış gösterdiği literatürde ifade edilmiştir

(Kaya ve Karakoç, 2012; Zagefka v.d. 2007). Murray ve Marx (2013), literatüre paralel olarak göçmenlerle ya da mültecilerle yaşamının büyük bir kısmında hiç karşılaşmayan ve ileriki safhalarda ilk kez karşılaşan kişilerin tolerans düzeyinin düşük olduğunu belirtmiş; ancak göçmenlere karşı ön yargılı tutumda cinsiyetin faktörünün anlamlı bir parametre olmadığını savunmuşlardır.

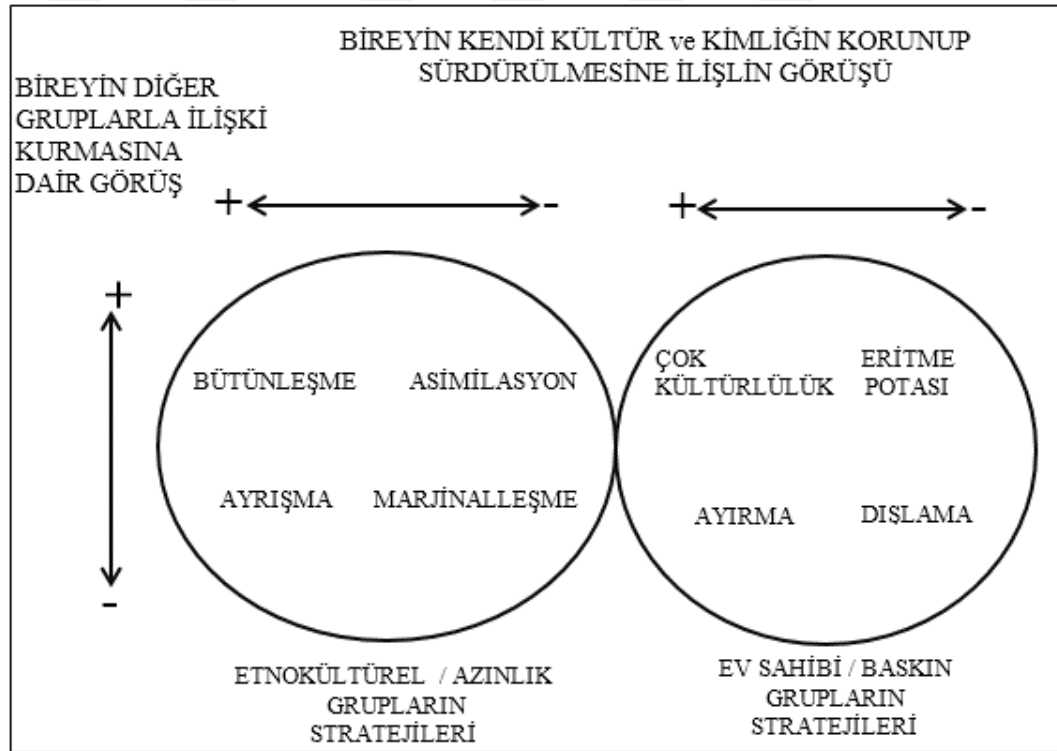
Kaya ve Karakoç (2012), 64 ülkeden 148.759 bireyin verileriyle yaptıkları anket sonucunda bireylerin eğitim ve ekonomik düzeyleri yükseldikçe göçmen komşularına daha toleranslı davrandıklarını bulmuşlardır. Sosyoekonomik düzeyi yüksek ve eğitilmiş yerliler işlerini ve konumlarını kaybetme korkusu yaşamadıklarından göçmenleri rakip olarak görmez, dolayısıyla olumsuz tutum besleme oranları düşüktür (Sheppers v.d., 2002). Ayrıca eğitilmiş kişiler demokratik değerlere önem verdiklerinden, dış göçe aşina ülkelerde yaşayan eğitilmiş bireyler göçmenlere karşı daha olumlu düşüncelere sahiptir (Mclaren, 2001:102; Heinmuller ve Hiscox, 2007). Quillian (1995), gelir ve eğitim düzeyi ile ön yargı arasında ters bir orantı olduğunu ifade etmektedir. Gelir ve eğitim düzeyi arttıkça göçmenlere duyulan ön yargı azalmaktadır.

2.4. Tehdit Teorisi ve Temas Teorisinin Asimilasyon, Entegrasyon ve Çok Kültürlülük Üzerindeki Tezahürleri

“Bugün dünyada özellikle sosyopsikolojik açıdan göç kavramı, kültürleşme, asimilasyon, entegrasyon ve uyum süreçleri gibi farklı yaklaşım ve kavramsallarla ele alınmaktadır.” (Sirkeci, Yüceşahin, Şeker, 2015: 2). Kültürleşme en basit tanımıyla birbiriyle karşılaşan iki kültürün birbirleri ile etkileşimi sonucunda iki kültürden birisinin ya da her iki kültürün birden değişime uğramasıdır (Redfield, Linton ve Herskovits, 1936). Berry, kültürleşmeyi “iki veya daha fazla grubun ve grup üyelerinin teması sonucu iki tarafta da meydana gelen kültürel ve psikolojik değişim süreci” olarak tanımlamaktadır (Berry, 2005: 698). Berry’nin modellemesine göre azınlık bireyler, kendi kültür ve kimliklerini korur ve aynı

zamanda ev sahibi kültürle etkileşimde olurlarsa entegrasyon; kendi kültür ve kimliklerini korur ancak ev sahibi kültürle etkileşime girmezlerse ayrışma; kendi kültür ve kimliklerini bırakıp ev sahibi kültürü tamamen özümserlerse asimilasyon; kendi kültür ve kimliklerini bırakıp aynı zamanda ev sahibi kültür ile çok etkileşime giremezlerse marjinalleşme stratejisini uygulamış olurlar (Berry, 2001). Literatürde yapılan çalışmalarda göçmenlerin yanı sıra ev sahibi bireylerin de kültürleşme politikalarında etkisi olduğu ifade edilmiş ve sonrasında Berry (2005), kültürleşme stratejilerine yönelik aşağıdaki iki boyutlu modellemeyi oluşturmuştur:

Şekil 3: Berry'nin 2 Boyutlu Kültürleşme Modeli

Kaynak: (Berry, 2005)

Bu modellemeye göre ev sahibi yani baskın kültür, göçmen grubun asimilasyon politikasına destek verirse eritme potası; göçmen grubun bütünleşme yani uyum politikasına destek verirse çok kültürlülük; göçmen grubun ayrışmasını isterse ayırma ve marjinalleşmesini isterse dışlama meydana gelir (Berry, 2005).

Literatürde yapılan çalışmalarda en çok tercih edilen kültürleşme stratejisi bütünleşme yani entegrasyon olarak öne çıkarken, en az tercih edilen strateji marjinalleşmedir (Berry, 1989). Ev sahibi ülkenin politikaları ve şartları çerçevesinde bazı göçmen grupların dışa kapalı bir yaşam sürerek marjinalleştiği, bazı göçmen grupların ise gittikleri ülkenin kültürünü tamamen benimseyerek asimile olduğu ve kendi öz değerlerinden ayrıldıkları gözlenmektedir (Çağlayan, 2006).

2.4.1. Asimilasyon

“Asimilasyon kavramı göçmen grup üyelerinin özgün kültür ve kimliklerini terk ederek ev sahibi kültürünün değerlerini benimsemesi anlamına gelir.” (Adıgüzel, 2016: 162). Özellikle göç çalışmalarında 1920 ve 1960 yılları arasında başat göçmen politikası asimilasyon politikasıdır. Gordon, eritme potası (melting pot) teorisinde diğer etnik kültürlerin baskın Amerikan kültürü içerisinde eriyerek yol olmasını savunmuştur. Asimilasyon politikası uygulayan ülkelere göre kendi ülkelerine gelen yabancılar kesin suretle kendi ülkelerinin kültürel mirasını bir tarafa koymalı ve geldikleri ülkenin baskın kültürel öğelerine kendilerini adapte etmelidir (Gordon, 1964: 104).

Asimilasyon kavramı tehdit teorisi ile ilişkilendirilebilir. Göçmen grup kendi kültürünü idame ettirirken, yerli grubun kaynaklarına ve toplumsal konumuna bir tehlike olarak algılanırsa, yerli grup kendini tehdit altında görür ve çeşitlilikten ziyade göçmen grubun asimile olmasını tercih eder. Bu, aynı zamanda çok kültürlülüğün de desteklenmediği anlamına gelir (Tip v.d., 2012). Asimilasyon göçmen toplumun ev sahibi topluma kültürel, yapısal, sosyal ve duygusal açıdan tam anlamıyla bağlanmayı gerektirir. Bu dört seviye tam anlamıyla içselleştirilirse asimilasyon gerçekleşir (Çağlar, Onay, 2015: 42).

Günümüzde asimilasyon, “göçmen toplumlara ilişkin olarak farklılıkları kabul etme, tanıma ve destekleme konularını öngörmediğinden ve göçü çok kültürlülük perspektifiyle ele almadığından” eleştirilmektedir (Sirkeci, Yüceşahin, Şeker, 2015: 2).

2.4.2. Entegrasyon

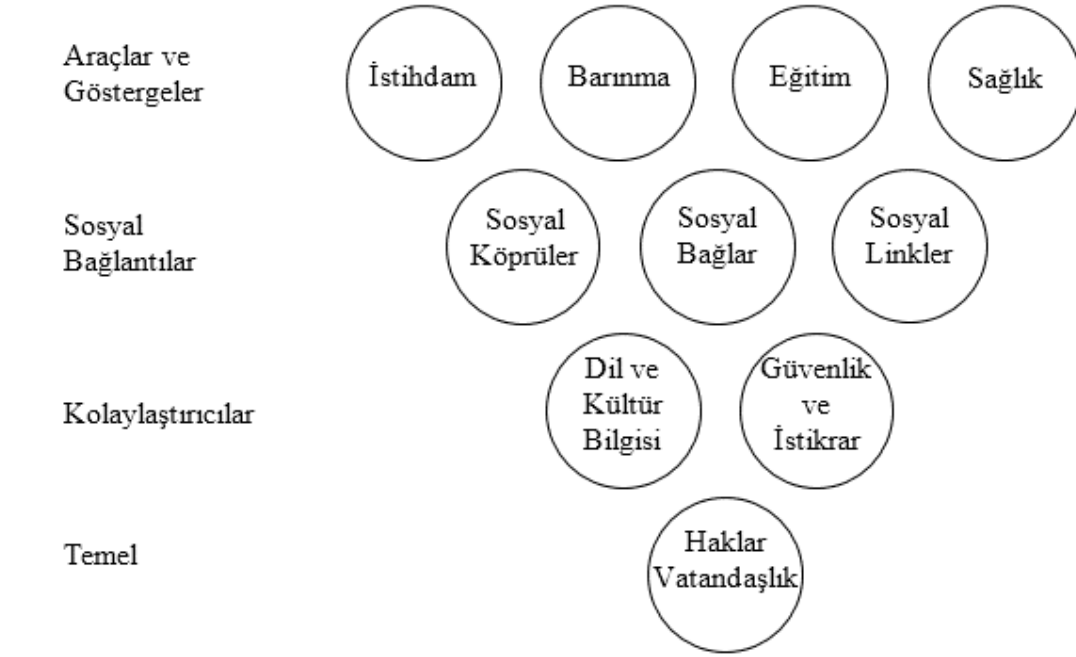
1960’lardan sonra asimilasyon teorileri maruz kaldığı eleştiriler sonucu her ne kadar çeşitlenmeye ve değişmeye çalışsa da popülerliğini yitirmiş ve yerini entegrasyon teorilerine bırakmıştır. Entegrasyonun tam olarak neleri ihtiva ettiği ya da hangi durumlarda sağlandığına dair literatürde net bir tanım yoktur ve ülkelerin uyguladıkları entegrasyon politikaları arasında farklılıklar vardır.

Ülkeler farklı tarih aralıklarında farklı göçmen politikaları sürdürebilirler. Örneğin Hollanda asimilasyon politikasından çok kültürlülüğe ve sonrasında entegrasyon politikasına geçmiştir (Ceceli, Köse, 2012). Ayrıca ülkelerin entegrasyona bakışları ve uygulamaları da farklılık gösterebilir. Mesela İngiltere çok kültürlülüğe yaklaşan bir entegrasyon politikası izlerken, Fransa ya da Almanya asimilasyona evrilen bir entegrasyon politikası uygulayabilir. Entegrasyon, çok genel olarak yerli ve göçmen toplulukların karşılıklı, yasal, ekonomik, sosyal ve kültürel bakımlardan değişmelerini içeren ve farklı boyutlardan oluşan bir süreç olarak değerlendirilebilir (Sirkeci, Yüceşahin, Şeker, 2016: 2). Entegrasyonun sağlanması için ev sahibi toplumun politikaları kültürel çeşitliliğe önem veren, bireyler arasında ayrım gözetmeyen politikalar olmalıdır.

Mülteciler özelinde entegrasyon politikalarından bahsedecek olursak BMMYK, mültecilerin ev sahibi toplumun vatandaşlarından ayırt edilemeyecek şekilde kendi kültür ve yaşayışlarından vazgeçmelerinin uluslararası toplumda kabul görmediğini ve dolayısıyla asimilasyona zıt olarak yerel entegrasyonun mülteciler için üç kalıcı çözümünden biri olduğunu altını çizmektedir (Fielden, 2008).

Ager ve Strang, özellikle mülteci entegrasyonunun sağlanması için 2004 yılında yaptıkları çalışmada entegrasyonu dört temel başlıkta sınıflandırmıştır: Araçlar ve göstergeler adlı birinci başlıkta mültecilerin temel ihtiyaçları olan istihdam, barınma, eğitim ve sağlık; sosyal bağlantılar adlı ikinci başlıkta sosyal köprüler, sosyal bağlar ve sosyal linkler; kolaylaştırıcılar adlı üçüncü başlıkta dil ve kültürel bilgi ile güvenlik ve istikrar; temel adlı dördüncü başlıkta ise haklar ve vatandaşlık yer almaktadır (Ager, Strang, 2004).

Şekil 4: Entegrasyon Göstergeleri

Kaynak: (Ager, Strang, 2004)

Ager ve Strang'ın modellemesinde de görüldüğü üzere göçmenlerin topluma entegrasyonunda sosyoekonomik, hukuki, siyasi boyutlar göz önüne alınmalıdır. Ayrıca göçmenlerin ve özelde mültecilerin topluma uyum sağlamasında ev sahibi ülkede sosyal ağlarının, diğer bir deyişle akrabalarının, arkadaşlarının, derneklerin bulunması oldukça etkilidir.

Göçmenlerin uzun süreli başka bir ülkede yaşaması ya da mülteci ve sığınmacıların ülkelerine dönememeleri ve üçüncü bir ülkeye yerleşememeleri durumunda entegrasyon zorunlu duruma gelir. Entegrasyon süreci sadece göçmenlere ilişkin bir konu değildir. Ev sahibi ve göçmen toplumun etkileşimi ile uyum sağlanır (Şeker v.d., 2015: 16). Göçmenlerde eğitim durumlarının yüksek olması entegrasyonu arttıran bir husustur. Ancak sistemle ilgili sorunlardan dolayı kalifiye göçmenler, kendi alanlarında çalışamayıp niteliksiz işler yapmak durumunda kalabilmektedir.

Yerel entegrasyon, mültecilerin ülkelerine geri dönme ya da üçüncü bir ülkeye yerleşme ihtimalinin olmadığı durumlarda en doğru çözüm olarak karşımıza çıkar. Bu bağlamda, “yerel entegrasyon” üç boyutu kapsayan kalıcı bir çözüm olarak görülür. Bunlardan birincisi ev sahibi ülkede mültecilerin belirli haklara sahip olduğu yasal süreç, ikincisi sürdürülebilir yaşam koşullarının sağlandığı ekonomik süreç, üçüncüsü ise mültecilerin ayrımcılık korkusu olmaksızın sosyal hayata katkı sağladığı toplumsal ve kültürel süreçtir (Crisp, 2004: 1).

2.4.3. Çok Kültürlülük

Çok kültürlülük, farklılıkların sistem içerisinde kendi özellikleriyle yer almasını savunur. Göçmenler ve yerliler arasında temasın ön yargıyı azaltmada etkili olduğunu ve dolayısıyla çok kültürlülüğe zemin hazırladığını savunur. Entegrasyon teorilerinde farklı kültürlerin bir arada yaşamasının gerekli şekilde sağlanamadığı düşünülerek çok kültürlülük politikaları ortaya konulmuştur. Çok kültürlülük terimi Kanada, Avusturalya, İngiltere gibi ülkelerde 1960’larda ifade edilmiş ve dünyada Avusturya, Kanada, Singapur gibi ülkelerde başarıyla uygulanmıştır. Bu örneklerde ortak etkileşim ve paylaşma yoluyla etnik toplulukların gelişimini destekleyerek gruplar arası ilişkileri geliştiren ulusal politikalar mevcuttur (Ward, Masgoret, 2008: 277).

Çok kültürlülük politikalarında bireylerin haklarının yanı sıra farklı etnik, dini grupların eşit statüde olması gerektiği ifade edilir. Kültürel olarak çoğulcu bir yaklaşımı savunur ve sadece demografik özelliklerden ziyade toplumdaki her bireyin toplumun işlevselliği için önemli olduğu görüşü hâkimdir (Berry, Kalin, 1995).

Toplumda yerliler ve göçmenlerin birlikte yaşama modellerine olan yaklaşımlar incelendiğinde, göçmenlerin çok kültürlülüğe eğilimli oldukları söylenebilir. Çok kültürlülük, göçmenlere kendi kültürlerini toplumda dışlanmadan ve ötekileştirilmeden yaşama imkânı sunması yönüyle cazip gelir (Berry, Kalin, 1995). Ev sahibi grup ise göçmen grupların kendi kültürlerini devam ettirmelerinden hoşlanmaz. Bunun yerine göçmenlerin başat kültürlere adapte olmalarını tercih ederler. Kendi kültürlerini devam ettirmek isteyen göçmenleri ise çoğu zaman tehdit olarak algırlar. Özellikle küresel mülteci krizinin yaşandığı bu günlerde Avrupa’da ve diğer birçok ülkede çok kültürlülük politikaları yerini asimilasyon ve entegrasyon politikalarına bırakmış görünmektedir.

Çok kültürlülüğe yönelik en temel itirazlardan biri, “bazı kültürlerin, diğer bazı kültürlere göre daha aşağıda bir kültür olduğu”dur. Bir kültürün diğer bir kültürden daha ilerici ya da daha iyi olması, diğer bir deyişle bir kültürün diğerine göre üstün olması gibi bir anlayış cehaletin ürünüdür. Hiçbir kültür bu anlayışla karşılaştırılmaz. Her biri değerlidir ve kendi ruhuna sahiptir. Bu nedenle, özellikle göçmenlerin topluma entegrasyonunda çok kültürlülük anlayışının geliştirilmesine yönelik önlemler alınmalıdır (Raz, 2017: 41).

Bugün çok kültürlülük denildiğinde akla gelen ülkelerin başında Kanada, Avustralya, Yeni Zelanda ve ABD gelmektedir. Bir göçmen ve mülteci ülkesi olan Kanada, politikaları nedeniyle çok kültürlülük tartışmalarının merkezi konumundadır. Kanada’nın çok kültürlü bir toplum özelliğinin olması, çok kültürlülük tartışmalarının yaşanmadığı anlamına gelmemektedir. Kanada, çok kültürlülük çalışmalarına 1971 yılında Başbakan Pierre Trudeau’nun Avam

Kamarası'nda yaptığı konuşmayla başlamıştır. Kanada'da çok kültürlülük uygulamalarında kullanılan en önemli metafor “salata kasesi” iken, ABD'de “erime potası” tabiri kullanılmaktadır. Buradaki temel farklılık şudur: Kanada'da her farklı kültürün serbestçe yaşayabileceğine vurgu yapılırken, Amerika'da ise bireyleri erime potasında Amerikan tarzı ve farklı bir kültürel forma ittiğine vurgu yapılmaktadır (Başaran, 2017: 245).

Yeni Zelanda'nın kuruluşunda başta İskoç olmak üzere Britanya Göçü'nün rolü büyüktür. Zamanla bu durum Yeni Zelanda'nın göç politikasına dönüşmüş ve 1990'lara kadar beyaz ve Anglosak son göçüne izin verilmiştir. 1960'lı yıllarda bölgeye Kuzey Avrupa ülkelerinden ve İngilizce konuşulan Pasifik Adaları'ndan da göçmenler gelmiştir. Yeni Zelanda'nın ırk temelli beyaz göçmen politikası, 1990'larda sona erdirilmiş ve ülkeye Asyalı göçmenlerin gelmesine de izin verilmiştir. Yeni Zelanda'da günümüzde iki hâkim etnik grup vardır. Bunlar, adanın yerel halkı olan Maoriler ve ülkedeki beyazlarla evlenerek karmaşık bir etnik yapı oluşturan Pakehalardır. Yerli Maorilerin kendi dil ve kültürlerini yaşatma çabaları, eğitim, hukuk ve siyaset gibi kamusal alanlardaki talepleri, protesto ve yürüyüşleri Yeni Zelanda'nın anayasasını da şekillendirmiştir (Yanık, 2012: 197-198).

Avustralya ise ABD ve Kanada'nın ardından dünyada en çok göç alan üçüncü ülke konumundadır. Yaşanan göçler sonucunda Avustralya'nın çok kültürlülük politikası göçmenlerin kültürel ve dilsel talepleri ile adanın yerel halkı Aborjinlerin kültürel ve dilsel talepleri çerçevesinde şekillenmiştir. Aborjinlerin özel statü ve hakların korunması ve teşviki konusundaki talepleri, Avustralya'nın çok kültürlülük politikasını zorlayan konulardır. Çünkü Avustralya'da bir dönem Aborjinlerin kültürünün asimilasyonu politikası uygulanmaya çalışılmıştır. Avustralya, uzun yıllar Anglo kültürünü hâkim kültür olarak empoze etmeye çalışmıştır (Yanık, 2012: 201).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’NİN GÖÇ POLİTİKALARI

Türkiye, coğrafi ve jeopolitik konumu gereği geçmişten bu yana dünya çapında kitlesel veya münferit göçler için geçiş noktası olmuştur. Bu durum, Cumhuriyet’in kurulmasından itibaren Türkiye’yi göçe karşı politikalar geliştirmeye zorlamıştır. Bu politikalar kapsamında oluşturulan hukuki mevzuat, Türkiye’nin göç edenlere karşı takınacağı duruşu; göç edenlerin ise ülke içerisinde hangi statü ile kalacaklarının belirlenmesinde önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Ülkemizin göç politikaları tarihsel dönemler açısından; 1940’lı yıllara kadar ulus devlet inşasının tamamlanması için ülkeye kabul edilen göçler, 1950 – 1980 arası dönemde ülkemizin yakın coğrafyasında gelişen siyasi gelişmeler bağlamında ülkeye yapılan kitlesel-zorunlu göçler ve de 1980 sonrasında ülkemizin küreselleşen dünyaya entegre olma sürecinin hızlanmasıyla hem göç açısından cazip bir ülke konumuna gelmesi hem de bu dönem sonrası dünyada yaşanan siyasi gelişmeler nedeniyle daha iyi koşulda yaşamak isteyen kitlelerin “geçiş noktası” olarak veya “hedef ülke” olarak ülkemizi belirlemesi şeklinde sınıflandırılabilir (İçduygu, Erder, Gençkaya, 2014: 21).

Türkiye’ye yönelik düzensiz göçü sınıflandırmada ise dört ana faktör rol oynar: Bunlardan birincisi; Suriye ve Kuzey Irak örneğinde olduğu gibi, komşu coğrafyada meydana gelen siyasi çalkantılılar ve çatışmalar sonucu insanların zulümden kaçarak daha iyi bir hayat sürdürme umuduyla yaptıkları göçtür. İkincisi; Türkiye’nin doğu ve batı, kuzey ve güney arasındaki konumu, batı ve kuzey ülkelerine ulaşmak isteyenler için transit olarak görülmüştür. Üçüncüsü; sıkı kabul prosedürleri ve artan göçmen kontrolü uygulayan “Avrupa Kalesi’nin” politikaları Avrupa’ya yönelik göçleri Türkiye gibi etraf ülkelere yöneltmiştir. Dördüncüsü; Türkiye’nin bölgedeki ekonomik refahı, yaşamını iyileştirmek isteyen farklı ülke vatandaşlarını ülkeye çekmiştir (İçduygu, 2004).

3.1. Göçe Yönelik Düzenlemeler

Türkiye’de göçe yönelik düzenlemeler, yerel düzenlemeler ve AB Müktesebatı çerçevesinde düzenlemeler olmak üzere iki başlıkta incelenebilir.

3.1.1. Yerel Düzenlemeler

Türkiye’de yabancılara uygulanan göç mevzuatının genel hatlarını kronolojik olarak aşağıdaki yönetmelik ve kanunlar oluşturur:

Tablo 1: Göç Mevzuatı

- 1934 tarih ve 2510 sayılı İskân Kanunu
- 1951 Cenevre Sözleşmesi
- 1967 Cenevre Sözleşmesi’ne Ek Protokolü (New York Protokolü)
- 1994 Yönetmeliği
- 2013 tarih ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK).

3.1.1.1. 1934 Tarih ve 2510 Sayılı İskân Kanunu

Cumhuriyet’in kuruluşunun ilk yıllarında devlet, genel olarak “Türk etnisitesine dayalı bir Türk ulusu inşa etme”ye yönelik politikalar üretmeye özen göstermiştir. 1934 tarihinde çıkarılan İskân Kanunu da bu politika temelinde oluşturulmuştur. Bunun bir tezahürü olarak üçüncü maddede “Türkiye’de yerleşmek maksadı ile dışarıdan, münferiden veya müçtemian gelmek isteyen Türk soyundan meskûn veya göçebe fertler ve aşiretler ve Türk kültürüne bağlı meskûn kimseler, işbu kanunun hükümlerine göre Dahiliye Vekilliği’nin emri ile kabul olunurlar.” ifadesi yer almaktadır (Resmi Gazete, 1934). Modern Türkiye Cumhuriyeti’nde geleneksel Türk dış politikası “Türk soyuna ve Türk kültürüne bağlılık” esasları temelinde şekillenmiştir. 1934 tarihli ve 2510 sayılı İskân Kanunu yıllar içerisinde değişikliğe uğrasa da kendisinden sonra uygulamaya konulacak diğer mevzuatlar için de bir temel teşkil etmiştir.

3.1.1.2. 1951 Mültecilerin Statülerine Yönelik Cenevre Sözleşmesi ve 1951 Sözleşmesine Ek Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin New York'ta İmzalanan Protokol

1951’de imzalanan kısaca Cenevre Sözleşmesi olarak adlandırılan 1951 Mültecilerin Statülerine Yönelik Cenevre Sözleşmesi, öncelikle 2. Dünya Savaşı’nın yaralarını sarmak için yapılandırıldığı için “1951 yılından önce ve Avrupa’da meydana gelen olaylar” şartlarıyla sınırlandırılmıştır. 1960’larda Afrika kıtası başta olmak üzere Avrupa dışındaki ülkelerden de iç savaş, zulüm, baskı vb. muhtelif sebepler sonucu çok sayıda insanın zorunlu göç etmesiyle, 1967’de Ek Protokolün imzalanma ihtiyacı hâsıl olmuştur. 1967 yılında yürürlüğe giren Mültecilerin Statüsüne Dair Ek Protokol ile daha önce Cenevre Sözleşmesi’nde yer alan “1 Ocak 1951’den önce ve Avrupa’da meydana gelen olaylar” şartı metinden çıkarılmıştır. BMMYK, 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Ek Protokolü’nün koruyucusudur.

Benhabib (2016: 21), 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Cenevre Sözleşmesi ve buna 1967 yılında eklenen Protokolü; İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nden sonra sınır ötesi dolaşımı düzenleyen en önemli ikinci uluslararası yasal belge olarak görmektedir.

1967 Protokolü’nde “1 Ocak 1951’den önce meydana gelen olaylar sonucunda” ifadesi çıkartılmış ve sözleşmenin tarih bakımından oluşan sınırlaması ortadan kaldırılmış olsa da ülkemiz coğrafi sınırlama hakkını saklı tutmuştur.

Çalışmanın birinci bölümünde ifade edilen, 1951 ve 1967 Protokollerinin tanımladığı mülteci kavramı kapsamında ve coğrafi sınırlama ilkesi çerçevesinde ülkemize gelenler “mülteci” olarak kabul edilmiş; bunlar dışındakiler ise “şartlı

mülteci” olarak tanınmıştır. Şartlı mülteciler üçüncü bir ülkeye yerleştirilene kadar uluslararası koruma sağlanmaktadır.

3.1.1.3. 1994 Yönetmeliği

Bu yönetmelik hem bireysel hem de kitlesel uluslararası nüfus hareketlerine karşı ülkemizde yapılmış olan ilk başlıca düzenleme olarak nitelendirebilecek olup herhangi bir kanuna da dayanmamaktadır. Bu yönetmelik ile ülkemize hem yasal hem de yasal olmayan yollarla giren göçmenler hakkında düzenlemeler yapılmıştır.

3.1.1.4. 2013 Tarih ve 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, 2013 yılında Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiş ve bu kanunla birlikte İçişleri Bakanlığı’na bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Bu kanun, geri göndermeme ilkesi (non-refoulement) ve “geçici koruma”nın yasal zemine kavuşması açısından da oldukça önemlidir (Şen, Özkorul, 2016: 96).

YUKK, Türkiye’de iltica hukukuna ait ilk düzenleme olarak da kabul edilebilir. Türkiye, AB müktesebatı ile uyum çerçevesinde bu düzenlemeye başlamış; son yıllarda almış olduğu olağanüstü uluslararası göç sonucu bu süreci hızlandırmıştır. Bu düzenleme kapsamında İçişleri Bakanlığı’na bağlı “Göç İdaresi Genel Müdürlüğü” kurulmuştur. Kanunun amacı, 1. Maddesine göre; yabancıların Türkiye’ye girişleri, Türkiye’de kalışları ve Türkiye’den koruma talep eden yabancılara sağlanacak koruma olarak belirlenmiştir. YUKK uluslararası korumayı 4 kategoriye ayırmıştır. Bunlar; mülteci, şartlı mülteci, ikincil koruma ve geçici korumadır (İçduygu, Erder, Gençkaya, 2014). Bu sınıflandırma

sayesinde bir uluslararası koruma vakasının muhtemel tüm aşamaları açık kurallara bağlanmıştır.

YUKK, geçici koruma hususuna 91. maddede yer vererek şu şartlara bağlamıştır: Kişilerin kitlesel olarak ülkeden ayrılmaya zorlanmış olmaları, ayrıldıkları ülkeye geri dönememeleri, acil ve geçici koruma ihtiyacı içinde olmaları. Bu kapsamda geçici koruma hususunun detaylandırılması için 2014 yılının ekim ayında “Geçici Koruma Yönetmeliği” yürürlüğe girmiştir. Yönetmelikte geçici koruma için herhangi bir coğrafi sınırlama yer almamış, ülkenin kara sınırları yahut sularına gelecek kişileri kapsadığı ifade edilmiştir.

YUKK’un getirmiş olduğu en önemli düzenleme ise “uyum” konusunda yapılan düzenlemedir. Bu düzenleme ile Türk halkının göçmenlere, göçmenlerin ise Türk halkına göstereceği uyumun geliştirilmesi için bazı hükümler belirlenmiştir. Bu hükümler, kimi ülkelerde olduğu gibi göçü kısıtlama amaçlı değil, yabancıların ve toplumun bilinçli ve düzenli bir şekilde birlikte yaşamalarını mümkün kılacak ve kolaylaştıracak esnek bir yapıda düzenlenmiştir.

Göç idaresi, göçe ilişkin düzenlemeler esnasında akademik dünyanın ve STK’ların görüşlerini göz önünde bulundurmıştır.

3.1.2. AB Müktesebatı Çerçevesinde Türkiye’nin Göç Politikaları

Türkiye’nin Avrupa Birliği (dönemin Avrupa Ekonomik Topluluğu) ile ilişkileri 12 Eylül 1963’te Ankara Antlaşması’nın imzalanması ile başlamış, 10-11 Aralık 1999’da düzenlenen Helsinki Zirvesi ile Türkiye’nin AB adaylığı kabul edilmiştir. 2001 yılında Avrupa Komisyonu’nun Türkiye için Katılım Ortaklığı Belgesi’ni hazırlamasının ardından Türkiye’nin ulusal mevzuatını AB müktesebatı ile uyumlu hale getirmek için hazırladığı Ulusal Program, 24 Mart 2001’de yürürlüğe

girmiştir. AB Konseyi'nin 2003'te Katılım Ortaklığı Belgesi'ni revize etmesi üzerine Türkiye, Ulusal Programını Temmuz 2014'te güncellemiştir. Ulusal mevzuatın AB müktesebatı doğrultusunda güncellenmesinde en önemli başlıklardan birisi de göç olmuştur. “Bu çerçevede 2003 yılında İltica Strateji Belgesi ve Göç Strateji Belgesi, 2005 yılında ise İltica ve Göç Alanındaki Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Eylem Planı yürürlüğe konmuştur.” (Şen, Özkorul, 2016: 94).

Avrupa Birliği, müreffeh yapısı ve 1950'lerden sonra kavuştuğu istikrar ile önemli oranda göç almaya başlamıştır. Afganistan, Irak, Libya gibi çatışmaların yaşandığı ülkelerden gelen düzensiz göçün bilhassa 2000'li yıllarda yükselmeye başlamasıyla AB göç politikaları güvenlik ekseninde şekillenmiş ve dolayısıyla komşu ülkeler ile yapılan anlaşmalar ve sınır güvenliğini koruma konuları AB göç politikasının iskeletini oluşturmuştur. Avrupa'nın düzensiz göçü engellemek için aldığı önlemler sonucu “Avrupa Kalesi” söylemi yaygınlaşmıştır. Suriyeli, Afgan, Iraklı birçok göçmenin Türkiye'yi transit olarak kullanarak AB'ye geçmesi sebebiyle AB ile Türkiye arasındaki iş birliği önem kazanmıştır. Bu bağlamda Türkiye ile AB arasında 16 Aralık 2013'te kısaca Geri Kabul Antlaşması olarak bilinen “Türkiye Cumhuriyeti ile Avrupa Birliği Arasında İzinsiz İkamet Eden Kişilerin Geri Kabulüne İlişkin Antlaşma” imzalanmış ve 1 Ekim 2014'te Türk vatandaşlarının kabulü için yürürlüğe girmiştir. Antlaşmanın yürürlüğe girmesinin ardından üçüncü ülke vatandaşları (imzacı devletin vatandaşı olmayanlar) ve vatansızların kabulü için üç yıllık bir geçiş dönemi öngörülmüştür. Ancak 2015'te Avrupa'nın çok sayıda Suriyeli mülteci göçü alması sonucu 29 Kasım 2015'te Brüksel'de gerçekleştirilen Türkiye-AB Zirvesi sonuç bildirisinde Geri Kabul Antlaşması'nın Haziran 2016'da uygulanmaya başlamasına karar verilmiştir. Aynı sonuç bildirisinde Türk vatandaşlarına vize serbestisi, Türkiye'de bulunan Suriyeli mülteciler için 3 milyar avro mali yardım konuları da ele alınmıştır (Şen, Özkorul, 2016: 106).

18 Mart 2016 tarihinde gerçekleştirilen üçüncü zirvede ise Türkiye – AB Mutabakatı imzalanmıştır. Bu mutabakatta Yunanistan üzerinden Avrupa'ya geçmeye çalışan göçmenler için somut önlemler içeren maddeler yer almaktadır. Bu kapsamda; Ege Adaları üzerinde yakalanan tüm göçmenlerin Türkiye'ye iade edileceği, bire bir formülü ile Türkiye'ye iade edilen her bir Suriyeli için Türkiye'den bir Suriyelinin Avrupa'ya yerleştirileceği, vize serbestisinin sağlanması çalışmalarına hız verileceği, Türkiye'nin karadan ve denizden düzensiz geçişleri önlemek adına her türlü önlemi alacağı, daha önce taahhüt edilen 3 milyar avronun ödenmesine hız kazandırılacağı ve de taraflar arasında üyelik süreci kapsamında yeni fasıllar açılacağı hususlarında mutabakata varılmıştır (T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, 2017).

Bu mutabakat, 3 milyar avroluk mali yardımdan istenilen ölçüde ve şekilde yararlanamaması sebebiyle birtakım eleştirilere maruz kalmıştır. AB Bakanı Çelik, Brüksel'de düzenlediği basın toplantısında;

“Mali yardım konusunda işte diyorlar ki “2,2 milyar avroyu serbest bıraktık.” Serbest bıraktık ne demek? Harcanmasına karar verdik. Ama bu harcandı demek değil ya da kurumlara aktarıldı demek değil. Ya da proje yapıldı o projeye verilmesine karar verildi. Burada da söylüyoruz yani AFAD var, Sağlık Bakanlığı var, bunların yaptığı projeler var. Zaten bunlar ayrıntılı bir şekilde teslim edildi onlara. Bunu onlara hatırlatıyoruz ve bu konudaki mükellefiyetlerini yerine getirmelerinin öneminin altını çiziyoruz.”

şeklinde durumu ifade etmiştir.

Bu bağlamda Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu da şu şekilde görüşlerini belirtmiştir:

Özellikle Suriyeli göçmenlere aktarılması gereken yardım miktarı ve gönüllü yerleşim gibi bazı konularda eksiklikler var. Ama diğer taraftan vize serbestisi ve geri kabul anlaşmasını da bu göç anlaşmasına bağlamıştık. Bunların da uygulanmasıyla ilgili adımlarımızı birlikte atmaya devam etmeliyiz.

Düzensiz göçün engellenmesi açısından bakıldığında ise 2015'te Ege Denizi'nden 1 milyon göçmenin Yunanistan'a geçtiğini ve 2016'da bu rakamın 170.000'e

düştüğü göz önüne alınırsa 18 Mart mutabakatı başarılı sonuçlar doğurmuştur (Şen, Özkorul, 2016: 106).

18 Mart 2016’da imzalanan AB ile yapılan mutabakat çerçevesinde uluslararası koruma altında olmayıp düzensiz göç ile Ege kıyılarına giden göçmenler Türkiye’ye iade edilmiş ve bu kapsamda iade edilen her Suriyeli için bir Suriyeli Avrupa Birliği ülkelerine yerleştirilmiştir. Yerleştirilecek Suriyeliler, BM zarar görebilirlik (vulnerability) kriterlerine göre seçilmiştir.

Tablo 2: Bire Bir Formülü Kapsamında Ülkemizden Çıkış Yapan Suriyeli Yabancılara İlişkin İstatistiki Bilgiler

ÜLKE	TOPLAM
ALMANYA	2.778
HOLLANDA	1.610
FRANSA	862
İSVEÇ	672
FİNLANDİYA	565
BELÇİKA	492
İTALYA	267
İSPANYA	183
AVUSTURYA	134
LÜKSEMBURG	98
LİTVANYA	28
PORTEKİZ	27
LETONYA	25
ESTONYA	20
ROMANYA	11
GENEL TOPLAM	7.772

Kaynak: www.goc.gov.tr (Erişim: 05.08.2017)

3.2. Türkiye’ye Yönelik Büyük Göç Akınları

Türkiye oldukça çeşitli bir kitlesel göç tarihine sahiptir. Özellikle 1950’li yılların başından itibaren başlayan kırsal alandan şehir merkezlerine yapılan büyük,

kitlesel iç göçlerin haricinde, günümüze kadar yurt dışından üç ana göç dalgasına da maruz kalınmıştır. Özellikle son 25 yılda Türkiye daha çok “dış göç alan ülke” olarak öne çıkmaktadır. Bahse konu üç ana göç dalgası; 1989’da Bulgaristan’da Komünizmin çöküşünden hemen önce Türk ve Pomak kökenli 300 binden fazla Bulgaristan vatandaşının Türkiye zorunlu göçe zorlanması ve bu insanların Türkiye’ye sığınması, 1991’de Saddam Hüseyin’in zulmünden kaçmak üzere Türkiye’ye girmeye çalışan çoğunlukla Kürt, yaklaşık yarım milyon Iraklı’nın kitlesel göçü ve son olarak Haziran 2014’te sayıları 1 milyonu bulan Suriyeli mültecinin geçtiğimiz üç yılı da kapsayan ve sayıları giderek artan kitlesel göçü olarak tanımlanabilir (Erdoğan, Kaya, 2015). Bu göç akımlarının her birine karşı Türkiye’nin insani bir şekilde konuyu ele almaya çalıştığı görülmekte olup, göçleri kendi içlerinde farklı düzenlemeler ile ele alarak durumun üstesinden gelmeye çalışmıştır.

3.2.1. 1989 Bulgaristan Vatandaşlarının Kitlesel Göç Akını

1989’da Türkiye’ye Bulgaristan üzerinden büyük bir kitlesel göç akını olmuştur. Bu göç dalgasını tek başına değil, tarihsel sürecin bir sonucu olarak değerlendirmek daha doğru olur. Dünyada siyasi ve ekonomik konjonktürün bir sonucu olarak bahse konu göçler, bazen yavaş bir şekilde bazen kesilerek bazen ise yoğun kitlelere halinde gerçekleşmiştir. Bu kapsamda 1989 yılı boyunca Bulgaristan’dan sayıları 1,5 milyonu bulan kitlesel-zorunlu göç dalgası ülkemize giriş yapmıştır.

Türk azınlığın varlığı, soğuk savaş döneminde Türkiye ve Bulgaristan’ın iki farklı kutupta yer alması nedeniyle, Bulgaristan’da bir tehdit olarak algılanmaya başlanmıştı (Erdoğan, Kaya, 2015). Bulgar otoritelerinin endişelerinin ardındaki bir başka neden de azınlıktaki Türk nüfusunun, Bulgar çoğunluktan çok daha hızlı artıyor olmasıydı (Courbage, 1992’den aktaran Erdoğan, Kaya, 2015). Bu algı ile beraber Türkçe eğitim hakkının engellenmesi, camilerin kapatılıp tahrip edilmesi

ve Türk kökenli vatandaşlarının isimlerinin değiştirilmeye zorlanıp bir asimilasyon çabası içine girilmesi durumları baş gösterdi. Bunun sonucu olarak Türk kökenli vatandaşlar öncelikle ülke içerisinde, sonrasında ülke dışına göç etmeye zorlandı.

Bu baskıların sonucunda Türk kökenli vatandaşlar kitlelere halinde Türk sınırına dayanmaya başladı. Bu durum Türk ve Bulgar otoritelerinin karşılıklı restleşmesi ve savaş seçeneğinin konuşulmasına neden oldu. Akabinde Türkiye'nin sayıları 1,5 milyonu bulan Türk kökenli vatandaşların tamamını ülkeye kabul ettiğini deklare etmesi ile (Haberman, 1989'dan aktaran Erdoğan, Kaya, 2015) Türkiye'ye yoğun kitlesel göç başlamış oldu. "Türk hükümeti, bu kitlesel akının kurbanlarına mülteci gibi değil, soydaşları gibi davranmıştır." (Erdoğan, Kaya, 2015: 302).

Bu kitlesel göçlerin sonunda Bulgaristan'dan 1 milyondan fazla insan Türkiye'ye göç etmiş ve yerleşmiştir. Bu insanlardan ise 240 binden fazlası Türk vatandaşlığı almıştır (Özgür Baklacioğlu, 2006: 321).

3.2.2. 1991 Kuzey Iraklı Kürtlerin Kitlesel Göç Akını

1991 yılında Saddam Hüseyin'in zulmünden kaçan çoğunluğu Kürt olmak üzere yarım milyonun üzerinde insan Türkiye'nin güney sınır kapılarına dayandı. Bu kitlesel göçün arkasında, İran – Irak savaşı sırasında Saddam Hüseyin'in Kürtlere karşı uyguladığı zalimce politikalar vardır.

Kuzey Irak'tan Türkiye'ye yapılan göç akını, tarihsel olarak Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye kabul edildiği yıllar ile çakışır. 1980'li yıllar Türkiye'nin Kürt kimliğini reddetmeye dayalı geleneksel politikasının giderek daha da çıkmaza girdiği bir dönemdir (Erdoğan, Kaya, 2015: 304). Dolayısıyla bu ana göç akımına karşı Türkiye, Bulgaristan'dan kabul ettiği Türk kökenli mültecilere karşı

gösterdiği tutumda farklı bir tutum sergilemiştir. Bu göç hareketi hükümet tarafından ulusal kimlik ve güvenliğe yönelik bir tehdit olarak algılanmış ve çoğunluğu Kürt, yarım milyondan fazla insanın neden olabileceği şeylerden çekinen yönetim, sınır kapılarını açmamak için direnmiştir (Erdoğan, Kaya, 2015: 298).

Söz konusu politika Türkiye’yi uluslararası alanda zor duruma sokarak yoğun tepki almasına neden oldu. Hükümetin mültecilere sığınma hakkı ve temel insani hakları vermeye reddetmesiyle de bu baskılar şiddetini arttırdı. Özal hükümeti ise güvenlik kaygıları nedeni ile sınır kapılarını açmama kararını sürdürse de bu sınır mülteciler tarafından çoktan aşındırılmıştı bile. Türkiye’de akrabalık bağları bulunan çok sayıda göçmenin Türkiye’ye girişleri engellenemedi. Bu süreç kimi mültecilerin sınırın diğer tarafında kalmasıyla kimilerinin ise bir şekilde Türkiye’ye girmesi ile devam etti. Sürüncemede kalan bu göç akınına hükümet uluslararası bir destek bulmak için yoğun girişimler başlattı. Girişimler sonuç verdi ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) tarafından, Irak yönetiminin Irak tarafında bulunan, ihtiyaç halindeki Kürt vatandaşlara yardım ulaştırılabilmesi için acilen izin vermesi gerektiğine ve krizi uluslararası barış ve güvenliğe yönelik bir tehdit olarak tanımlayan 688 numaralı karar kabul edildi (Erdoğan, Kaya, 2015: 305). Bu girişim sonrasında sonuç olarak, Kuzey Irak’ta bir güvenli bölge oluşturuldu ve bu bölgede şartlar nispeten daha insani hale getirilerek yaklaşık 450 bin civarında mültecinin bu bölgeye dönmesi sağlandı.

“1989’daki deneyimin aksine bu vakada Türkiye, kitlesel akına cevap verebilmek için ağırlıklı olarak uluslararası topluluğa dayanmıştır.” (Erdoğan, Kaya, 2015: 306).

3.3. Suriye İç Savaşı ve Suriye’den Düzensiz Göç

Tunus’taki on binlerce işsiz gençten biri olan 26 yaşındaki Mohammad Bouazizi’nin 2010 yılının aralık ayında kendini yakmasıyla başlayan kitlesel protesto gösterileri kısa sürede önce ülkeyi, sonra Kuzey Afrika ve ardından da Ortadoğu ülkelerini sarmıştır. Bölgedeki toplumsal hareketlilik önce “Arap Baharı” olarak adlandırılrsa da kısa sürede Libya, Suriye ve Yemen’de iç savaşa evrilmiştir. Kısa bir süreçte bütün bölgede geniş kapsamlı bir değişimin yaşanmasının siyasî, ekonomik ve sosyolojik birtakım sonuçları olmuştur. Bu sosyolojik sonuçların en önemlilerinden biri “göç” olgusudur. Toplumsal hareketliliklerin yaşandığı bu ülkelerin bir kısmında iktidarlar bir süreliğine değişirken bir kısmında siyâsî çalkantıların yaşanması, ekonomik ve hayâtî faaliyetlerin bazı yerlerde durma noktasına gelmesi gibi faktörler bölge insanını göç etmeye sevk etmiştir. Mısır’dan Libya ve Yemen’e kadar Arap Baharı’nın yaşandığı bütün ülkelerden dışarıya göç yaşanmasına karşın bu durumun en geniş kapsamlı görüldüğü yer Suriye olmuştur.

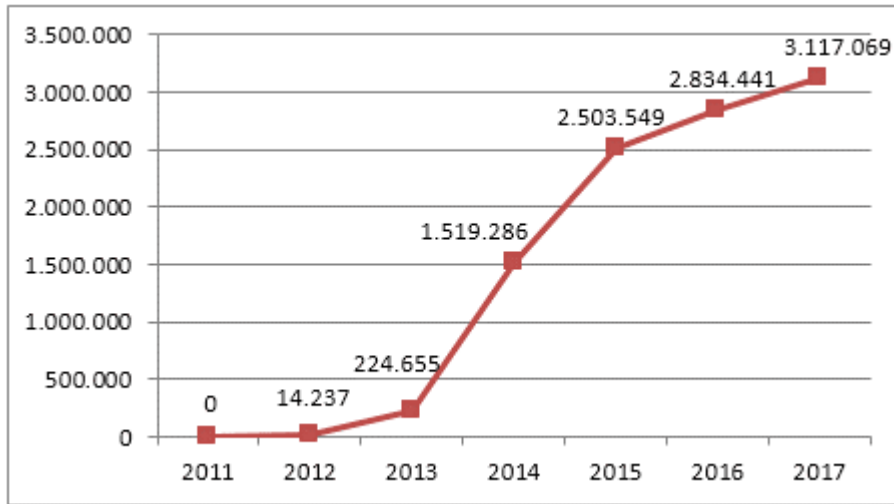
Tunus, Libya ve Mısır’ın ardından 2011 yılının bahar aylarında başlayan gösterilerin Beşşar Esed iktidarını devirememiştir ve ardından yaşanan iç savaş sonucunda milyonlarca insan Türkiye, Ürdün, Lübnan ve Mısır gibi ülkelere göç etmiştir ve yine milyonlarcası ülke içinde yerinden edilmiştir. Toplamda 6,2 milyon insan evinden ayrılarak yerinden edilmiş kişi ya da mülteci durumuna düşmüştür. Ürdün ve Lübnan dışındaki körfez ülkeleri sınırlarını Suriyeli mültecilere kapalı tutmuştur. Türkiye ise krizin ilk başladığı andan itibaren “açık kapı politikası” uygulayarak Suriyelileri kabul etmiştir. Krizin ilk yıllarında binlerce Suriyeli ülkemize sığınmıştır. 2013 yıllarının sonunda ise Halep’in ağır bombardıman altında kalmasıyla binlerle ifade edilen rakamlar milyonları bulmuş, 2014’te 1,5 milyon 2015’te ise 2,5 milyon Suriyeli ülkemize giriş yapmıştır.

Türk hükümeti savaşın yakın zamanda sona ereceğini düşünerek Suriyelilere “misafir” olarak davranmış ve Güneydoğu illerinde dünyanın hayran kaldığı kamplar inşa etmiştir. Bu noktada özellikle AFAD, UNHCR sıkı iş birliği içerisinde olmuşlardır. Ancak dış güçlerin müdahalesi, farklı ülkelerin farklı grupları desteklemesi, DAESH’in bölgedeki nüfuzu savaşın bitmesine değil, daha da alevlenmesine yol açmıştır.

3.3.1. Türkiye’deki Suriyelilerin Mevcut Durumu

Türkiye, 911 km kara sınırı paylaştığı komşu ülke Suriye’den aldığı 3 milyon 79 bin 914 kayıtlı mülteci ile en fazla mülteciye ev sahipliği yapan ülke konumuna gelmiştir. Türkiye’yi, 1 milyon Suriyeli mülteci ile Lübnan, 661 bin Suriyeli sığınmacı ile Ürdün, 243 bin Suriyeli sığınmacı ile Irak ve 122 bin Suriyeli sığınmacı ile Mısır izlemektedir (BMMYK, 2017). Lübnan’da kayıt dışı Suriyeli mülteciler ile birlikte mülteciler ülke nüfusunun neredeyse 4’te birini oluşturmaktadır. (Al Jazeera, 2017).

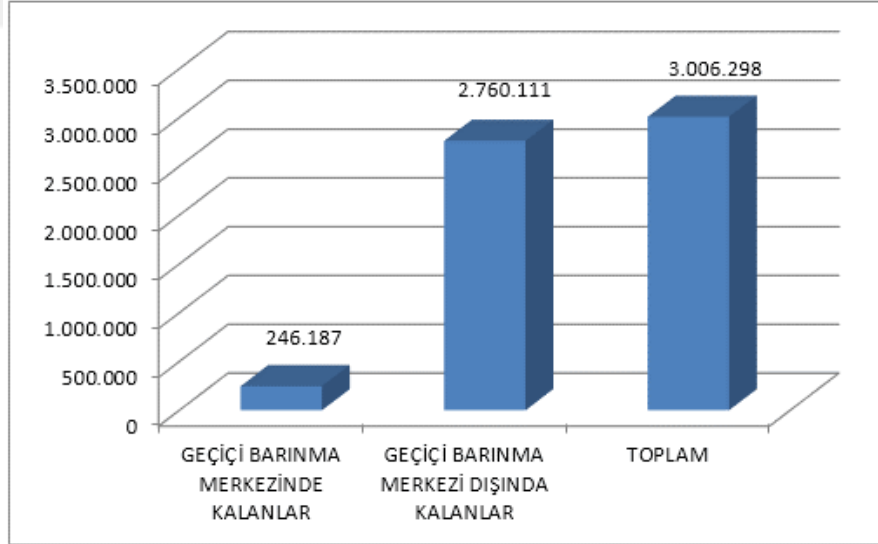
Şekil 5: Yıllara Göre Ülkemize Gelen Suriyeliler

Kaynak: www.goc.gov.tr (Erişim: 05.08.2017)

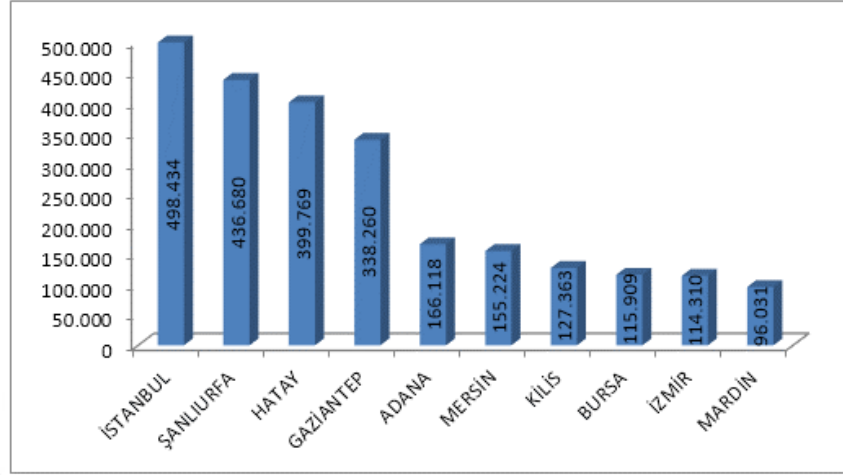
Türkiye’de Suriyeliler farklı bölgelere dağılmış bir biçimde yaşamaktadır. Suriye’ye yakınlığı sebebiyle Şanlıurfa, Hatay, Gaziantep, Kilis ve Mardin gibi büyük Güneydoğu illeri çok sayıda mülteci barındırmaktadır. Bunların dışında ise İstanbul, Ankara ve İzmir’de yüksek sayıda Suriyeli yaşamaktadır. Suriyeliler, Türkiye’ye ilk ulaştıklarında çoğunlukla barınma merkezlerinde kalmışlardır. Ülkemizin güney ve güneydoğusunda bulunan 10 ildeki 23 barınma merkezi şu anda 240.396 mülteciye hizmet vermektedir. (GİGM, 2017). Barınma merkezlerinde kalan Suriyelilerin sayısı zaman içerisinde giderek azalmaktadır. Ne kadar iyi koşullar sağlanırsa sağlansın istihdam ve eğitim gibi alanlarda büyük şehirler Suriyelilere daha cazip gelmektedir. Dolayısıyla günümüzde 3 milyon Suriyelinin akraba ve tanıdık ilişkilerini de kullanarak istihdam kaynaklarına ulaşabilecekleri büyük şehirlere göç ettiğini söylemek mümkündür. Mevcut durumda Suriyelilerin yalnızca %8’i geçici barınma merkezlerinde kalmaktadır (GİGM, 2017).

Şekil 6: Geçici Barınma Merkezleri İçinde ve Dışında Kalan Suriyeliler

Kaynak: www.goc.gov.tr (Erişim: 05.08.2017)

Şekil 7: Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin İlk 10 İle Göre Dağılımı

Kaynak: www.goc.gov.tr (Erişim: 05.08.2017)

Suriyelilerin bulunduğu ilk 10 ile baktığımızda Suriyelilerin yer seçiminde coğrafi yakınlığın ve iş kaynaklarının önemli rol oynadığını söyleyebiliriz. Tablo 3'te ve Tablo 4'te Suriyelilerin şehirlere olan dağılımı görülmektedir.

Tablo 3: Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin Dağılımı

SIRA	İLLER	KAYIT EDİLEN SURİYELİ	İLNÜFUSU	KAYITLI SURİYELİ NÜFUSU İLE İL NÜFUSU KARŞILAŞTIRMA YÜZDESİ	SIRA	İLLER	KAYIT EDİLEN SURİYELİ	İLNÜFUSU	KAYITLI SURİYELİ NÜFUSU İLE İL NÜFUSU KARŞILAŞTIRMA YÜZDESİ
1	ADANA	166.118	2.201.670	7,55%	21	BURSA	115.909	2.901.096	4,00%
2	ADİYAMAN	27.134	610.484	4,44%	22	ÇANAKKALE	4.066	519.293	0,78%
3	AFYON	5.065	714.523	0,71%	23	ÇANKIRI	431	183.880	0,23%
4	AĞRI	1.059	542.255	0,20%	24	ÇORUM	2.027	527.863	0,38%
5	AKSARAY	1.694	396.673	0,43%	25	DENİZLİ	8.975	1.005.687	0,89%
6	AMASYA	361	326.351	0,11%	26	DİYARBAKIR	30.531	1.673.119	1,82%
7	ANKARA	81.136	5.346.518	1,52%	27	DÜZCE	791	370.331	0,21%
8	ANTALYA	472	2.328.555	0,02%	28	EDİRNE	6.508	401.701	1,62%
9	ARDAHAN	123	98.335	0,13%	29	ELAZIĞ	6.432	578.789	1,11%
10	ARTVİN	45	168.068	0,03%	30	ERZİNCAN	177	226.032	0,08%
11	AYDIN	8.982	1.068.260	0,84%	31	ERZURUM	759	762.021	0,10%
12	BALIKESİR	2.673	1.196.176	0,22%	32	ESKİŞEHİR	2.753	844.842	0,33%
13	BARTIN	43	192.383	0,02%	33	GAZİANTEP	338.260	1.974.244	17,13%
14	BATMAN	20.305	576.889	3,52%	34	GİRESUN	141	444.467	0,03%
15	BAYBURT	42	90.154	0,05%	35	GÜMÜŞHANE	87	172.034	0,05%
16	BİLECİK	634	218.297	0,29%	36	HAKKÂRİ	2.036	267.813	0,76%
17	BİNGÖL	771	269.560	0,29%	37	HATAY	399.769	1.555.165	25,71%
18	BİTLİS	817	341.225	0,24%	38	İĞDIR	89	192.785	0,05%
19	BOLU	1.462	299.896	0,49%	39	İSPARTA	6.692	427.324	1,57%
20	BURDUR	8.321	261.401	3,18%	40	İSTANBUL	498.438	14.804.116	3,37%

Kaynak: www.goc.gov.tr (Erişim: 05.08.2017)

**Tablo 4: Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin Dağılımı
(Devamı)**

SIRA	İLLER	KAYIT EDİLEN SURIYELİ	İLNÜFUSU	KAYITLI SURIYELİ NÜFUSU İLE İL NÜFUSU KARŞILAŞTIRMA YÜZDESİ	SIRA	İLLER	KAYIT EDİLEN SURIYELİ	İLNÜFUSU	KAYITLI SURIYELİ NÜFUSU İLE İL NÜFUSU KARŞILAŞTIRMA YÜZDESİ
41	İZMİR	114.310	4.223.545	2,71%	62	NİĞDE	3.934	351.468	1,12%
42	KAHRAMANMARAŞ	93.833	1.112.634	8,43%	63	ORDU	739	750.588	0,10%
43	KARABÜK	512	242.347	0,21%	64	OSMANİYE	46.397	522.175	8,89%
44	KARAMAN	600	245.610	0,24%	65	RİZE	692	331.048	0,21%
45	KARS	186	299.785	0,06%	66	SAKARYA	8.725	976.948	0,89%
46	KASTAMONU	1.069	376.945	0,28%	67	SAMSUN	4.564	1.295.927	0,35%
47	KAYSERİ	62.857	1.358.980	4,63%	68	SİİRT	3.444	322.664	1,07%
48	KIRIKKALE	868	277.984	0,31%	69	SİNOP	84	205.478	0,04%
49	KIRKLARELİ	2.172	351.684	0,62%	70	SİVAS	2.890	621.224	0,47%
50	KİRŞEHİR	909	229.975	0,40%	71	ŞANLIURFA	436.680	1.940.627	22,50%
51	KİLİS	127.363	130.825	97,35%	72	ŞIRNAK	15.109	483.788	3,12%
52	KOCAELİ	35.402	1.830.772	1,93%	73	TEKİRDAĞ	7.195	972.875	0,74%
53	KONYA	79.872	2.161.393	3,70%	74	TOKAT	876	602.662	0,15%
54	KÜTAHYA	397	573.642	0,07%	75	TRABZON	2.382	779.379	0,31%
55	MALATYA	22.713	781.305	2,91%	76	TUNCELİ	106	82.193	0,13%
56	MANİSA	7.072	1.396.945	0,51%	77	UŞAK	1.785	358.736	0,50%
57	MARDİN	96.031	796.237	12,06%	78	VAN	2.501	1.100.190	0,23%
58	MERSİN	155.224	1.773.852	8,75%	79	YALOVA	3.109	241.665	1,29%
59	MUĞLA	10.589	923.773	1,15%	80	YOZGAT	3.429	421.041	0,81%
60	MUŞ	894	406.501	0,22%	81	ZONGULDAK	357	547.524	0,07%
61	NEVŞEHİR	6.890	290.895	2,37%	TOPLAM		3.116.889	79.774.104	3,91%

Kaynak: www.goc.gov.tr (Erişim: 05.08.2017)

3.3.2. Vize

Ülkemiz ile Suriye arasında 13 Ekim 2009 tarihinde imzalanan Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Suriye Arap Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Vizenin Karşılıklı Olarak Kaldırılmasına Dair Antlaşma'nın 23.12.2009 tarihli ve 27441 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmasıyla Suriye uyruklu yabancılar ülkemizde 90 güne kadar ikamet süreli seyahatlerinde vizeden muaf tutulmuşlardır. 8 Ocak 2016'dan itibaren hava ve deniz yoluyla ülkemize gelmek isteyen Suriyelilerin Türkiye'nin dış temsilciliklerine vize için başvurmaları gerekmektedir (WEB5, 2017). Bu konuda Tanju Bilgiç, 30 Aralık 2015 tarihli basın bilgilendirme toplantısında Suriyelilerin vizesi konusunda;

“8 Ocak 2016'dan itibaren hava ve deniz hudutlarımızdan giriş yapacak Suriyeliler için vize alınması gerekecek. Ancak kara sınırlarımızda insani mülahazalarla açık kapı politikasına devam edeceğiz. Bu hava ve deniz hudutlarımızdan geleceklere ilişkin vize uygulaması aslında yasa dışı göçle mücadele kapsamında değerlendirilmeli, üçüncü ülkelerden geçişlere ilişkin bir düzenleme ihtiyacından kaynaklanıyor.”

şeklinde görüş belirtmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SURİYELİLERİN UYUMUNA YÖNELİK YAPILAN DÜZENLEMELER

Suriyeliler, krizin ilk yıllarında Türkiye’ye gelmiş ve “ensar - muhacir”² ilişkisi çerçevesinde ülkemizde misafir olarak karşılanmıştır. Krizin ilk yıllarında siyasi söylemde de halk nazarında da “misafir” olmuş Suriyelilere maddi ve manevi olarak yerel toplum tarafından yardımcı olunmuştur. Kısa zamanda 3 milyonu aşkın Suriyelinin Türkiye’de yaşamaya başlamasıyla, Suriyelilerin Türk toplumuna etkisi özellikle Güneydoğu illerinde olmak üzere tüm Türkiye’de kendini göstermiştir. Ülkemizde yaşayan çok sayıda Afgan sığınmacı ya da Doğu Bloğu ülkelerinden gelmiş ekonomik göçmenler olsa da Suriyeliler sayıları itibariyle Türk toplumu gözünde daha görünürdür. Suriyelilerin artan sayısı, kamplardan şehirlere göç etmeleri, Suriye’deki savaşın devam etmesi, Suriyelilere vatandaşlık söyleminin gündeme gelmesi sonucu “misafir” algısı değişmeye başlamıştır.

Medyada bu konuda son birkaç yıldır birçok haber yer almaktadır. Sadece 2017 yılında medyada Adana’da mahalle sakinleri ile Suriyeliler arasında kavga, Esenler’de Türk vatandaşlarla Suriyeli Mülteciler arasında silahlı çatışma, Torbalı Pamukyazı’da mahalle sakinlerinin saldırısı sonucu mahalleyi terk eden Suriyeliler şeklinde birçok haber yer almıştır (Hürriyet, 2017B; Hürriyet, 2017C; Milliyet, 2017C). Bunların dışında sosyal medyada “Suriyelilerin özel hastanelerde ücretsiz muayene olduğu, üniversite sınavına girmeden üniversitelere yerleştirildikleri, maaşa bağlandıkları, Suriyelilere ev verildiği” şeklinde yer alan asılsız iddialar yerel toplumun tahammül sınırlarını zorlamaya başlamış; “Suriyeliler evine dönsün.” şeklinde kampanyalar başlatılmıştır.

² İslam tarihinde Mekke’de zulme uğrayıp Medine’ye göç eden ilk Müslümanlara Muhacir, onlara evlerini açan, yardım eden Medineli Müslümanlara ise Ensar denilmiştir.

Türk hükümetinin Suriye’de başlattığı Fırat Kalkanı harekâtı sonucunda muhalefetin “Türk askerleri Suriye’de ölürken, Suriyeliler Türk kızlarıyla geziyor.” söylemleri yangını daha da körüklemiştir. Yerel toplum Suriyelileri ekonomilerine, evlerine, kentlerine ortak olarak görmeye başlamıştır. Madalyonun diğer tarafında ise cesedi kıyıya vuran Suriyeli Aylan bebekten sonra iki Türk tarafından kaçırılan, tecavüz edilen ve 10 aylık bebeği ile birlikte öldürülen 9 aylık hamile Emami Errahmun, Suriyeli mülteci krizinin akıllarda kalacak başka bir kurbanı olmuştur. Tüm bu yaşananlar ışığında iki toplumun birbirine yaklaşması, kaynaşması oldukça önemlidir. Bu bağlamda Suriyelilerin Türk toplumuna uyum sağlayabilmesi için iş gücü, eğitim ve vize gibi konularda çeşitli düzenlemeler yapılmaya başlanmıştır.

4.1. Çalışma Hayatı

Merkezi ve yerel hükümet, diğer paydaşlarla birlikte Suriyeli sığınmacılara hizmet sağlamak için çok sıkı çalışmaktadır. Bu bağlamda yüksek bir toplumsal kabulden söz etmek mümkündür. Ancak mültecilere yönelik tepkiler de yok değildir. Mültecilere karşı oluşan bu tepkiler, çoğunlukla kayıt dışı çalışma ve ticarete ilişkindir.

Mültecilerin çoğu kırsal alanlardan geldiği için iş bilmemekte, dil bilmemekte ve öğrenmeleri zaman almaktadır. Dolayısıyla çocuklar her ikisini de hızlı kavrayabildiği için işverenler tarafından tercih edilmektedir. Suriyelilerin kültürlerinden, dillerinden, yaşayışlarından dolayı tehdit olarak algılanması sembolik tehdit türüne girmektedir. Suriyelilerin düşük maaşlarla çalışması sonucu yerli halkın istihdam kaynaklarını ellerinden alacağı korkusu ise gerçekçi tehdit türüne girmektedir.

Suriyeli iş adamları Türkiye’de yeni dernekler, birlikler kurmaya başlamış olmakla birlikte, iş dünyasının içinde olmayan Suriyeliler bu dernekler tarafından

çok da temsil edilememektedir. Sendikalar, STK'lar Suriyelileri teşvik ederek onların iş dünyasında görünür olmasını sağlayabilir. Mülteciler kayıtlı olduğu şehirlerde çalışabilmektedir. Çalışmaya başlamaları durumunda ise sosyal yardımlara kaydolabilmektedir.

Suriye krizi ilk başladığında hükümet tarafından bu kadar uzun süreceği ve Suriyelilerin Türkiye'nin her tarafına dağılacağı öngörülememiştir. Suriyelilerin akınlar halinde Türkiye'ye gelişi kayıt dışı sektörde çalışan Türklerin yerini büyük ölçüde Suriyelilere bırakmasına, böylelikle üretim fiyatlarının düşmesine ve Türklerin kayıtlı ekonomideki sayısının artmasına vesile olmuştur. Ayrıca Suriyelilerin aynı zamanda tüketici olması, mal ve hizmetlere olan talebin artmasını sağlamıştır (Del Caripo, Wagner, 2016).

Türkiye'de yaklaşık 260 bin Suriyeli kamplarda yaşarken, kalanı, yani %92'si, Türkiye'nin farklı illerinde yaşamaktadır. Bununla birlikte Türkiye'de bulunan 3.2 milyon Suriyelinin (kayıtlı ve kayıt dışı) yaklaşık 600 bin kişinin kayıt dışı biçimde çalıştığı tahmin edilmektedir (Erdoğan, 2017; Kaygısız, 2017). Türkiye, Suriyelilerin yakın zamanda dönemeyeceğini ve kayıt dışı istihdamın gittikçe büyüdüğünü göz önüne alarak Suriyeli mültecilerin çalışmalarına dair usûl ve esasları belirlemek üzere harekete geçmiştir. Böylelikle “Geçici Koruma Sağlayan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik” Bakanlar Kurulu tarafından 15 Ocak 2016 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. Yabancıların çalışma izinlerine ilişkin 2016 yılında biri 15 Ocak tarihli Yönetmelik, diğeri 13 Ağustos tarihli İşgücü Kanunu olmak üzere iki ayrı düzenleme yapılmıştır. 15 Ocak 2016 tarihinde yürürlüğe giren Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik'te yer alan hükümler, 13 Ağustos 2016 tarihinde yürürlüğe giren 6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu'na dercedilmiştir (Ekşi, 2016: 56).

Geçici Koruma Sağlayan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik'e göre Suriyelilerin çalışması için gerekli olan şartların bazıları şu şekildedir:

- Geçici koruma kimlik belgesinin/yabancı tanıtma belgesinin ve yabancı kimlik numarasının olması gereklidir.
- Geçici koruma kayıt tarihinden altı ay sonra çalışma izni almak için başvuru yapılabilir.
- Geçici koruma sağlanan yabancılara her seferinde en fazla 1 (bir) yıl süreli çalışma izni verilecektir.
- Başvuru yabancıları çalıştıracak işveren tarafından e-Devlet üzerinden yapılacaktır.
- Mevsimlik tarım veya hayvancılık işlerinde çalışacak olan ve “geçici koruma” kapsamında bulunanlar çalışma izninden muaftırlar. Mevsimlik tarım veya hayvancılık işlerinde çalışacaklar il valiliğine başvuru yapacaktır.
- Bakanlıkça, mevsimlik tarım veya hayvancılık işlerinde çalışacak geçici koruma sağlanan yabancılara il ve kota sınırlaması getirilebilecektir.
- Bakanlığa çalışma izin başvurusu için; sağlık meslek mensuplarının Sağlık Bakanlığından, eğitim meslek mensuplarının ise Milli Eğitim Bakanlığından veya Yükseköğretim Kurulu Başkanlığından ön izin almaları gerekir.
- Suriyeli “geçici koruma” statüsünde olanlara yasal olarak belirlenen asgari ücretin altında bir ödeme yapılamaz.
- İş yerinde geçici koruma kapsamında çalışan sayısının, aynı işyerinde çalışan Türk vatandaşı sayısının yüzde onunu geçmemesi esastır.

Suriyelilere çalışma izninin verilmesi; kayıt dışı ekonominin azalması, Suriyelilerin güvence altında çalışması açısından önem arz etmektedir. Ayrıca istihdam kotası uygulaması neticesinde yerel iş gücünün sektöre uğramaması amaçlanmıştır. Ocak-Kasım 2016 arasında yaklaşık 10.000 Suriyeli çalışma izni alabilmiştir. Resmî olarak Suriyeli işçi çalıştırmak için işveren asgari ücret, SGK ve vergi ödemek durumundadır. Bu yüzden işverenler buna çok yanaşmamakta ve kayıt dışı işçi çalıştırmayı dolayısıyla Suriyelileri çalıştırmayı tercih etmektedir. Bu durum bilhassa inşaat, tarım, tekstil gibi sektörlerde çalışan vasıfsız Türk

işçilerin aleyhine olmakta, yerel işçilerin yerlerini Suriyeliler doldurmaktadır (Uluslararası Kriz Grubu, 2016).

Suriye’den gelen sığınmacıların çok azı kalifiyedir. Teknik bilgi eksikliği, eğitim seviyelerinin düşüklüğü, Türkçe bilmemeleri ve geçimlerini sağlama zorunluluğu Suriyelileri düşük ücretlerle ve zor koşullar altında çalışmaya itmiştir. Sosyoekonomik düzeyi düşük yerel halk, Suriyelilerin işlerini ellerinden aldıkları algısına kapılmakta ve Suriyelileri “istenmeyen” ilan etmektedir (Özpınar, Çilingir, Düşündere, 2016).

4.2. Eğitim ve Sağlık

Tablo 5’te biyometrik veriler ile kayıt altına alınan Suriyelilerin yaş ve cinsiyete göre dağılımı görülmektedir. Buna göre 5-18 yaş arası okul çağındaki nüfusun 1.003.542 kişi olduğu görülmekte, bu da toplam Suriyeli nüfusunun üçte birine tekabül etmektedir. Okul çağındaki nüfusun yarısı okula gitmemektedir. 500 bini ise Geçici Koruma Merkezleri ve MEB okullarında eğitim almaktadır.

İstanbul’da 13.892’si kız, 12.457’si erkek olmak üzere 26.349 Suriyeli öğrenci GEM’lerde; 12.247’si kız, 12.872’si erkek olmak üzere 25.119 Suriyeli öğrenci MEB’e bağlı okullarda eğitim almaktadır. Bu rakamlar okul öncesi eğitimden 12. sınıfın sonuna kadar olan zorunlu eğitim grubunu kapsamakta, toplamda 51.468 Suriyeli öğrenci İstanbul’da eğitim almaktadır. Başakşehir’de ise 1.497’si GEM’lerde, 1.650’si MEB okullarında olmak üzere 3.147 öğrenci eğitim almaktadır (İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Haziran 2017).

Tablo 5: Biyometrik Verilerle Kayıt Altına Alınan Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı

YAŞ	ERKEK	KADIN	TOPLAM
0-4	200.807	186.381	387.188
5-9	227.592	214.469	442.061
10-14	173.016	159.353	331369
15-18	144668	121.681	266.349
19-24	261902	199.692	461.594
25-29	170.038	132.612	302.650
30-34	142233	111.521	253.754
35-39	100.187	82.883	183.070
40-44	70.164	65.717	135.881
45-49	54.529	50.117	104646
50-54	43.378	41.583	84.961
55-59	29.460	29.362	58.822
60-64	20.489	20.960	41.449
65-69	13.591	13.984	27575
70-74	7.283	ve070	15.353
75-79	4.502	5.372	9.874
80-84	2.343	Z957	5.300
85-89	1.277	1566	2.843
90+	589	741	1330
TOPLAM	1.668.048	1.449.021	3.117.069

Kaynak: www.goc.gov.tr (Erişim: 05.08.2017)

Krizin ortaya çıkışından bugüne STK'lar, belediyeler, yardım kuruluşları ile kentlerde ve kamplarda kurulan GEM'ler desteklenmiş; ancak bu merkezlerin farklı grupların güdümünde olması ve eğitim birliğinin sağlanamaması gibi sebeplerle 2016-2017 Eğitim - Öğretim Yılı itibarıyla, 1. sınıf / 5. Sınıf / 9. sınıf yaş grubunda olan Suriyeli çocuklar Geçici Eğitim Merkezlerine alınmamıştır. Bu gruptaki çocuklar, MEB okullarına yönlendirilmiş, böylelikle GEM'lerin dört yıl içerisinde kademeli olarak kapatılması hedeflenmiştir. Bu çerçevede, AB Türkiye Delegasyonu ve Milli Eğitim Bakanlığı "Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi" projesini başlatmıştır.

Geçici korumadan yararlananlar yaşlarına bakılmaksızın İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı Halk Eğitim Merkezlerinde dil eğitimi ve mesleki eğitim alabilir ya da muhtelif STK'ların açtığı dil kursları ve mesleki eğitim kurslarına gidebilir.

Türk hükümeti Suriyelilerin gelişinden bu yana mültecilerin eğitim hakkını gözetmiş ve çoğunluğu Geçici Eğitim Merkezlerinde olmak üzere eğitim mahrumiyetini engellemek üzere çalışmıştır. Buna rağmen, çocukların aile bütçesine katkı sağlamak için çalışmak zorunda olması, özellikle ortaokul ve lise çağındaki çocukların eğitimden yoksun kalmasına yol açmıştır.

Türk hükümeti, Suriyelilerin geldiği tarihten itibaren Suriyelilere sağlık hizmetlerine ücretsiz erişim hakkı tanımıştır. Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 27. maddesi, Suriyelilerin sağlık hizmetlerine erişimine ilişkindir ve T.C. Sağlık Bakanlığı kontrolünde geçici barınma merkezleri içinde ve dışında Suriyeli sığınmacılar sağlık hizmetlerinden ücretsiz olarak faydalanabilmektedir. 27. maddede belirtilen sağlık hizmetleri AFAD tarafından ödenmektedir (GİGM, 2014B). Kayıtlı olmayan Suriyeliler acil durumlar dışında sağlık hizmetlerinden yararlanamamaktadır. Kayıtlı olanlar ise yalnızca kayıtlı oldukları illerde sağlık hizmetlerinden yararlanabilmektedir (Woods, Benvenuti, Kayalı, 2016:7). Krizin başladığı günden bugüne vatansız olarak nitelendirilen 240 bin Suriyeli bebek Türkiye'de doğmuştur. Yeni doğanlar da kayıt altına alınarak geçici kimlik verilmiştir (Hürriyet, 2017).

BEŞİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM VE VERİ

Bu bölümde araştırmanın yöntem ve verileri hakkında bilgi verilecektir.

5.1. Yöntem

Bu çalışmada İstanbul'un Başakşehir ilçesinde Suriyeli sığınmacıların uyumu ve yerel toplumun Suriyelilere yönelik kabul algısı incelenmiştir. Başakşehir ilçesinin seçilmesinde birkaç husus etkili olmuştur. Öncelikle Başakşehir 30.950 (İstanbul İl Göç İdaresi, 31.07.2017) sığınmacı nüfusuyla İstanbul'da Suriyeli mültecilerin yoğun olarak tercih ettiği ilçelerden biridir. Muhafazakâr halkın çoğunlukta olduğu ilçe bu yönüyle Suriyelilere hitap etmektedir. Yoğun Suriyeli nüfusunun yanı sıra ilçede farklı sosyoekonomik segmentlerden sığınmacıların bulunması Başakşehir'in seçilmesinde rol oynayan diğer bir etmendir. Başakşehir'in seçilmesinin diğer bir sebebi ise araştırmanın kısıtlı olmasından İstanbul'u kapsayan bir çalışma gerçekleştirmenin mümkün olmayışındır. Buna rağmen, Esenyurt ilçesinde birkaç mülakat, Fatih'te ise bir odak grup görüşmesi gerçekleştirilmiştir.

İstanbul'un Başakşehir ilçesinde bulunan sığınmacıların Türk toplumuna etkisi, Türk toplumunun mültecilere yönelik algısı ve uyum süreçleri değerlendirilmiştir. Bu bağlamda ilçede sosyoekonomik düzeyleri farklı iki mahallede (Güvercintepe ve Başakşehir Mahalleleri) saha araştırması gerçekleştirilmiştir. Suriyeli sığınmacılar, Suriyeli sığınmacılar ile iç içe yaşayan yerel halk, yerel yönetim ve STK temsilcileri ile nitel bir yöntem olan yüz yüze yarı yapılandırılmış mülakat yöntemi kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış mülakat yönteminde araştırmacı, katılımcılara amaç doğrultusunda sorular yöneltir. Katılımcılar ise kendileri için önemli olan hususları ön plana çıkararak cevaplar. Bu yöntem, her iki tarafa da esneklik sunması ve istenilen bilginin derinlemesine elde edilebilmesi

gibi özellikler sunduğu için sosyal bilimciler tarafından sıklıkla tercih edilir. Yarı yapılandırılmış mülakat yöntemi aynı zamanda gözlem esnasında edinilen veriler hakkında soru sormaya imkân sağlar.

Çalışmanın saha araştırması bölümünde anket seçeneği de değerlendirilmiş, ancak anket yönteminin entegrasyon, toplumsal kabul, tehdit algısı, ayrımcılık gibi hususlarda katılımcıların duygu ve düşüncelerini aktarmada ve Suriyeliler ve yerel toplumun birlikte yaşama hallerini ortaya koymada yarı yapılandırılmış mülakat kadar etkili olamayacağı değerlendirilmiştir. Başakşehir ve Güvercintepe Mahallelerindeki örneklemin büyüklüğü göz önüne alındığında zaman ve maliyet açısından da anketten ziyade yarı yapılandırılmış mülakat yöntemi bu çalışma için daha uygun görülmüştür. Çalışmaya katılan Suriyeliler, yerli nüfus, STK ve yerel-merkezi yönetim temsilcileri için toplamda üç farklı mülakat kılavuzu hazırlanmış ve mülakatlar bu kılavuzlar doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Mülakat kılavuzları araştırma raporunun sonundaki Ek-1 bölümünde yer almaktadır. Mülakat kılavuzlarında da görülebileceği üzere, katılımcılara demografik birtakım sorular, sağlık, eğitim gibi hak ve hizmetler hakkında sorular, çalışma hayatına ilişkin sorular ve toplumsal entegrasyona ilişkin sorular sorulmuştur.

Çalışmada Güvercintepe ve Başakşehir Mahallelerinin her birinden 5 Suriyeli sığınmacı, 5 yerel vatandaş ve Başakşehir ilçesinden sorumlu olan ilçede çalışmalar yapan 5 yönetici, 3 STK temsilcisi olmak üzere 28 kişiyle bire bir görüşme yapılmıştır. Bunların dışında esnafla kısa süreli görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerde Suriyeli sığınmacıların Türk toplumuna entegre olup/olamadıkları, hayatta kalma stratejileri, mevcut durumları, beklentileri, istekleri, karşılaştıkları zorluklar, Türk toplumunun sığınmacıları nasıl gördüğü, tehdit olarak algılayıp algılamadığı, yerel yönetim ve STK temsilcilerinin Suriyelilerin uyumuna dair yaptığı çalışmalar ele alınmıştır. Tablo 9’da Güvercintepe Mahallesi’ndeki, Tablo 10’da ise Başakşehir Mahallesi’ndeki mülakat yapılan Suriyelilere ilişkin bilgiler görülmektedir. Tablo 11’de

Güvercintepe Mahallesi'nde Tablo 12'de ise Başakşehir'deki mülakat yapılan yerel sakinlerin bilgileri yer almaktadır.

Tablo 6: Güvercintepe Mahallesi'nde Yaşayan Suriyeliler

İSİM	YAŞ	MEDENİ DURUM	ÇOCUK SAYISI	GELDİĞİ YER	ETNİK KÖKEN	EV KİRASİ MİKTARI
Adnan	52	Evli	3	Halep	Kürt	600
Najah	30	Evli	5 (kayıtsız)	Halep	Kürt	500
Abdulaziz	46	Evli	5	Halep	Kürt	400
Fardous	32	Evli	4	Halep	Kürt	550
Leyla	40	Evli	3	Halep	Kürt	650

Tablo 7: Başakşehir Mahallesi'nde Yaşayan Suriyeliler

İSİM	YAŞ	MEDENİ DURUM	ÇOCUK SAYISI	GELDİĞİ YER	ETNİK KÖKEN	EV KİRASİ MİKTARI
Hüseyin	58	Evli	8	Tarsus	Arap	1100
Younes	52	Evli (2 Eşli)	2	Halep	Filistinli Arap	1000
Mohammad	35	Evli	2	Halep	Arap	1200
Saleh	55	Evli	3	Halep	Arap	1300
Hiba	25	Evli	1	Şam	Arap	1100

Tablo 8: Güvercintepe Mahallesi'nde Yaşayan Yerli Halk

İSİM	YAŞ	MEDENİ DURUM	ÇOCUK SAYISI	EV KİRASİ MİKTARI
Meryem	34	Evli	3	500
Hasan	28	Evli	2	600
Ayşe	40	Evli	6	550
Hüseyin	51	Evli	5	Ev sahibi
Yasin	36	Evli	3	Ev sahibi

Tablo 9: Başakşehir Mahallesi’nde Yaşayan Yerli Halk

İSİM	YAŞ	MEDENİ DURUM	ÇOCUK SAYISI	EV KİRASİ MİKTARI
Abdullah	31	Bekâr	0	Ev sahibi
Fahri	38	Evli	2	1200
Sevilay	33	Evli	2	Ev sahibi
Yavuz	35	Evli	0	1000
Ceyda	40	Evli	2	Ev sahibi

Mülakat yapılan Suriyeliler, amaçlı örneklem ve kartopu yöntemi doğrultusunda seçilmiştir. Görüşme yapılan Suriyeli sığınmacılar 14-65 yaş aralığında ve en az dört yıldır İstanbul Başakşehir ilçesinde yaşayan Suriyeliler arasından seçilmiştir. Bunun sebebi ise sığınmacıların İstanbul’da yaşadıkları zaman ile uyum düzeyi arasında bağlantı olup olmadığını değerlendirmektir.

Güvercintepe Mahallesi’nde mülakat yapılan Suriyelilere, Başakşehir Kaymakamlığı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı’nın desteği sayesinde ulaşılmıştır. Başakşehir Mahallesi’nde yaşayan Suriyelilerin birisine yine Vakıf aracılığıyla, ikisine bu mahallede yaşayan Türk arkadaşlarının komşuları olması sebebiyle ulaşılmış, diğer ikisine ise kartopu yöntemiyle ulaşılmıştır.

Çalışmanın devamında 2. grup olarak adlandırılan Başakşehir Mahallesi’nde yaşayan sığınmacılara ulaşmak ilk gruba göre biraz daha zor olmuştur. 1. grup, ekonomik anlamda sıkıntılar çektiğinden sorunlarını olabildiğince paylaşmak istemiş; 2. grubun ekonomik endişelerinin 1. gruba göre daha az oluşu ve buna mukabil kendilerini açmakta çok istekli olmamaları mülakatlarını gerçekleştirmeyi nispeten zorlaştırmıştır. Güvercintepe Mahallesi’nde yaşayan 1. grup ile mülakatlar, Başakşehir Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı’ndan bir görevli ve bir tercüman eşliğinde ev ziyaretleri şeklinde yapılmıştır. Mülakatlar iki evde evin erkeği çalıştığı için evin kadını ile, birinde sadece erkek ile, bazılarında ise tüm aile fertlerinin olduğu odak grup görüşmesi şeklinde gerçekleştirilmiştir. Başakşehir Mahallesi’nde yaşayan Suriyelilerle yapılan mülakatlardan biri kafede, biri Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı’nda, diğer mülakatlar ise ev ziyaretlerinde gerçekleştirilmiştir. Suriyeliler dışında yerel

halkla yapılan mülakatlar genellikle ev ziyareti şeklinde gerçekleşmiş, zamanın kısıtlı olmasından dolayı sözlü mülakat gerçekleştirilemeyen bir kadın bir erkek olmak üzere iki katılımcı cevapları yazılı olarak yollamıştır. Bunların dışında yerel yönetimlerden İl Göç idaresi Müdürü, İl Nüfus Müdürü, Başakşehir Kaymakamı, Başakşehir Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Müdürü, Altınşehir ve Güvercintepe Kaymakamları ile görüşmeler yapılmış; Güvercintepe Mahallesi'nde bulunan yerel esnafla, Başakşehir'de bulunan iki site yöneticisi ile görüşülmüştür. Sivil toplum kuruluşlarından ise İHH, Suriye Nur Derneği ve Hayata Destek Derneği temsilcileri ile görüşülmüştür. Mülakat yapılan kişilere öncesinde araştırmanın amacı ve konusu hakkında bilgi verilmiş, kimlik bilgilerinin gizli tutulacağı iletilmiş ve kayıt konusunda sözlü rızaları alınmıştır. Bir mülakat dışında Suriyelilerle yapılan tüm mülakatlar Arapça gerçekleştirilmiş, Arapça tercüman vasıtasıyla ardıl çeviri yöntemiyle Suriyeliler ile iletişim sağlanmıştır. Görüşmeler esnasında notlar alınmış, sonrasında ise ses kayıtları dinlenerek mülakatlar yazıya dökülmüştür. Mahallelerde yaşayan Suriyeli ve Türkiyeli esnaflar ile de görüşülmüştür. Görüşmeler, Ekim 2016-Ocak 2017 tarihleri arasında yapılmıştır.

Araştırmanın alt sorusu “Suriyeli sığınmacıların sahip olduğu sosyoekonomik düzeyin uyum konusunda etkileri nelerdir?” sorusuna yanıt bulmak üzere mülakat yapılan 5 Suriyeli Başakşehir'in Güvercintepe Mahallesi'nden seçilmiştir.

5.2. Çalışmanın Sınırlılıkları

Çalışmanın evrenini İstanbul ilindeki tüm Suriyeliler oluştururken, örneklemini ise Başakşehir'de bulunan Başakşehir ve Güvercintepe Mahallelerindeki Suriyeliler oluşturmaktadır. Mülakat yapılan kişiler, en az 4 yıldır İstanbul'da bulunan ve Başakşehir'in Güvercintepe ve Başakşehir Mahallelerinde yaşayan Suriyeliler ve yerel halk arasından seçilmiştir. Görüşme yapılan Suriyeli sığınmacıların ve yerel halkın 14-65 yaş arasında olmasına özen gösterilmiştir.

Tablo 10: Başakşehir İlçesindeki Yerel Nüfus ve Suriyeli Nüfusu

	YEREL NÜFUS			SURIYELİ NÜFUSU
	ERKEK	KADIN	TOPLAM	
Şamlar Mahallesi	698	662	1.360	21
Ziya Gökalp Mahallesi	10.467	9.480	19.947	3.346
Başak Mahallesi	34.381	34.773	69.154	1.380
Başakşehir Mahallesi	26.784	26.803	53.587	2.025
Güvercintepe Mahallesi	26.872	25.292	52.164	10.108
İkitelli OSB	0	0	0	0
Kayabaşı Mahallesi	33.141	32.303	65.444	1.417
Şahintepe Mahallesi	18.226	17.121	35.347	7.901
Altınşehir				2.750
Bahçeşehir				167
Bilinmeyen				1.337
TOPLAM				30.452

Kaynak: Başakşehir Kaymakamlığı (Erişim:22.08.2017)

5.3. Veri

5.3.1. Araştırma İçin İstanbul'un Seçilmesinin Nedeni

Asya ve Avrupa'yı birbirine bağlayan İstanbul, yüzyıllar boyunca üç büyük imparatorluğun başkenti olmuş; farklı etnik kökenlere, dinlere, medeniyetlere, kültürler ev sahipliği yapmıştır. Günümüzde de bu kozmopolit özelliğini sürdüren İstanbul; havalimanları, dış temsilcilikleri, ticaret merkezleri, ulaşım imkânları, iş fırsatları, eğitim fırsatları ile cazibesini sürdürmektedir. Yüzyıllardır düzenli ve düzensiz, iç ve dış, zorunlu ve gönüllü göçlere maruz kalan İstanbul; barındırdığı fırsatlar neticesinde Suriyeli sığınmacılar için de bir çekim merkezi olmuştur.

Göç İdaresi verilerine göre İstanbul, Türkiye'de en çok Suriyeliye ev sahipliği yapan şehirdir (İstanbul İl Göç İdaresi Müdürlüğü, 2017). Mülakat yapılan mültecilerin İstanbul'u seçme sebepleri arasında en çok akraba/ tanıdık ilişkileri ve ekonomik sebepler ön plana çıkmaktadır.

Hayata Destek Derneği'nin Nisan 2016'da yayımladığı ve İstanbul'un Küçükçekmece, Bağcılar, Başakşehir, Fatih, Sultanbeyli ve Ümraniye ilçelerinde saha çalışması gerçekleştirerek Suriyelilerin zarar görebilirliğini değerlendirdiği raporda da İstanbul'un Suriyeliler tarafından tercih edilmesinde iş bulma, aile bağları, sosyal ağlar ve İstanbul'un güvenli bir şehir olma algısının önemli olduğunu öne çıkmaktadır (Kaya, Kırac, 2016).

Tablo 11: Suriyelilerin İstanbul'un İlçelerine Dağılımı

Sıra No	İlçe	Toplam	Sıra No	İlçe	Toplam
1	ADALAR	187	21	GAZİOSMANPAŞA	20.618
2	ARNAVUTKÖY	20.191	22	GÜNGÖREN	14.126
3	ATAŞEHİR	1.817	23	KADIKÖY	1.246
4	AVCILAR	25.480	24	KÂĞITHANE	16.182
5	BAĞCILAR	45.577	25	KARTAL	2.179
6	BAHÇELİEVLER	21.642	26	KÜÇÜKÇEKMECE	44.070
7	BAKIRKÖY	231	27	MALTEPE	2.408
8	BAŞAKŞEHİR	30.950	28	PENDİK	6.182
9	BAYRAMPAŞA	12.912	29	SANCAKTEPE	13.841
10	BEŞİKTAŞ	289	30	SARIYER	2.790
11	BEYKOZ	2.385	31	SİLİVRİ	2.860
12	BEYLİKDÜZÜ	7.350	32	SULTANBEYLİ	22.926
13	BEYOĞLU	13.171	33	SULTANGAZİ	38.983
14	BUYUKÇEKMECE	5.993	34	ŞİLE	203
15	ÇATALCA	510	35	ŞİŞLİ	15.963
16	ÇEKMEKÖY	2.480	36	TUZLA	3.287
17	ESENLER	28.219	37	ÜMRANİYE	17.089
18	ESENYURT	39.025	38	ÜSKÜDAR	2.836
19	EYÜP	12.698	39	ZEYTİNBURNU	29.170
20	FATİH	35.551	TOPLAM KAYIT SAYISI		566.123

Kaynak: İstanbul İl Göç İdaresi Müdürlüğü (Erişim: 31.07.2017) ³

³ Veriler geçici koruma altına alınan Suriyelilerin yanı sıra ön kayıt altına alınan Suriyelileri de kapsamaktadır. Başakşehir Kaymakamlığından alınan veriler ise sadece geçici koruma altına alınan Suriyelileri içermektedir.

5.3.2. Araştırma İçin İstanbul’un Başakşehir İlçesinin Seçilmesinin Nedeni

İstanbul en fazla sayıda Suriyeli mülteci barındıran ilçeler Küçükçekmece, Bağcılar ve Sultangazi iken, nüfusuna oranla en fazla mülteci barındıran ilçeler Zeytinburnu, Arnavutköy ve Başakşehir’dir (Erdoğan, 2017: 35).

Denize kıyısı olmayan Başakşehir; Arnavutköy, Eyüp, Sultangazi, Esenler, Bağcılar, Küçükçekmece, Avcılar ve Esenyurt ilçeleriyle çevrilidir. Başakşehir muhafazakâr kimliğiyle ön plana çıkan ilçelerden biridir. Başakşehir’in bu özelliği Suriyelilerin ilçeyi seçiminde rol oynamıştır. Ancak Başakşehir’in mülteciler tarafından tercih edilmesinde en büyük sebep daha önce tanıdık birilerinin buraya yerleşmiş olmasıdır.

Ayrıca 700 hektar alan üzerinde kurulan İkitelli Organize Küçük Sanayi Bölgesi ve Kayabaşı Mevkii’nde çeşitli sanayi tesisleri bulunmaktadır. Dolayısıyla ilçede sığınmacıların hayatını sürdürmelerini sağlamak için iş imkânları mevcuttur. Nitekim görüşülen 1. gruptaki Suriyeliler ilçede çokça bulunan konfeksiyon atölyelerinde ya da sanayi bölgesinde çalıştıklarını belirtmişlerdir. Halep’in 2011’den önce Suriye’nin tekstil başkenti olduğunu göz önüne alınırsa Halep’ten çok sayıda tekstil işçisinin bu ilçeyi tercih etmesi doğaldır.

Ayrıca, her ne kadar Suriyelilerin gelişiyile kiralar artmış olsa da, İstanbul’un merkezinde bulunan Fatih, Beyoğlu, Şişli ilçelerine nazaran Başakşehir’de kiraların daha düşük olması da Suriyelilerin ilçeyi tercih sebepleri arasındadır.

İstanbul’da 500.000’i aşkın Suriyelinin bulunması ve araştırmanın sınırlılığı sebebiyle, çalışma Başakşehir ilçesinde bulunan Güvercintepe ve Başakşehir Mahalleleriyle sınırlı tutulmuştur.

Araştırma amacıyla Başakşehir'in seçilmesinde etkili olan sebeplerden biri de bir gazete haberi olmuştur. Hürriyet'in "Başakşehir'de Suriyeliler ile Mahalleli Arasında Gerginlik" başlığıyla verdiği haberde Güvercintepe Mahallesi'nde mahallelilerin Suriyelilerin yaşadığı evi ateşe verdiği ifade edilmiştir (Hürriyet, 2015). Mayıs 2015'te meydana gelen bu olay sonrası Güvercintepe Mahallesi Muhtarı:

"Son 3 yılda yaklaşık 10 bin Suriyeli taşındı. Mahallenin nüfusu 50 bin. Kiralar 400'den 1000 liraya yükseldi. Tekstil atölyeleri var. Birçoğunda asgari ücretin yarısına Suriyeli çalıştırılıyor. Mahallede işsizlik oranı da çok fazla. Daha önce de benzer olaylar olmuştu. Uyuşturucu ve hırsızlık olayları da yükseldi. Olaylar daha kötü noktalara gidebilir."

şeklinde açıklama yapmıştı. Bu olayların sonrasında yerel halk ve Suriyelilerin ilişkisinin nasıl ilerlediği, uyuma doğru mu yoksa çatışmaya doğru mu ilerlediğini görmek için bölgede muhtar ile Suriyeli ve yerli esnaflarla görüşmeler yapılmıştır.

5.3.3. Güvercintepe Mahallesi

İstanbul, 1950'lerde özellikle Türkiye'nin iç ve doğu bölgelerinden aldığı göçle gecekondulaşmaya başlamıştır. Hazine arazilerine yapılan gecekondu, sanayiye iş gücü sağlamak adına sanayiye yakın yerlerde kurulmuş ve kent merkezi yaşayışından uzak, mahalle içerisinde ayrı bir kültür ile var olaya başlamıştır (Şatıroğlu, Tüfekçioğlu, 2004). Güvercintepe, eski adıyla Bayramtepe, 1992 yılında Avcılar'dan ayrılarak ilçe olan Küçükçekmece'ye bağlanmış; sonrasında ise 2008 yılında ilçe olan Başakşehir'e bağlanmıştır. Güvercintepe, 1928'de nüfus mübadelesi ile gelen göçmenlerin yaşadığı Kayabaşı köyünün mera alanıyken yoğun bir nüfus akınına uğrayarak günümüzde Başakşehir'in en kalabalık 2. mahallesi haline gelmiştir. Güvercintepe'de en çok Bitlis, Tokat ve Adıyaman kökenli vatandaşlar bulunmaktadır (Şatıroğlu ve Tüfekçioğlu, 2004). Mahallede gecekondu Suriyelilere 300-700 TL arasında kiralanmaktadır.

5.3.4. Başakşehir Mahallesi

Bulvar İstanbul, Kent Ariva, Hayat Park Plus, Onurkent Sitesi gibi sitelerin olduğu sosyoekonomik anlamda Başakşehir'in gelişmiş mahallelerinden bir tanesidir. Başakşehir ilçesi gibi Başakşehir Mahallesi de muhafazakâr yönüyle ve muhafazakâr yaşayışıyla ön plana çıkmaktadır. Buradaki sitelerde fitness, sauna, havuz gibi yaşam alanları kadınlar ve erkeklerin ayrı olarak kullanacağı şekilde tasarlanmıştır. İlçenin nezih mahallelerinden birisidir. Kiralar 1.000-3.000 TL civarındadır.

ALTINCI BÖLÜM

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde elde edilen bulgulara yer verilecektir.

6.1. Barınmaya Yönelik Bulgular

6.1.1. Güvercintepe Mahallesi

Başakşehir Güvercintepe Mahallesi'nde görüşme yapılan 1. grup Suriyeliler, metruk bakımsız gecekondularda yaşamaktadır. Güvercintepe'de yaşayan 1. grup Suriyeliler, daha çok Halep'in kuzeyinde bulunan Kürt köylerinden gelen Suriyelilerden oluşmaktadır. Yapılan mülakatlar sonucu, orada da benzer işlerde çalıştıkları, eğitim düzeylerinin yüksek olmadığı gözlemlenmiştir.

Başakşehir Güvercintepe Mahallesi'nde görüşme yapılan 1. grup yerli vatandaşlar da özellikle 1960'lardan sonra İstanbul'a göç etmiş, eğitim ve sosyoekonomik düzeyi düşük kişilerden oluşmaktadır.

Güvercintepe'de mülakat yapılan Suriyeliler içerisinde en az nüfuslu aile; anne, baba ve 5 çocuk olmak üzere toplam 7 kişiden oluşmaktadır. Bu aile, çatısı akan ve koltuk olmayan bir gecekonduda yaşamaktadır. Bu evin durumu, Ek 1'de 2. fotoğrafta yer almaktadır. Doğru düzgün eşyaları yoktur. Bu evde mülakat ayakta gerçekleştirilmiş ve 20 dakika sürmüştür. Evde yaşayan aile reisi Adnan Bey, durumlarını şöyle özetliyor:

“Halep’le Türkiye sınırı arasında bizim köyümüz. Suriye’deyken inşaatçıydım. Buraya önce Suriye’den bir komşum geldi. Telefonla konuştuk. O getirdi beni. Bu gecekonduyu zor bulabildim. 400 tl kira veriyorum. Biz kalabalık aile olduğumuz için, bir sürü çocuğun var deyip ev vermiyorlar.”

Adnan Bey'in kardeşi yakında başka bir gecekonduda, ablası da yine aynı sokakta bir gecekonduda yaşamaktadır. Bu durum bize mahallede Suriyelilerin akrabalık ilişkileri ve ağılara verilen önemi göstermektedir.

Onun dışında aynı evde birden çok ailenin oturduğu gözlemlenmiştir. Akraba ilişkilerine oldukça önem verilmesinin ve Güvercintepe Mahallesi'nde birbirleri ile akraba olan çok Suriyeli olmasının yanı sıra birçok kişinin bir araya gelerek ev kiralamasının temel bir sebebi de ekonomiktir. Çoğu zaman ailede bir kişi vasıfsız işlerde çalışmakta, aldığı para aileyi geçindirmeye yetmemektedir. Birden fazla aile bir araya gelerek evin masraflarını karşılayabilmektedir. Güvercintepe'nin 1. grup Suriyeliler arasında tercih edilmesinde ilişkiler ağı öne çıkmaktadır.

Leyla: "Akrabalarım vardı, önce Bağcılar Evren Mahallesi'ne geldik. Sonra Başakşehir Altınşehir Mahallesi'nde oturan Halit adında bir akrabamızın vasıtasıyla Güvercintepe'de bu evi tuttuk. Halit daha önceleri de Türkiye'ye gelirdi, Türkçesi iyiydi. Şimdi Almanya'da."

Fardous: "Eşimin bir arkadaşı var, 7-8 senedir burada yaşıyor. O önyak oldu."

Görüşme yapılan birçok Suriyeli, Türk komşularıyla bir sorun yaşamadıklarını, ancak çok yakın ilişki içerisinde de olmadıklarını ifade etmiştir. Güvercintepe Mahallesi'nde Suriyeliler, özellikle kadınlar, kendi akrabaları ile içlerine kapanık bir şekilde yaşamakta, Suriyeli esnaflardan alışveriş yapmakta ve çoğu hâlâ Türkçe konuşmamaktadır. Yerel halk ise Suriyeliler ile yakın ilişki içerisinde değildir. Güvercintepe'de Suriyeli nüfusu yoğun ve kümelenmiş olsa da, şu an için etnik enklava (ethnic enclave) ya da gettoya dönüşmekten uzaktır.

1. gruptan Suriyeliler ile mülakatların çoğu Başakşehir Kaymakamlığı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı görevlisi ve bir tercüman eşliğinde ev ziyaretleri şeklinde gerçekleşmiştir. Ev ziyaretleri sırasında evleri gözlemleme

imkânı da olmuştur. Güvercintepe’de Suriyelilerin yaşadığı gecekondular, yerel halkın yaşadıklarından daha kötü, bakımsız ve rutubetlidir. Bu gecekondularda çekilen fotoğraflar Ek 1’de yer almaktadır. Genellikle apartmanların bodrum veya zemin katlarında Suriyeliler yaşarken, üst katlarda yerel halkın yaşadığı gözlemlenmiştir. Suriyelilerin oturduğu gecekondularda çoğunlukla Türk komşularının ya da yardım derneklerinin verdiği perde, halı, koltuklar kullanılmaktadır.

Güvercintepe’de yaşayan 1. grup yerli halk, Suriyeliler ile komşu olmaktan, aynı mahallede yaşamaktan çok memnun değillerdir. Ancak görüşülen çoğu kişide “*Savaştan kaçıp gelmişler, onlara da üzülüyorum.*” anlayışı mevcuttur. Burada yoksulluğun bir dayanışma yarattığından söz edilebilir. Özellikle 2012-2013 yılında Suriyelilerin mahalleye ilk gelişinde yerli toplumun daha çok dayanışma içerisinde olduğu, kullanmadıkları eşyaları Suriyelilere verdikleri hem yerel toplum hem Suriyeliler ile yapılan mülakatlarda ifade edilmiştir.

Barınmaya ilişkin konularda 1. Grup yerli halk, Suriyelilerin gelişiyi birlikte kiraların fahiş oranda yükseldiğini ifade etmektedir.

Meryem: “Eskiden bu evde 300 TL kiraya otururduk. Suriyelilerin gelişiyi ev sahibimiz her sene yüksek oranda zam yapıyor, şimdi 500 veriyoruz. Tabii onlar kalabalık, kirayı ödeyebiliyor. Biz de öyle bir durum da yok. Tek maaşla kirayı ödemekte zorlanıyoruz.”

Yasin: “Son birkaç yılda kiralar ciddi şekilde artış gösterdi. Depoları, dükkânları, kömürlükleri bile Suriyelilere kiralıyorlar. Öyle olunca bizim de kiralar arttı tabii.”

Ayşe: “Güvercintepe, Altınşehir dediğimiz bu bölge eskiden de gariban mahallesiydi, kıtlıkla geçinen insanlar yaşardı ama huzurluydu. Şimdi çok fazla Suriyeli var. Suriyelilerin gençleri mahalleyi huzursuz ediyor.”

1. grup yerli halk tarafından aynı zamanda Suriyelilerin gelişinin emlakçılar ve ev sahipleri tarafından da kötüye kullanıldığı, çok kötü koşullarda gecekonduların Suriyelilere yüksek fiyatlarla kiralandığı belirtilmektedir. Yerel halk kira artışlarıyla Suriyelileri doğrudan ilişkilendirmektedir. Mülakatlarda çok fazla

Suriyelinin bir evde kalması, gürültü yapması, evlerin bakımsız ve kirli olması yerel halk tarafından şikâyet edilen konulardır.

Güvercintepe’de Suriyeliler genellikle Suriyeli hemşerileri ile vakit geçirmektedir. Yerel halk ile Suriyeliler arasında çok yakın komşuluk ilişkileri mevcut değildir. Mahallede hâlâ mahalle kültürü hâkim olduğundan yerel halkın kendi arasındaki ilişki ağları kuvvetlidir. Dolayısıyla Suriyeliler ve yerel halk arasında etkileşim sınırlıdır. Suriyelilerin de kendi aralarında ilişki ağlarının mevcut olduğu yapılan mülakatlarda gözlemlenmiştir.

Kürt kimliğinin, Kürt kökenli Suriyeliler ve Kürt kökenli yerel halk için bütünleştirici olması beklenirken yapılan iki mülakatta Kürt kökenli Suriyelilerin, Güvercintepe’deki Türklerin kendilerine Kürtlerden daha yardımcı olduğunu söylemesi ilgi çekicidir. Güvercintepe’de mülakat yapılan kişiler, Halep vilayetinin kuzeyinde çoğunlukla Kürt köylerinden gelenler olduklarından ve kendi ülkelerinde de kent tecrübesinden mahrum olduklarından şehir yaşantısına uyum sağlamak da sorunlarla karşılaşmaktadır. Yerel topluma doğrudan etnik köken üzerine bir soru sorulmamıştır ancak yerel toplumla yapılan mülakatlarda da Kürt kimliğinin bütünleştirici bir rol oynamadığı gözlemlenmiştir.

6.1.2. Başakşehir Mahallesi

Başakşehir Mahallesi’nde yaşayan Suriyelilerin gelişinde de ilişki ağları etkili olsa da ilk grup kadar bariz değildir. 2. gruptan Younes, Başakşehir’e gelişini şu şekilde ifade etmektedir:

“Benden bir yıl önce baldızım Başakşehir’e yerleşmişti. Biz de onun sayesinde gelmiş olduk. Onun Başakşehir’e gelmesi ise İHH’den bir arkadaşı sayesinde olmuş.”

İlk grubun ev bulma konusunda yaşadığı sıkıntıyı sosyoekonomik düzeyi yüksek olan 2. grup da yaşamaktadır. Mohammad, ev tutarken karşılaştığı zorluğu şöyle ifade etmektedir:

“20 yıldır İstanbul’da olan Türk vatandaşlığını almış amcamı kefil göstermeme rağmen Suriyeli olduğum için bir sitede ev kiralayamadım. Bu siteye geldiğimde ise iki depozito bedeli ve bir yıllık kirayı peşin ödeyerek ancak kiralayabildim.”

Yine 2. gruptan Saleh, Başakşehir Mahallesi’nde bir sitede Suriyeli olduğu için bir yıllık ödeme yaparak ancak ev tutabildiğini ifade etmiştir. Sosyoekonomik düzeyi yüksek 2. grup Suriyeliler, yukarıda belirtildiği üzere Türk ev sahiplerinin kendilerine güvenmemesinden muzdariptir. Ancak Saleh şunları da ifade etmiştir:

“Bir yıllık kira kontratım bittikten sonra, ev sahibim bana güvendi. Sonrasında site değiştirmeyi düşündüğümde evden çıkmamam konusunda ısrarcı bile oldu.”

Sosyoekonomik düzeyi yüksek, sermayesi bulunan ve Türkiye’den ev almak isteyen Suriyeliler, mevcut yasalar çerçevesinde bunu gerçekleştirememekte; çoğu zaman bir Türk ya da Türk vatandaşlığı almış bir Suriyeli akrabası üzerine ev almaktadır. 1934 tarihli 2644 sayılı Tapu Kanunu’nun 35. maddesine göre Suriyeliler Türkiye’de taşınmaz edinmemektedir. 1939 yılında Hatay’ın Türkiye’ye ilhakından önce Suriyelilerin edindiği taşınmazlara, 1966 yılında 6/7104 sayılı Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile Hazine tarafından el konulmuştur (Kadkoy, 2016).

Bu konuda Mohammad ve Saleh görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

Sudanlı, Kuveytli, Katarlı gelip ev alabiliyor. Biz Suriyeliler olarak ev alamıyoruz. Sırf bu yüzden bazı tüccar arkadaşlar Mısır’a yerleşti. Geleceklerini orada öngörebiliyorlar. Burada ise belirsizlik söz konusu.

Kendi adıma ev satın alamıyorum. Şirket kurup şirketin adına alabiliyorum. Ancak Körfez ülkelerinden gelen Arapların böyle sıkıntıları yok. Zengin Suriyelilerin bir kısmı mülk edinemediği için başka ülkelere yöneldi.

2. grup yerel halkın çoğunluğu, Suriyeliler ile yaşamaktan ötürü şikâyetçi değillerdir. Ancak rahatsız oldukları konular mevcuttur:

Sevilay: “Çok gürültücüler, asansörde sigara içiyorlar. Bir şey de diyemiyorsun.”

Abdullah: “Site kurallarını ihlal ediyorlar. Aşağıda bir kafeterya var mesela. Oraya dışarıdan bir şey getirmek yasak. Suriyeliler evden yemeklerini, nargilelerini getirip toplanıp burada saatlerce oturuyor. Bütün gün ya buradalar ya da sauna, spor salonu gibi aktivite alanlarını kullanıyorlar. Çalışanına pek rastlamadım. Nasıl bir sermayeleri varsa keyiflerince yaşıyorlar sitede. Bana zararı yok tabii.”

Ceyda: “Kendi gruplarıyla takılıyorlar, bizimle selam sabah dışında çok diyalogları yok. Zararları da yok. Ancak sitenin bazı kurallarına riayet etmiyorlar. Sitenin altındaki restorana yemek indirmek yasak. Suriyeliler aşağıya yemek indirip orada toplanıyorlar. Spor salonunun kapalı olduğu gün spora gitmek istiyorlar.”

Yerel halktan 2. gruptan Fahri, çok yüksek sesle konuştuklarını, bunun da rahatsızlık meydana getirdiğini belirtmiştir. Çok yüksek sesle konuşma durumu, mülakat yapılan diğer kişiler tarafından da dile getirilmiştir.

Suriyelilerin 2. grubundan Mohammed, Türk komşularının ses konusunda onları uyardığını ifade etmiştir. Mohammed’in 4 yaşında ikiz çocukları vardır. Türk komşunun çocukların sesinden rahatsız olduğu ifade edilmiştir.

Başakşehir Mahallesi’nde yaşayan 2. grup Suriyelilerden Saleh, barınmaya ilişkin şu sözleri eklemektedir:

“Apartmanda eksik olanı, yanlış olanı Suriyelilere yıkma gibi bir algı var. En basitinden apartmanın kapısı açık kalsa bizden biliyorlar.”

Suriyeli 2. gruptan Fardous, bazı Türk komşularından memnun olduğunu, bazılarının ise kendilerini hoş görmediğini ifade etmekte ve şöyle devam etmektedir:

“Türk halkı çok iyi, ücretsiz ev vermişler. Mesela adam evini açmış, Suriyeli içindeki eşyaları almış kaçmış. Kötü niyetli Suriyeliler yüzünden Türk halkı da eskisi gibi davranmıyor. Türklerin de Suriyelilerin de içinde iyisi kötüsü var.”

Yine aynı mahalleden Suriyeli Hüseyin düşüncelerini şöyle ifade etmektedir:

“Ben çok iyi dil bilmediğim için komşularla çok oturup kalkamıyorum, camide görünce merhabalaşıyorum. Ama hanım günlere gidiyor, Türkçesi de gayet iyi.”

Başakşehir Mahallesi’nde sermayesi olan ya da aylık düzgün bir geliri olan iş sahibi Suriyelilerin muhtelif sitelerde dağınık halde oturduğu, yerel halk ile küçük sorunlar yaşasalar da genel olarak toplumsal uyumun yüksek olduğu, yerel halkta da 6 yılın sonunda bir kabullenmişlik ve bir arada yaşama duygusunun hâkim olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca birbirinin evine giden, komşuluk yapan, birlikte spora, havuza ya da derneklere giden Suriyeliler ve Türkler mevcuttur. Yakın ilişki içinde olmayan Suriyeliler ve Türkler arasında ise bir husumet söz konusu değildir. Başakşehir Mahallesi’nde yaşayan Suriyeliler daha çok Sünni Arap Suriyelilerdir. Mahalledeki yerel halkın muhafazakâr yapısı göz önüne alındığında din bütünleştirici bir rol oynamaktadır.

6.2. İstihdama Yönelik Bulgular

Güvercintepe’de mülakat yapılan 1. grup Suriyeliler çoğunlukla tekstil sektöründe ortacı olarak, inşaat işçisi olarak ya da sokakta bir şeyler satarak hayatını kazanmaya çalışmaktadır. Güvercintepe’de yapılan mülakatlarda Suriyelilerin Halep’te de inşaat, tekstil gibi sektörlerde çalıştığı gözlemlenmiştir. Terzinin yanında, fabrikalarda çalışan işçiler burada da benzer işler yapmaktadır. Ancak orada çoğunun kendi evi olduğu, masrafların daha az ve çalışma saatlerinin daha rahat olduğu Suriyeliler tarafından ifade edilmiştir. Güvercintepe’de mülakat yapılan Suriyelilerden kayıtlı olarak çalışan yoktur. Güvercintepe’de yerel halk da yoğunlukla tekstil ve inşaat sektöründe çalışmaktadır. Türkiye’de hâlihazırda 1960’lardan itibaren gittikçe artan kayıt dışı ekonomi Suriyelilerin gelişiyiyle daha da büyümüştür. Türkiye’de büyük oranda kayıtsız ekonomi olmasının sığınmacılar için olumlu ve olumsuz yanları bulunmaktadır. Olumlu yanı kayıt dışı sektörde iş bulmalarının kolay olması, olumsuz yanı ise güvencesiz bir şekilde çalışmalarındır (Woods, 2016: 18).

“Başakşehir’de mülakat yapılan kişiler, Suriyeli mültecilerin çoğunu istihdam eden yerel fabrikalara ek olarak, Suriyeliler tarafından işletilen çok sayıda yerel işletmenin de iş imkânı sağladığını ifade etmiştir.” (Kaya, Kırac, 2016). Halep’ten gelen Kürtler, Türkiye’deki Kürtlerden dayanışma göreceğini düşünse de Kürt işverenlerle çalışınca paralarını alamadıklarını iddia ederek daha da ayrımcılığa uğradıklarını ifade etmişlerdir (Woods, 2016: 20).

Niteliksiz iş piyasasında çalışan yerel halk, Suriyeliler yüzünden iş bulamadığını, fiyatların düştüğünü ifade etmiştir. Suriyelileri kendi işlerine, ekonomilerine tehdit olarak gördüklerini belirtmişlerdir. Nitekim Güvercintepe Mahallesi’nde yapılan mülakatlarda yerel halktan Ayşe ve Meryem durumlarını şöyle ifade etmiştir:

“Eşim zaten zar zor günlük işlerde çalışıyordu. Suriyelilerin gelişiyle o günlük işleri de bulamaz oldu.”

“Suriyelilerin yüzünden mi bilmem ama eşim 7 ay işsiz kaldı, demir işleri yapıyordu. Daha iki ay oldu işe gireli.”

Suriyeliler ise yerel işçilere nazaran kendilerine daha az ödeme yapıldığı, kendilerinin daha kötü işlerde daha uzun saatler çalıştırıldığını ifade etmektedir.

Güvercintepe’de yaşayan Suriyeli Adnan ve Abdulaziz ise duygularını şu şekilde ifade etmektedir:

“Bize Türk işçilerin yarısı kadar veriyorlar. Dil bilmiyoruz, kendimizi ifade edemiyoruz. Çalışmak zorundayız, ne yapabiliriz ki?”

“Sabah erkenden işe gidip akşam geç saatlerde dönüyoruz. Çok uzun saatler çalışıyoruz. İş dışında bir şey yapmaya zaman kalmıyor. Ben mesela Türkçeyi çok seviyorum, öğrenmek istiyorum. Ama zaman kalmıyor. Biz Suriye’deyken bu kadar uzun saatler çalışmazdık. Türkler daha çok çalışıyor.”

Uzun çalışma saatleri karşılığında düşük ücretler alan Suriyelilerin yanı sıra Türk işverenlerinden ödeme alamadıklarını belirtenler de olmuştur. Aynı zamanda işverenle sorun yaşadıklarında gidebilecekleri bir otorite olmayışından da yakınmışlardır. Güvencesiz ve kötü çalışma koşulları ile Türkçe bilmemekten

kaynaklanan iletişimsizlik sonucu yaşanan mağduriyetleri ifade edememektedirler. Güvercintepe’de yaşayan Suriyeli Abdulaziz:

“Oğlum tekstilde ortacı olarak çalışıyor. Ben kendim iş bulamadım. Oğlum parasını alamıyor. Patronu hep bugün git, yarın gel diyor.”

İşverenler düşük ücretlerle Suriyelileri çalıştırmayı tercih etmektedir. ORSAM’ın 2015’te yaptığı anket çalışmasında da yerel halkın Suriyelilerin gelişiyle iş kaybettiği inancı yaygın olsa da aynı araştırmada işverenler Suriyelilerin yerel halkın çalışmak istemediği iş kollarındaki boşluğu doldurduğunu ifade etmişlerdir (ORSAM, 2015). Bu noktada Suriyelilerin istihdamında toplumsal çatışmayı engellemek için yerel halkın hassasiyetleri ve Suriyelilerin mevcut durumu göz önüne alınarak yerel toplumun çalışmayı tercih etmediği alanlarda Suriyelilere istihdam kapısı açmak önemlidir (Tunç, 2015).

Vasıfsız sığınmacıların istihdamına ilişkin en temel sorun dil farklılığından kaynaklanan iletişimsizlik olsa da her geçen gün dil sorunu da dâhil olmak üzere Suriyelilerin çalışma hayatına uyum sağladığı hem Suriyeliler hem de Türk işverenler tarafından dile getirilmektedir (Koyuncu, 2016: 115).

6.2.1. Suriyelilerin İşyeri Açması

Suriyelilerin bir kısmı ise kendi işyerlerini açmaktadır. Özellikle Suriyelilerin yoğun yaşadığı mahallelerde marketler, fırın, restoran vb. işletmeler dikkat çekmektedir. Suriyelilerin çoğuna iş yeri açma hususunda yetkililerce kolaylık sağlanmaktadır. TOBB verilerine göre Suriyeliler 2011-2016 yılları arasında 5 binden fazla şirket kurmuştur. Dolayısıyla Suriyelilerin beraberinde getirdiği bir sermayeden ve ekonomik potansiyelden bahsetmek mümkündür (Akçay, 2017). Dünyanın neresinde olursa olsun göç çoğu zaman ucuz işçilik, çocuk işçiliği, haksız rekabet ve yerel halkın işsiz kalmasıyla beraber anılsa da “her göç kendi ekonomisini beraberinde getirmektedir.” (Koyuncu, 2016: 108).

Şirket kuran/kuracak Suriyeliler, Çalışma Bakanlığı tarafından aranılan şartların bir kısmından muaf tutulmakta, kendilerine kolaylık gösterilmektedir. Erdoğan (2017), MBB ile yürüttüğü “Kopuş’tan Uyuma Kent Mültecileri” adlı çalışmada belediyelerden edindiği bilgiler doğrultusunda Suriyelilerin özellikle küçük restoran, kafe, tatlıcı, berber, oto yıkama, nargileci, çerezci vb. işyerleri açtıklarını; yerel halkın bu işyerlerinin kayıtsız olması, sağlıksız olması ve haksız rekabet oluşturmaları gibi sebeplerle zabıtalara şikâyetle bulunduklarını dile getirmiştir. Suriyeli iş yeri sahipleri ile yapılan görüşmelerde, belediyenin kendilerine yardımcı oldukları ve kolaylık gösterdikleri ifade edilmiştir.

Mülakat yapılan Güvercintepe Mahallesi’nde çok fazla Suriyeli küçük işletmeci de yer almaktadır. Esnaflarla yapılan görüşmelerde kasap dükkânı işleten 17 yaşında Cemal adındaki genç, gözyaşlarını tutamayarak durumunu şöyle anlatmıştır:

“Savaşta evimiz bombalandı. Babamı kaybettik. Abim engelli. Annem evde engelli abime bakıyor. Ben de onlara bakmak için burayı yeni açtım. Halep’te de kasaplık yapıyordum. Keşke savaş bitse de bir an önce dönebilsek.”

Suriyeli esnaflarla yapılan görüşmelerde, Suriyeli esnaflar yerel toplumun kendi dükkânlarından alışveriş yapmayı tercih etmediğini belirtmiştir.

“Türkler, Suriyelilerden ürün almak istemiyor. Ticaret açısından da böyle, daha alt düzeyde esnaflar için de böyle. Benzer ürünler Türklerde varsa Türk’ü tercih ediyorlar.”

6.2.2.Çocuk ve Kadın İşçiler

Çocuk işçiler büyük oranda ailede başka çalışan olmaması durumunda ailenin ihtiyaçlarını karşılamak ya da aile bütçesinin yeterli olmadığı durumlarda aileye yardım etmek için çalışmaktadırlar.

Cemal dışında okul çağında çalışan biriyle doğrudan mülakat yapılmamış olsa da Güvercintepe’de görüşülen iki ailede de çocuk işçi bulunmaktaydı. Bu ailelerin birinde baba hasta, diğerinde ise yaşlıydı. Anne evi idare ettiği ve diğer kardeşlere baktığı için evin en büyük oğluna çalışmak dışında bir çare kalmamıştı. Başakşehir Mahallesi’nde yapılan mülakatlarda ise çocuk işçi yoktu.

Güvercintepe Mahallesi’nde yapılan mülakatlarda ise çalışan kadın yoktu. Başakşehir’de yaptığım mülakatlarda bir Suriyelinin eşi öğretmen olarak çalışıyordu.

Bunun dışında zaman zaman medyada Suriyeli çocukların çalıştırılmasına ilişkin haberler göze çarpmaktadır (BBC, 2016). 2016 yılında Başakşehir AYKOSAN Sanayi Sitesi’nde çalıştığı iddia edilen 10 yaşındaki Suriyeli çocuk, asansör boşluğunda sıkışarak hayatını kaybetmiştir (Milliyet, 2016A).

6.2.3.Denklik Sorunu

Türkiye’de Suriyelilerin diplomalarının denklik sorununun çözülmemesi, nitelikli iş gücünün mesleğine uygun iş bulmasının önündeki engeller arasındadır.

Başakşehir’de yapılan mülakatlarda, meteoroloji uzmanı bir kişi STK’da çalışmakta, inşaat mühendisi bir kişi ise iş bulamadığı ve yaşı geçkin olduğu için çalışamamaktaydı. Her ikisi de fırsat olsa kendi mesleklerini yapmaktan büyük memnuniyet duyacaklarını belirtmiştir. Başakşehir Mahallesi’nde kişilerin kendi işlerinden daha düşük kalibreli işlerde çalışmalarını Suriyelilerdeki niteliksizleştirme (dequalification) sorununu da gündeme getirmektedir.

Siar (2013), göçmen işçinin niteliksizleştirilmesinde üç aşamadan bahsetmektedir: Ev sahibi ülkenin ucuz göçmen iş gücünü sömürerek ikinci piyasadaki eksikleri

kapatması, göçmenlerin ev sahibi ülke standartlarına uyum sağlaması için geçiş süreci olarak işlev görmesi ya da kurumsallaşmış ayrımcılığın bir formu olarak görülmesi. Her üç şekilde de göçmenler zorlukla edindikleri becerileri kullanamayıp güvencesiz duruma düşmektedir (Siar 2013'ten aktaran Sert, 2016: 98).

Türkiye’de sığınmacıların YÖK’ten denklik elde etmesinde karşılaştığı zorluklar da niteliksizleştirilmenin ayrı bir boyutu olarak görülebilir. Başakşehir Mahallesi’nden Hüseyin, denkliğe karşı görüşlerini şu şekilde ifade etmektedir:

“Kuzenim dış hekimi ancak muayenehane açamıyor denklik sorunundan dolayı. Suriyeliler çok fazla sahte diploma yaptığından ve sahte sürücü belgeleri oluşturduklarından diplomalar ve sürücü belgeleri Türk hükümetince geçersiz sayılabilir.”

Başakşehir Mahallesi’nde ikamet eden 2. grup Suriyelilerden ikisi tüccardı. Suriye’den ciddi sermayelerle gelmişlerdi. Bahse konu Suriyeliler, işlerini Türkiye’de rahatlıkla yapmak istediklerini, ancak yasal düzenlemelerin buna elvermediğini dile getirmişlerdir. Hatta bazı arkadaşlarının yatırımlarını burada gerçekleştirememeleri sonucu Mısır, Lübnan gibi bölgedeki diğer ülkelere gittiklerini belirtmişlerdir.

Suriye Nur Derneği Başkanı, yapılan görüşmede aşağıdaki hususları dile getirmiştir:

“Bir işçi ya da denklik alan bir doktor için vatandaşlık almak çok önemli olmayabilir. Ancak iş adamları kendilerini daha çok güvende hissetmek istiyor ki yatırım yapabilsin. O sağlanmayınca da krizin ilk yıllarında Ortadoğu’da iş yapan birçok Suriyeli iş adamı Türkiye’den ayrılarak Mısır, Sudan, Kuveyt gibi ülkelere gitti.”

Nitelikli olan Suriyelilerin bir kısmı krizin ilk yıllarında Türkiye’den Avrupa ya da Amerika kıtasına kaçak yollarla gitmişlerdir. Kalanların içinde ise kendi işini yapamayan, diploması sayılmayan ya da yeterli görülmeyen çok sayıda öğretmen, doktor, mühendis vs. bulunmaktadır. Bu kişiler de ailelerini geçindirmek için

kayıt dışı ekonomiye ve çoğunlukla hizmet sektörüne yönelmekte, Türkiye’deki yerel hizmet sektörü çalışanları ve düşük kalibreli işlerde çalışanlar arasında tehdit unsuru olarak görülebilmekte, dolayısıyla sosyal çatışmanın önünü açabilmektedir.

Sosyal çatışmanın sebebi olabilecek göçün istihdam boyutu aynı zamanda sosyal çatışmanın tedavisi olabilir. Yeni istihdam olanakları sunan güçlü ve adil bir emek piyasası farklı sosyal grupların ilişkilerini kuvvetlendirerek sosyal uyuma büyük bir katkı sağlayabilir. “İş piyasası toplumu sadece ekonomik açıdan beslemeyen, bireyleri topluma entegre eden, adaleti ve demokrasiyi güçlendiren, insanlara yaşama amacı veren bir mekanizmadır.” (Özpınar, Çilingir, Düşündere, 2016).

6.3. Eğitim, Dil ve Kültüre Yönelik Bulgular

6.3.1. Eğitim ve Dil

Türk hükümeti Suriyelilerin gelişinden bu yana mültecilerin eğitim hakkını gözetmiş ve çoğunluğu Geçici Eğitim Merkezlerinde olmak üzere eğitim mahrumiyetini engellemek üzere çalışmıştır. Buna rağmen, çocukların aile bütçesine katkı sağlamak için çalışmak zorunda olması özellikle ortaokul ve lise çağındaki çocukların bir kısmının eğitimden yoksun kalmasına yol açmıştır. Savaşın başlamasıyla birkaç sene Suriye’de de eğitimden mahrum olan çocuklar, Türkiye’ye ilk geldiklerinde gıda, barınma gibi daha temel ihtiyaçları karşılamak için mücadele ettiklerinden eğitim konusunda akranlarına göre oldukça geride kalmışlar ve daha sonra da okula devam etmemeyi tercih etmişlerdir. Güvercintepe’den Leyla durumunu şu şekilde ifade etmektedir:

“3 çocuğum var. En küçüğü 3. sınıfta okuyor. 17 yaşındaki oğlumun ayağı kesildi, protez takıldı. Evde oturuyor. Öbür oğlum ise 16 yaşında. Çorap fabrikasında ayda 600 TL karşılığında çalışarak babasıyla birlikte geçimimizi sağlıyor.”

Güvercintepe'den Suriyeli Abdulaziz:

“Kendim iş bulamadım. İki oğlum çalışıyor. 10 yaşında okula gidemiyor. Suriye'deyken okul uzaktı, yaşı küçüktü. Okula hiç gidemedi.”

Ekonomik zorlukların yanı sıra Suriyeli çocukların okula devam etmelerinde yasal düzenlemelere ilişkin bazı sıkıntıların yaşandığı dile getirilmiştir. Fatih'te yapılan odak grup görüşmesinde:

Zekeriya: “Eğitim çağındaki Suriyelilerin bir kısmı kimlik taşıyorlar. Havayolu ile gelenleri kayıt altına almıyorlar. Onlara oturma izni almaları şart koşuyor, oturma izni için gereken şartları taşımadıklarından onu da alamıyorlar. Bu yüzden burada turist olarak görünüyorlar. 90 günlük sürenin sonunda kaçak duruma düşüyorlar. Suriyeli okullarının da MEB'e bağlanmasıyla kimliksiz Suriyeliler eğitime erişemiyor. Gönüllü arkadaşlar hafta sonları çocuklara eğitim veriyorlar.”

Başakşehir Mahallesi'nden Hiba ise: “Daha önce oturma almış olanlara 98 ile başlayan bir kart veriliyordu, bu sayı 99 ile değiştirildi. Göç idaresine gidip 99 ile başlayan kimlik almak istediğimizde ise göç dairesinden almaya gerek olmadığını internetten de alınabileceğini söylüyorlar. Çıktı alınca yeterli olur diyorlar. Fakat biz bu çıktıları alıp okula gittiğimizde müdürlerin büyük çoğunluğu kabul etmiyor. Müdürler mühürlü kimlik istiyorlar. Arada kaldığımızdan kimlik kaydımız olmuyor. Okul müdürleri kişisel inisiyatif ile zorluk çıkarıyorlar.”

şeklinde görüş bildirmiştir.

“Sizce Suriyeliler eğitim hizmetlerinden istenilen düzeyde faydalanabiliyor mu?” sorusuna Güvercintepe'de yaşayan Suriyelilerden hükümetin imkân sağladığını ancak kendi imkânsızlıklarından gönderemediklerini ifade edenler olmuştur.

Başakşehir Mahallesi'nde yapılan mülakatlarda Suriyeliler Türk hükümetinin eğitime dair sunduğu imkânlardan oldukça memnun olduklarını ifade etmişlerdir:

Hüseyin: “Evliyim, 8 çocuğum var. 2'si yeni evlendi. 3'ü Antakya'da olmak üzere 5 tanesi evli. 3 tanesi şu anda bekâr. 2'si evlilik çağında. Biri Çapa'da okuyor. Biri Sabahattin Zaim'de okuyor. Mohammad de imam hatip lisesine gidiyor. Hepsi Türk okulunda okuyorlar.”

Younes: “Suriyelilere eğitim konusunda birçok hak tanınıyor. Hatta İstanbul’daki Filistinliler bile çocuklarını Suriyeli olarak kaydettirip okula göndermek için can atıyor. İkiz çocuklarım anaokuluna gidiyor. Eşim ve ben Türkçe kursuna gidiyoruz.”

Görüşülen Suriyeliler, çocuklarının Türkçe öğrenmesini desteklemekte, ancak Arapçayı da öğrenmesini ve unutmamasını istemektedir. Suriyeli ailelerde çoğunlukla “*savaş biterse geri döneriz*” düşüncesi hâkim olduğundan çocukların Arapça konuşabilmesini istemektedir.

Başakşehir Mahallesi’nde oturan 4 yaşında ikizleri olan Mohammad düşüncelerini şu şekilde ifade etmektedir:

“Çocukların önce Arapça öğrenmesini istiyorum. O yüzden Libya okuluna yazdıracağım. İngilizce, Türkçe, Arapça öğretilsin diye. Arapçayı öğrendikten sonra çocukları Türk okuluna yazdıracağım.”

Suriyeliler lise eğitiminde ağırlıklı olarak imam hatip liselerini tercih etmektedir. Bunda Arapça eğitimin ve dîni eğitimin yanı sıra çoğunlukla kız - erkek ayrı eğitim verilmesinin payı vardır. Bu konuda Saleh’in görüşleri şöyledir:

“Suriyeli öğretmenlerin olduğu Suriyeli okullar olsa iyi olur. Suriye’de okullar kız - erkek ayrı eğitim veriyor, burada ise karma. Biz Suriye’de devlet okullarında üniversiteye kadar kız - erkek ayrı okuyoruz. Kültürel olarak bu sisteme alışkınız.”

İlköğretime MEB’e bağlı okullarda devam eden ve Türkçe öğrenen çocuklar çoğu zaman ailede tercüman olarak da kullanılmakta, Türklerle iletişim bu şekilde sağlanabilmektedir. Nitekim mülakatların birinde ailenin 9 yaşındaki kız çocuğu üzerinden iletişim kurulmuştur. Uyum konusunda en büyük engel dil olarak karşımıza çıkmaktadır. Görüşülen Suriyeliler en az 4 yıldır Türkiye’de bulunmalarına rağmen Türkçeyi az konuşabilmektedir.

Suriyeliler uyum konusunda en büyük sıkıntılarını “Türkçe konuşamama” olarak ifade etmektedirler. Bu sorun özellikle Türkçe bilmenin şart koşulduğu nitelikli

istihdam olanaklarında karşıya çıkmakta ve çeşitli iş fırsatlarını dil bilmemekten kaybettiklerini belirtmektedirler. Ayrıca İl Göç İdaresi, Kaymakamlık gibi bazı devlet kurumlarında Arapça tercüman bulunsa da hastaneler başta olmak üzere gittikleri bazı kurumlarda dertlerini anlatamadıklarını ifade etmektedirler. Bireyin bulunduğu toplumda hem kendini ifade etmek hem de toplumun diğer üyeleriyle iletişim kurmak için yegâne aracının dil olduğu düşünüldüğünde, dil farklılığının hem Suriyeliler hem de yerel toplum için sorun teşkil ettiği görülmektedir. Nitekim “Türkçe konuşamamaktan ötürü günlük hayatta aksaklıklar yaşıyor musunuz?” sorusuna Suriyelilerden gelen cevaplar şu şekildedir:

Fardous: “Hastanede çok sıkıntı yaşıyorum. Teşhis konulmasında sıkıntı oluyor.”

Mohammad: “Eşim de ben de Türkçe bilmediğimiz için sıkıntı yaşıyoruz. Site yönetiminden mesaj atıyorlar anlamıyorum. Superonline’den geldiler internet için. Ama ben Türk Telekom bağlatmıştım. Superonline sürekli arıyor, derdimi de anlatamıyorum.”

Hiba: “Bankada ya da benzeri bir yerde işim olunca yanımda Türkçe bilen birini götürüyorum. Ancak onun dışında günlük hayatta çok sıkıntı çekmiyorum. Etrafımda hep Arapça konuşuluyor çünkü.”

Younes: “Günlük hayatta dile dair çok sorun yaşamıyorum ancak komşularım beni oturmaya çağırıyor. Ben de onlarla oturmak istiyorum ama dil bilmem sorun oluyor.”

Hüseyin: “Türkçe anlaşılabilecek düzeyde biliyorum. Mahallede Türklerle konuşarak öğrendim. Kursa gitmek isterim. Türkçeyi seviyorum, öğrenmeyi çok istiyorum. Türkçe okuyup yazabiliyorum. Gündüz çalışıyorum, akşam 8’de eve geliyorum. Hafta sonu ücretsiz kurs varsa gitmek isterim.”

Leyla: “Günlük hayatta ihtiyaçlarımı karşılayacak kadar Türkçe konuşabiliyorum. Derin konulara giremem ama onun dışında sıkıntı yaşamıyorum.”

Türkçe bilmek genel olarak ihtiyaç olarak görünse de kendi sosyal ağlarından çok dışarı çıkmayan Suriyeliler, Türklerle iç içe yaşayan Suriyelilere göre Türkçe öğrenmeye daha az ihtiyaç duymaktadır.

Yapılan mülakatta yerel vatandaşlar çoğunlukla mahallelerinde, semtlerinde Arapça duymaktan; Suriyelilerin çoğu zaman bağırarak Arapça konuşmalarından; markette, çarşıda, mağazalarda Arapça yazılar görmekten rahatsız olduklarını ifade etmişlerdir:

Hasan: “Merkeze indiğimde eczanelerde hep Arapça konuşanlar, çalışanlar; Arapça yazılar var.”

Yavuz: “Kendi ülkemizde bu kadar Suriyeli restoran, dükkân görmek üzücü. Her yerdeler.”

Abdullah: “Bu ülkede en az 4-5 yıldır yaşıyorlarsa şimdiye kadar Türkçe öğrenememelerine anlam veremiyorum. Yeni gelmiş olsalar anlarım da şimdiye kadar çoktan öğrenmiş olmaları gerekirdi.”

Sevilay: “Bazen sitede gördüğümde selam vermek, iletişim kurmak istiyorum ama Türkçe bilmiyorlar ya da çok az biliyorlar. İşaretlerle, jestlerle anlamaya çalışıyoruz.”

Güvercintepe’de yaşayan Suriyeliler ise yerel halk ile çoğunlukla Kürtçe iletişim kurduğundan Başakşehir Mahallesi’nde yaşayanlara göre daha çok iletişim kurabilmektedir.

6.3.2. Kültürel Uyum ve Çatışma Deneyimleri

“Türk halkını kültürel ve dinsel açıdan kendinize yakın görüyor musunuz?” sorusuna Suriyelilerden gelen cevaplar şu şekilde olmuştur:

Younes: “Önce Lübnan’a gittim. Sonra Türkiye’ye geldim. Türkiye bize kültür, örf, yemekler, dinin uygulanış biçimi açısından daha yakın. Zaten biz aslen Türk soyundan geliyoruz.”

Hüseyin: “Kesinlikle çok yakın görüyorum. Bazı akrabalarım Almanya’ya ya da başka Avrupa ülkelerine kaçak yollarla giriş yaptılar. Ben burada kalmayı tercih ettim. Müslüman ülke, günde beş vakit ezan sesi duymak bile insana yetiyor.”

Saleh: “Hepimiz Osmanlıdan geliyoruz. Biz Türkleri kendimizden ayırmıyoruz. Dolayısıyla burada yabancılık da çekmiyoruz.”

Bazı Suriyeliler, yerel toplum kurulan ilişkiler ve kültürel yakınlık konusunda çok olumlu görüşlere sahipken, aralarında kötü tecrübeler yaşayanlar da olmuştur. Özellikle Başakşehir Mahallesi’nde yaşayan Suriyeliler, medyada ve Türk toplumunun gözündeki “Suriyeli” algısının “yardıma muhtaç, fakir, nitelsiz, dilenci” şeklinde olduğunu ve bundan dolayı rahatsızlık hissettiklerini belirtmişlerdir:

Hiba: “Suriyeli kadınlar çok cana yakındır. Ancak Türk kadınların yüzde 20’lik bir kısmı bize çok iyi davranıyor. Mesela amcam Türk bir hanımla evli, evinde 10 gün kaldık, oldukça misafirperverdi. Türk bir komşumuz var yine, o da çocuklarımı çok seviyor, cana yakın davranıyor. Ama yüzde 80’i bizden uzak durmaya çalışıyor. Geçenlerde bir Türk komşumuz geldi yemeğimizi yemedi. Sanki bizim yemeğimiz yenmiyormuş gibi.”

Mohammad: “Türk komşularımızdan biri evinizde masa var mı, siz yemeği kaşıkla mı yiyorsunuz diye sordu. O an çok üzüldüm ve sinirlendim. Suriyelilere fakir fukara gözüyle tahkir edici bir şekilde bakılıyor. Bizim Halep’teyken standartlarımız buradaki standartlarımızın çok üstündeydi. Türklerden aşağı kalır bir yanımız yoktu.”

Saleh: “Alışveriş yaparken Suriyeli olduğumu belli etmemeye çalışıyorum. Suriyeliyim deyince ayrımcılığa maruz kalmış gibi hissediyorum.”

Abdulaziz: “Türkiye’nin Güneydoğu illerindeki şehirlerde şehrin büyüklüğüne oranla çok sayıda Suriyeli olduğu için yerel halk birinden kötülük görmüşse tüm Suriyelilere kötü gözle bakıyor. İstanbul’u seçme sebeplerimden birisi bu. Suriyeliler şehrin farklı yerlerine dağılmış durumda.”

Yerel topluma “Suriyelileri kültürel ve dini açıdan kendinize yakın görüyor musunuz?” sorusu yöneltildiğinde iki farklı görüş ön plana çıkmıştır. Sosyoekonomik düzey ile verilen cevaplar arasında bir ilişki gözlemlenmemiştir. Güvercintepe Mahallesi’nde “Kürt” kimliği bütünleştirici bir rol oynamamıştır. Aynı dine mensup iki toplum olsa da kültürün farklı olduğu birçok katılımcı tarafından ifade edilmiştir. “Sınır komşuluğuna ve etnik-dini yakınlıklara rağmen Türk toplumunda Suriyelilere yönelik kültürel yakınlık hissi çarpıcı bir biçimde çok az oranda tespit edilmiştir. Yani bu konuda ciddi bir ötekileştirme söz konusudur.” (Erdoğan, 2014: 7).

Sevilay: “Onlar Arap toplumunun bir parçası. Arapça konuşuyorlar. Temizlik anlayışı farklı, yaşayışları farklı. Dini yorumlar bile kısmen farklı olabiliyor. Dolayısıyla kültürümüzün benzer olduğunu düşünmüyorum.”

Yavuz: “Kültürümüzün yakın olduğunu düşünmüyorum. Çok temel ahlâk kurallarını çiğneyebiliyorlar. Saygısız olduklarını düşünüyorum. Ben başka bir ülkeye sığınsam bu şekilde davranmazdım, gittiğim kültüre ayak uydurmaya çalışırdım.”

Ayşe: “Farklı bir toplum. Birden çok kadınla evlenebiliyorlar. Bizim kültürümüzde kabul edilen şeyler değil. Kadınları çok süslü, çok bakımlı. Burada bir kına gecesi yaptılar, bizim örf adetlere hiç benzemiyordu.”

Genel kanı bu yönde olsa da yerel toplumda mülakat yapılan Başakşehir Mahallesi'nden Abdullah ve Fahri, kültürün ve dini değerlerin Suriye toplumu ve yerel toplum arasında bütünleştirici rol oynadığını belirtmişlerdir:

Fahri: “Kesinlikle kendime, kültürüme yakın görüyorum. Bunun bilimsel olarak da açıklaması son derece kolaydır. Suriye halkının büyük çoğunluğu ile Türk milletinin büyük çoğunluğunun aynı din-mezhepten olması bunda etkilidir. Suriye, 400 yılı aşkın bir süre boyunca Osmanlı egemenliğinde kalmış ve Osmanlı, başta Şam ve Halep olmak üzere Suriye coğrafyasında çok ciddi yatırımlar yapmıştır. Bunlar hem Suriye'nin tarihî kimliği olmuştur hem de modern dünyada Suriye'yi tanıtan figürler olarak yer almıştır. Bunun haricinde Arapçanın Suriye lehçesine Türkçeden çok sayıda kelime girmiştir. Pek çok Suriyeli de bu durumun ancak Türkiye'ye geldikten sonra farkına varsa da Suriye lehçesinde 'belki' kelimesi bile aynı mânâda kullanılmaktadır. Bunun yanında Suriye de Türkiye gibi bir Akdeniz kuşağı ülkesidir. Bunun da iki ülkenin insan tipolojisine etki etmiş olduğunu düşünüyorum. Hülasa iki ülke arasındaki benzerliğin çok ciddi düzeyde olduğu düşüncesindeyim.”

6.4. Sağlığa Yönelik Bulgular

Güvercintepe'de ve Başakşehir Mahallesi'nde yapılan mülakatlarda Suriyeliler genel olarak sağlık alanında sağlanan hizmetlerden memnun olduklarını belirtmiştir. Güvercintepe'deki sığınmacıların içerisinde Fardous ve Abdulaziz, İstanbul'da çocuk sahibi olduklarını ve doğumları devlet hastanesinde bir sorun yaşamadan gerçekleştirdiklerini belirtmiştir. Başakşehir Mahallesi'nde sosyoekonomik durumu iyi olan Suriyeliler devlet hastanesinde sıra olduğu için ve dil bilmemekten dolayı anlaşılmadıkları için önemli hastalıklarda özel hastaneleri tercih ettiklerini dile getirmişlerdir. Dil sorunu genel olarak tüm Suriyelilerin muzdarip olduğu bir alan olarak ifade edilmiştir:

Hiba: “Bir ameliyat için 3-4 ay sonrasına gün veriliyor. Türk hastanelerinde bunu yapıyorlar. Özel hastanelerde beklemek yok fakat fiyatlar çok yüksek.”

Adnan: “Türk hastanelerinde dil probleminden anlaşılmayınca teşhis konulamıyor ve ameliyat gerçekleşmiyor. O yüzden Suriyeliler, Suriyelilerin açtığı sağlık merkezlerini tercih ediyor. Bu merkezlerde zengin Suriyeli iş adamları çıkan masrafları karşılayabiliyor.”

Güvercintepe’de yerel toplum ile yapılan 1. grup mülakatlarda ise Suriyeliler yüzünden hastanelerde daha fazla sıra olduğu, daha ileriki tarihler için randevu alabildikleri ifade edilmiştir. Ayrıca medyada ve sosyal medyada yer alan haberlerden etkilenen yerel toplum Suriyelilerin tüp bebek vb. ekstra tedavileri de ücretsiz alabildiğini düşünmektedir. “Suriyelilerin acil servisleri doldurmaları ve kalabalık görüntüsü yerel halkı huzursuz etmekte ve hizmetlerde aksamalar, olumsuz bakışı körüklemektedir.” (Erdoğan, 2014: 21).

Kemerburgaz Üniversitesi ve Kent Üniversitesi tarafından ortaklaşa yapılan çalışmanın ön raporundaki veriler ise çarpıcıdır. Rapora göre “Suriyelilerin çocuk felci, şark çıbanı, el ayak hastalığı gibi çocuk hastalıklarıyla, genel olarak da salgın hastalıklara olumsuz, yani bu hastalıkları artırıcı bir etkisi olduğunu ifade edenlerin oranı % 83’tür.” (Kemerburgaz Üniversitesi, 2016: 9).

6.5. Güvenliğe Yönelik Bulgular

Ülkemize 3 milyonu aşkın Suriyelinin gelmesiyle güvenlik konusu da gündeme gelmiş, Suriyeliler kimi zaman “dilenci, hırsız, huzuru bozan kimseler” olarak nitelendirilmiştir. Medyada kullanılan kışkırtıcı dilin de etkisiyle yerel toplum ile Suriyeliler arasında zaman zaman huzursuzluklar yaşanmış ve yaşanmaya devam etmektedir. Ancak göç eden Suriyelilerin kendi toplumlarının her kesiminden geldikleri, dolayısıyla bir toplumun olumlu olumsuz tüm unsurlarını barındırdıkları unutulmamalıdır. Suriyeli sığınmacıların karıştığı adli vakaların oranı son derece düşüktür ve çoğunda davacıdırlar (ORSAM, 2015: 6). İçişleri Bakanlığı’ndan 5 Temmuz 2017’de yapılan basın açıklaması bu görüşü doğrular niteliktedir:

“Suriyelilerin karıştıkları olayların Türkiye'deki toplam asayiş olaylarına oranı 2014-2017 arasında yıllık ortalama %1,32'dir. Bu olayların önemli bir kısmı kendi aralarındaki anlaşmazlıklardan kaynaklanan olaylardır. Ayrıca 2017'de Suriyelilerin karıştıkları suç olaylarında, nüfuslarındaki artışa rağmen bir önceki yılın ilk 6 ayına oranla %5'lik bir azalma olmuştur. Ülke genelinde 17 ve 27 Mayıs tarihlerinde 2 defa gerçekleştirilen Huzurlu Sokaklar uygulamalarında dilencilik suçuyla ilgili olarak toplam 3 bin 46 kişiye işlem yapılmış, bunlardan

ilk uygulamada 149 kişinin, ikinci uygulamada ise 230 kişinin Suriyeli olduğu tespit edilmiş, gerekli adli ve idari işlemler yapılmıştır. Ayrıca yakalananlardan bazılarının Suriyeli kılığına girmiş şahıslardan oluştuğu anlaşılmıştır.” (T.C. İçişleri Bakanlığı, 2017).

Yapılan mülakatlarda Suriyelilere sorulan “Türkiye’de kendinizi güvende hissediyor musunuz?” sorusuna Suriyelilerin hepsi olumlu cevaplar vermiştir:

Younes: “Biz burada kendimizi oldukça güvende hissediyoruz. Türklerle kendimizi kardeş görüyoruz. Yaşanan bazı gerginlikler olabilir ama bunlar kesinlikle büyütülecek ve kardeşliğimize hanel getirecek olaylar değildir.”

Türk toplumu ise Suriyelileri doğrudan suç ile ilişkilendirmese de beraber yaşamaktan ötürü endişe duymaktadır. Başakşehir Mahallesi’nde bu endişe daha az hissedilse de özellikle Güvercintepe Mahallesi’nde Suriyeli gençlerin “başiboş” bir şekilde sokaklarda, parklarda dolaştığı ve bu yüzden yerel toplumun eskisi kadar rahat parklara gidemediği mülakatlarda ifade edilmiştir:

SONUÇ VE ÖNERİLER

Siyasal ve ekonomik birtakım sorunlar ve istikrarsızlıklar yüzünden gerçekleştirilen göç eyleminin öznesi insandır ve beraberinde kültürünü, kimliğini, yaşayışını, değerlerini de getirir. Tüm bu özellikler ev sahibi toplumun gözünde zenginlik, çeşitlilik olarak algılanmaktan ziyade çoğu zaman tehdit olarak görülür.

Suriyeli mültecilerle ilgili kamuoyundaki olumsuz yansımalar bir yana, göstergeler Suriyeli misafirlerin hızla ve kendiliğinden Türkiye'ye uyum sağlamaya başladığını ortaya koymaktadır. Bu nedenle, toplumun değerler sistemini de göz önüne alarak, Suriye toplumunun sosyokültürel değerleri ve ihtiyaçlarını da ötelemekten kapsamlı bir uyum planına ihtiyaç olduğu gerçeğine alışmak gerekmektedir. Bunu yaparken de halkın yukarıda sayılan tepki, endişe ve beklentileri dikkate alınmalı ve sabırla giderilmeye çalışılmalıdır. Kamuoyu araştırmalarında Suriyelilerin büyük ölçüde Türkçe öğrenmeye istekli oldukları görülmektedir. Diğer yandan, kendilerinin “ötekileştirilmesinden” rahatsızlık duymakta ve toplumun bir parçası olmaya isteklidirler. Bu çerçevede, sosyokültürel ve sosyoekonomik uyumun önemli bir parçası olarak Türkçe öğretiminin yaygınlaştırılmasına yönelik çalışmalar, araştırmalar ve programlar teşvik edilmelidir. Suriyelilerin büyük bölümü (%53,3) çocuklardan oluşmaktadır. Ayrıca bugüne kadar yaklaşık 240.000 Suriyeli bebek Türkiye'de dünyaya gelmiştir. Bu iki gerçekten hareketle, genç nüfusun eğitimi ve uyumu öncelikle ve büyük titizlikle ele alınması gereken bir konudur. Entegrasyon planı, başka ülke deneyimlerini de hesaba katan bilimsel perspektifle tasarlanmalı ve bunun için farklı kesimlerin, üniversitelerin, düşünce kuruluşlarının, araştırma merkezlerinin, sivil toplum kuruluşlarının, mültecilerin de görüş ve önerilerine başvurulmalıdır. Entegrasyon planında bugüne kadar yapılan çalışmaların sonuçları da dikkate alınmalı ve yeni iletişim stratejileri geliştirilmelidir.

Suriyelilerin ekonomik hayata katılımı, istihdam ve üretimde yer almaları ve ekonomiye katkı sağlamaları gerekmektedir. Aksi takdirde mülteciler, devlet yardımlarına bağımlı kalmaya devam edecek ve bugüne kadar yapılan yardım tutarı katlanarak artacaktır. Bunun yanı sıra istihdam ve yatırım fırsatları kısıtlı kitleler, zamanla marjinalleşmeye yüz tutacak ve kendi gettolarında yasal olmayan yollarla gelir elde etmeye çalışacaklardır. Bu nedenlerle, Suriyeli mültecilerin yasal çalışması ile ilgili düzenlemelerin bir an önce çıkarılması, istihdamın önünün açılması gerekmektedir. Kaçak olarak çalışıyor olmaları nedeniyle elde edemedikleri yasal haklarına da (sigortalı çalışma, tazminat gibi) erişebilmelidirler. Suriyeli mültecilerin ülke içindeki yasal hakları ile ödev ve sorumlulukları hakkında bilinçlenmesini sağlayacak eğitim programları geliştirilmelidir. Bu şekilde, olası mağduriyetlerin önlenmesi, hak arama yollarının açılması ve ödev bilincinin geliştirilmesi sağlanmalıdır. Toplumun farklı kesimlerine yönelik olarak Suriyeli mülteciler hakkında bilgilendirme, bilinçlendirme, farkındalık artırma ve duyarlılık geliştirme odaklı çalışmalar yapılmalıdır. Halkta oluşan olumsuz algıların olumlu yönde değiştirilmesi adına ev sahibi ve misafir toplumu yakınlaştıracak etkinliklere ağırlık verilmelidir.

Woods, Benvenuti ve Kayalı (2016) tarafından İstanbul'daki Suriyelilere dair yürütülen alan çalışmasında çeşitli katılımcıların ortaklaştıkları şu noktalar öne çıkmıştır. Özellikle kentsel dönüşüm tehdidi altındaki yoksul mahallelere yerleşen Suriyeliler yerli halkta yerinden edilme endişesi doğurmuştur. Suriyelilere karşı olumsuz yaklaşımı tetikleyen en önemli unsur sınırlı kaynaklar için rekabet etmek gerektiği inancıdır. Devlet ve STK'ların aynı durumda olan yoksul Türkiye vatandaşları yerine, kaynakları Suriyeliler için kullandığı algısıyla beraber gerilim ve hoşnutsuzluk da artmaktadır.

2012 yılından itibaren Suriyeliler İstanbul'a yerleşmeye başlamıştır. İlk gelenler çoğunlukla orta ve yüksek sınıftır. 2013'ten itibaren ise daha yoksul Suriyeliler aileleri ile birlikte İstanbul'a yerleşmiş ve Suriyeliler toplumda daha görünür hale

gelmiştir. Ancak orta ya da ticari sınıftan gelen Suriyeliler kendilerine mülteci denmesinden rahatsızdır.

Suriyelilerin banka hesabı açtırması kolay değildir. Bazı bankalar hesap açmak için sadece pasaport isterken, diğer bankalar oturma izni gibi ek belgeler talep edebiliyor ki Suriyeliler için bu tür belgeleri temin etmek zordur.

Suriyeliler ile ilgili kanunlar Türk yetkililer tarafından tam olarak uygulanmamakta ve mevzuat ile ilgili bilgiler Facebook grupları veya Whatsapp gibi gayri resmî sosyal ağlardan öğrenilmektedir (Woods, Benvenuti, Kayalı v.d., 2016).

Suriye’de çıkan iç savaş sonucunda ülkemize gelerek 81 ile dağılan Suriyeliler ile yerel halk arasında zaman zaman gerilimler yaşanmaktadır. Güneydoğu illerinde daha çok hissedilen bu durum büyükşehirlerin de bazı ilçelerinde kendini göstermektedir. Suriyelilerin ülkemize gelişi sosyal, siyasal, ekonomik alanlarda, her biri bir diğeriyle ilintili birçok sonuç doğurmuştur. Suriyelilere ilişkin Güneydoğu illeri ve İstanbul başta olmak üzere çok sayıda ilde birçok rapor, makale ve araştırma yayımlanmıştır. Suriyelilerin ve Türk halkının uyumu konusunda da hükümetin, yerel yönetimlerin, araştırma merkezlerinin ve sivil toplum kuruluşlarının öncülüğünde çok sayıda çalışma yapılmaktadır. Suriyelilerin 6 yıldır Türkiye’de olduğunu düşünürsek, yıllar içerisinde uyum düzeyinin ne kadar arttığını ya da azaldığını görmek açısından yapılan araştırmaların her biri önemlidir.

Göç alan ülkelerde göçmenler ve yerlilerin birlikte yaşamasını sağlayacak farklı modeller mevcuttur. Asimilasyon, çok kültürlülük, entegrasyon bu modellerin başlıcaları olup uygulanmaları ve içerikleri açısından ülkeden ülkeye farklılıklar içermektedir. Günümüzde entegrasyon, harmonizasyon, bütünleşme gibi literatürde farklı kelimelerle ifade edebileceğimiz “uyum” kavramı göçmenler ve

yerlilerin ilişkilerini düzenlemede temel husus olarak görülmekte; ülkemizde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü öncülüğünde “uyum” politikaları geliştirilmekte ve bu iki toplumun barış ve huzur içerisinde temel insan hak ve hukuku çerçevesinde birlikte yaşamaları amaçlanmaktadır.

BMMYK, mülteciler için üç temel çözüm sunar: Ülkesine gönüllü geri dönüş, üçüncü bir ülkeye yerleştirilme ve yerel entegrasyon. Suriyelilerin büyük bir kısmının hâlihazırda 6 yıldır ülkemizde yaşadığını ve Ortadoğu’daki çalkantılar ve ülkelerindeki istikrarsızlığın devam etmesi yüzünden ülkelerine gönüllü geri dönüşlerinin söz konusu olmadığı ve üçüncü bir ülkeye yerleştirilen Suriyelilerin oldukça az olduğu düşünülürse elimizde yerel entegrasyondan başka bir çözüm kalmamaktadır.

Entegrasyonun yani uyumun sağlanmasında iki toplumun birbiriyle olan etkileşimi oldukça önemlidir. İki toplum olumlu koşullar altında temas kurarsa uyum tohumları filizlenebilir. Rekabetin hüküm sürdüğü ve yerel toplumun Suriyelilere yönelik tehdit algısı ise çatışma ortamına sebebiyet verir. Özellikle kentsel dönüşüm tehdidi altındaki yoksul mahallelere yerleşen Suriyeliler yerli halkta yerinden edilme endişesi doğurmuştur. Suriyelilere karşı olumsuz yaklaşımı tetikleyen en önemli unsur sınırlı kaynaklar için rekabet etmek gerektiği inancıdır.

Temas teorisi kapsamında düşünüldüğünde, ülkemize gelen Suriyelilerin, yerel halk tarafından niteliksiz, toplumun en alt kademesi olarak görülmesi, Allport’un eşit statü koşulunun oluşmamasına neden olmakta; bu da yerel halk ile Suriyeliler arasındaki teması zorlaştırmaktadır. Güvercintepe’de ve İstanbul’un diğer dezavantajlı bölgelerindeki Suriyeliler için bu algı daha yüksektir, dolayısıyla entegrasyon daha da zorlaşmaktadır. Başakşehir Mahallesi’nde yapılan mülakatlarda yerel sakinler kendi sitelerinde yaşayan Suriyelileri “fakir, pis, dilenci” olarak görmemekte; havuzda, spor salonunda ya da diğer tesislerde yaptıkları temaslar olumlu sonuçlanabilmektedir. Ancak medyada çıkan haberler

ve edindikleri diğer bilgiler sonucu sitelerde gördükleri komşu Suriyelilerin profilini tüm Suriyeliler için genellemedikleri gözlemlenmiştir. Nitekim Başakşehir Mahallesi'nde sosyoekonomik düzeyi yüksek Suriyelilerle yapılan mülakatlarda da Suriyelilerin Türk vatandaşları gözündeki “Suriyeli” imajından rahatsız oldukları ifade edilmiştir. Ayrıca Suriyeliler ile yerel halk arasında ortak bir amaç olmaması ve iş birliğine dayalı bir ilişkinin olmaması da teması olumsuz etkilemektedir. Pettigrew'in Gruplar Arası Temas Teorisi açısından bakıldığında ise yerel halkta yaygın olan olumsuz “Suriyeli” algısının ve olumsuz ön yargıların aynı grubun diğer üyelerine genellenmesi sonucunu ortaya koymaktadır.

Yerel toplumun Suriyelileri ucuz iş gücü olarak görmesi ve elindeki iş fırsatlarını “kaptığını” düşünmesi de tehdit teorisi kapsamında gerçekçi tehdide girmektedir. Sembolik tehdit açısından bakıldığında, özellikle sosyoekonomik düzeyi yüksek Suriyeliler ve yerel sakinler arasındaki aynı dine ve mezhebe mensup olma durumu, sembolik tehdit algısını nispeten düşürmektedir. Bilhassa Suriyeliler, yerel toplumu kendilerine kültürel ve dini değerler bakımından oldukça yakın görmektedir. Yerel toplum için bu özellik çok bağlayıcı olmasa da mülakat yapılan Başakşehir Mahallesi'nde din kardeşliğinin “bütünleştirici” özelliğinden söz edilebilir. Güvercintepe Mahallesi'nde ise gerçekçi tehdit, Başakşehir Mahallesi'ne göre çok daha baskındır. Mahallede yaşayan yerel sakinler ve Suriyeliler arasında “kürt kimliği” bütünleştirici bir rol oynamamaktadır. Yerel toplum örf, adet ve geleneklerin benzer olmadığını düşünmekte; Suriye'de çok eşliliğin yasal olmasına rağmen Türkiye'de bu durumun yasak olması, yerel halkın çok eşlilik konusunun Suriyelilerin buraya uyumunu zorlaştırdığına yönelik sembolik tehdit algısını artırmaktadır. Yerel halktaki ne olsa Suriyelilerden bilme anlayışı, kalıp yargıya ve gruplar arası anksiyeteye örnek teşkil etmektedir.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre Başakşehir ve Güvercintepe Mahallerindeki Suriyelilerin bu mahalleleri seçme nedeni daha önceden bu bölgeye yerleşen aile üyeleri ve akrabalarının varlığıdır. Ancak yerel halk, Suriyelilerin gelişi ile birlikte artan kiralardan şikâyetçi olmaktadır. Suriyelilerin

birkaç aile birleşerek tek bir evde kalmaları, bölgedeki kira fiyatlarını yükseltmektedir. Ancak Suriyelilerin çalıştıkları işlerden kazanabildikleri çok düşük ücretler nedeniyle birkaç aile bir araya gelerek bir ev kiralamaktan başka çareleri yoktur. Fakat Suriyelilere karşı oluşan ön yargı, Suriyelilerden bir yıllık kiranın peşin istenmesi ve Suriyelilere çok kalabalık oldukları gerekçesiyle ev kiralamak istenmemesi gibi nedenler Suriyelilerin barınma sorununu artırmaktadır.

Bu durum tek maaşla geçinmeye çalışan yerel halkın da ev kiralalarının yükselmesinden şikâyet etmesine neden olmaktadır. Bir evde çok fazla sayıda insanın varlığı da yerel halkın gürültü şikâyetlerinin artmasına neden olmaktadır. Suriyelilerin yaşadıkları sitenin ya da bölgenin kurallarına uymamaları da bölgedeki yerel halk ile Suriyeli anlaşmazlığını artırmaktadır. Bölgeye yerleşen Suriyelilerin eskiden Halep'in köylerinde yaşamaları nedeniyle kent hayatına uyum konusunda sıkıntı çektikleri de bir gerçektir. Buna karşılık yerel halkta “ne olsa Suriyelilerden bilme” anlayışı da hâkimdir. Suriyelilerin barınma sorunda bir diğer önemli problem, ev alma konusunda yasal prosedürlere takılmalarıdır. Suriyeliler, başkaca yabancılar ev alabiliyorken, kendilerinin alamamalarından şikâyet etmiştir.

Suriyelilerin yakındıkları en büyük problem, istihdamdır. Suriyelilerin hiçbir sosyal güvence olmadan aşırı düşük ücretlere çalıştırılmaları, dil problemi nedeniyle kalifiye işler bulamamaları ve bu nedenle de niteliksizleşmeleri gibi problemler, Suriyelilerin günlük hayatın zorlukları altında ezilmelerine neden olmaktadır. Suriye'deki yaşam ve çalışma koşullarının çok altında yaşamaya çalışan Suriyelilere karşı Türk iş yeri sahiplerinin haksız sayılabilecek muameleleri ve saat olarak aşırı fazla çalıştırılmaları Suriyelilerin sosyal hayata uyumunu zorlaştırmaktadır.

Suriyelilerin yaşadığı denklik sorunu da bir problemdir. Ancak bu sorunun derinleşmesinde niteliksiz Suriyelilerin sahte diploma ve denklik belgeleri hazırlamalarının da rolü büyüktür.

Bir diğer konu eğitim alanında yaşananlardır. Eğitim çağındaki birçok Suriyeli, yaşam koşullarının zorluğu nedeniyle çalışmak zorunda kalmaktadır. Bu da Suriyelilerin eğitim konusunda geri kalmasına ve hatta hiç eğitim alamamalarına neden olmaktadır. Dolayısıyla bu da gelecekte bu Suriyelilerin sosyal hayata uyum konusunda zorlanmasına neden olacaktır. Ayrıca Suriyeli çocukların okula kaydı için gerekli belgeler konusundaki prosedürler ve okul müdürlerinin kendi inisiyatifleri ile zorluk çıkarmaları sonucunda da Suriyelilerin eğitim problemi büyümektedir.

Suriyeliler, Arapça eğitim verilmesi ve kendi ülkelerindeki gibi kız - erkek ayrı eğitim verilmesi gibi nedenlerle imam hatip liselerini daha çok tercih etmektedir. Bu konuda Suriyelilerin çoğu, Türkçe öğrenme ve kullanımını desteklemekle birlikte, kendi dillerini unutmamaları gerektiğini düşünmektedir. Bu nedenle Arapça öğretilmesi nedeniyle imam hatip liselerini tercih etmektedir. Çünkü Suriyelilerin çoğunluğu, kendi ülkelerindeki iç karışıklıkların son bulması halinde kendi ülkelerine dönmeyi istemektedir.

Suriyelilerin en temel problemi olan dil problemi, en temel ihtiyaçlardan biri olan sağlık alanında da problem yaşamalarına neden olmaktadır. Suriyeliler, dil problemi nedeniyle doktorlar ile anlaşılamadıklarını belirterek, sağlık sorunları konusunda problem yaşamaktadır. Ayrıca özellikle ameliyat tarihi alabilmek konusunda ayrımcılığa uğradıklarını, Türklerden daha kötü koşullarda sağlık hizmeti alabildiklerini belirtmiştir. Suriyelilerin gündelik yaşama uyum sağlayabilmeleri için en temel anahtar Türkçe'yi öğrenmektir. Ancak dil öğrenmeye istekli Suriyeliler bile aşırı yoğun çalışma saatlerinden ötürü dil kurslarına gidemediklerini belirtmiştir.

Suriyelilerin dil problemi konusunda yerel halk ise hoşgörölü davranmayı bırakmıştır. Bu konudaki genel görüş, ilk geldikleri zaman dil problemi olabileceği, bunun normal olduğu, ancak 5 yıldır Türkiye’de yaşamaları nedeniyle artık dil öğrenmiş olmaları gerektiği, dolayısıyla dil konusunda problem yaşamalarının Suriyelilerin kendi hataları olduğudur.

Yerel sakinlerin Suriyelilere yönelik olumsuz önyargıları, Suriyelilerin güvenlik problemine yol açtığı algısını tetiklemektedir. Yerel toplum, Suriyeliler gelmeden önce yaşadıkları yörenin daha güvenli ve daha huzurlu olduğunu belirtmiştir. Suriyeliler ise, kendi ölkelerindeki iç karışıklıklar nedeniyle Türkiye’de kendilerini güvende ve huzurlu hissettiklerini belirtmiştir.

Yaşanan uyum sorunlarının temelinde Türkiye’nin çok kısa sürede tarihinde hiç karşılaşmadığı kadar yoğun bir mülteci akınına uğraması, bu konuda geliştirilen ilk politikaların “misafir” algısı üzerinden mültecilerin temel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olması yer almaktadır. Ancak Türkiye’nin mülteciler konusunda verdiği sınav hem uluslararası toplum hem de ölkemizde yaşayan Suriyeliler tarafından takdirle karşılanmaktadır. Ölkemizde Suriyeliler eğitim, sağlık gibi hizmetlerden ücretsiz yararlanabilmekte, kayıtlı olarak çalışabilmekte, STK’lar ve diğer toplumsal ağlar yoluyla sosyal hayatlarını sürdürebilmektedir. Mülakat yapılan Suriyeliler, genel olarak Türkiye’nin kendilerine kucak açmasından, kendilerine sağlanan hizmet ve olanaklardan memnun olduklarını dile getirmiştir.

Yerel toplum ise Suriyelilerin geldiği ilk yıllarda misafirlerine ellerinden geldikçe yardım etmiş ve onların yanında olmuştur. Suriyelilerin sayısının gittikçe artması sonucu kira artışları, düşük maaşlarla çalışmaları, medyada olumsuz şekilde yer almaları, gündelik hayatta, hastanelerde, okullarda görünürlüklerinin artması yerel toplumun Suriyelileri “gerçekçi” ve “sembolik” tehdit olarak algılamasına yol açmıştır. Mevcut olan tehdit algısına rağmen yerel toplumda Suriyeliler için “savaştan kaçan muhtaç insanlar” algısı da yaygındır. Suriyelilere yönelik

olumsuz önyargıların kırılması için yerel toplumun hassasiyetleri gözetilerek çok boyutlu uyum politikaları geliştirmek elzemdir.

KAYNAKÇA

Adıgüzel, Y.: 2016.	Göç Sosyolojisi. Nobel Yayın Dağıtım, İstanbul.
AFAD: 2013.	Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacılar Raporu. Ankara.
AFAD: 2014.	Türkiye’deki Suriyeli Kadınlar Raporu. Ankara.
Ager, A. Strang, A.: 2004.	Indicators of Integration: Final Report. Home Office Development and Practice Report 28. London: Home Office.
Aksoy, Z.: 2012.	“Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim”, The Journal of International Social Research , Cilt: 5, Sayı: 20.
Al Jazeera: 2017.	http://www.aljazeera.com/news/2017/04/saad-al-hariri-lebanon-big-refugee-camp-170401045951087.html . Erişim Tarihi: 25.07.2017.
Allport G.: 1954.	The Nature of Prejudice , Perseus Books, Cambridge.
Apak, H.: 2014.	“Suriyeli Göçmenlerin Kente Uyumları: Mardin Örneği”. Mukaddime , Cilt: 5, Sayı: 2.
Ataman, H.: 2015.	“Mülteci mi, Sığınmacı mı, Misafir mi?”. Görüş Dergisi , Sayı: 88.
Başaran, E.: 2017.	“Çokkültürlülük Olgusunun Kanada Örneği Ekseninde İncelenmesi”. OPUS . Cilt: 7, Sayı: 12.
BBC: 2016.	Çocuk mülteciler Türkiye’de tekstil atölyelerinde çalıştırılıyor, http://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-37748847 . Erişim tarihi:03.02.2017
Benhabib, S.: 2016.	Ötekilerin Hakları , 3. Baskı, Çev. Berna Akkıyal, İletişim Yayınları, İstanbul.
Berg, J. A.: 2013.	“Opposition to Pro-Immigrant Public Policy: Symbolic Racism and Group Threat”. Sociological Inquiry , 83(1).

Berry, J. W., Kalin, R.: 1995.	“Multicultural and ethnic attitudes in Canada”. Canadian Journal of Behavioural Science / Revue canadienne des sciences du comportement , Volume: 27, Issue: 3.
Berry, J.W.: 1989.	Psychology of acculturation. In J. Berman (Ed.), Nebraska Symposium on Motivation Vol. 37 Lincoln: University of Nebraska, s. 201-234
Berry, J.W.: 2001.	“A psychology of immigration”. Journal of Social Issues , 57, 615-631.
Berry, J.W.: 2005.	“Acculturation: Living successfully in two cultures”. International Journal of Intercultural Relations , 29, 697-712. Bilgiç, T.: 2015. Basın Bilgilendirme Toplantısı.
Birgün : 2015.	Adına Yaşamak Denirse. http://www.birgun.net/haber-detay/adina-yasamak-denirse-88402.html . Erişim Tarihi: 30.04.2016.
Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği: BMMYK.	“Türkiye’deki Mülteciler hakkında Sık Sorulan Sorular”. http://www.unhcr.org/turkey/uploads/root/s%C4%B1k_sorulan_sorular.pdf . Erişim tarihi: 27.05.2016.
Blumer, H.: 1958.	"Race Prejudice as a Sense of Group Position." The Pacific Sociological Review 1:3-7.
BMMYK: 2017.	http://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html . Erişim Tarihi: 19.06.2017.
Castles, S, Miller, J. M.: 2003.	The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World . Fifth Edition. Palgrave Macmillan, Hampshire.
Castles, S.: 2007.	The Migration-Asylum Nexus and Regional Approaches. New Regionalism and Asylum Seekers. Studies in Forced Migration , Ed. Susan Kneebone, Felicity Rawlings-Sanaei, Berghahn Books, Oxford.
Castles, S. Miller, J. M.: 2008.	Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç , Çev. Bülent U. Bal ve İbrahim Akbulut, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Ceceli Köse, S: 2012.	Çokkültürcülük Politikalarından Entegrasyon Politikalarına Geçiş: Hollanda'daki Türkiye Kökenli Göçmenler Üzerine Bir İnceleme. Hacettepe Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
Citrin, J., Sides, J.: 2008.	"Immigration and the Imagined Community in Europe and the United States", Political Studies (56)1: 33-56
Crisp, J., : 2004.	The Local Integration And Local Settlement Of Refugees: A Conceptual And Historical Analysis. New Issues in Refugee Research, Working Paper No.102.
Çağlar, A., Onay, A.: 2015.	"Entegrasyon/Uyum: Kavramsal ve Yapısal Bir Analiz", 33-64, Göç ve Uyum , 2. Baskı, (Derleyenler: B. Dilara Şeker, İbrahim Sirkeci, M. Murat Yüceşahin), Transnational Press London, Londra
Çağlayan, S. :2006.	"Göç Kuramları, Göç Ve Göçmen İlişkisi". Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi: İLKE , Sayı: 17.
Dawn, C. : 2016.	"The Syrian Humanitarian Disaster: Disparities in Perceptions, Aspirations, and Behaviour in Jordan, Lebanon and Turkey". Ruptures and Ripple Effects in the Middle East and Beyond , Volume: 47, Issue: 3.
Del Caripo, X. Wagner, M.: 2016.	The Impact of Syrian Refugees on the Turkish Labor Market. Policy Research Working Paper, 7402.
Dinçer, O.B., v.d.: 2013.	Suriyeli Mülteciler Krizi ve Türkiye: Sonu Gelmeyen Misafirlik, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu ve Brookings Institute.
Ekşi, N.: 2016.	"6735 Sayılı Göç Kanunu", Şehir & Toplum Dergisi "Göç" Özel Sayısı , Sayı 6, Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları, İstanbul
Ercoşkun, B.: 2015.	Suriyeli Mültecilerin Türkiye'ye Sosyokültürel Ve Sosyoekonomik Etkileri. Yeni Yüzyıl Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
Erder, S.: 2015.	İstanbul Bir Kervansaray mı? İstanbul Bilgi

	Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
Erdoğan, M. M., Kaya, A.: 2015.	Türkiye'nin Göç Tarihi: 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
Erdoğan, M. M.: 2015.	Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
Erdoğan, M. M.: 2017.	“Kopuş”tan “Uyum”a Kent Mültecileri, Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Süreç Yönetimi:İstanbul Örneği, Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları, İstanbul.
Ertuğrul, D.: 2012.	Türkiye Dış Politikası İçin Bir Test: Suriye Krizi. TESEV Yayınları, İstanbul.
Esen, A. Duman, M.: 2016.	Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler. WALD Yayınevi, İstanbul.
Faist, T.: 2012.	Migration. The Wiley-Blackwell Encyclopedia of Globalization
Fakih, A., May, İ.: 2015.	“The Impact Of Syrian Refugees On The Labor Market In Neighboring Countries: Empirical Evidence From Jordan”. Defence and Peace Economics , Beirut: World Bank.
Fielden, A.: 2008.	Local integration: an under-reported solution to protracted refugee situations. Research Paper No: 158. http://www.unhcr.org/486cc99f2.pdf . :Erişim Tarihi: 23.12.2016.
GİGM: 2014.	Türkiye’de Geçici Koruma. http://www.goc.gov.tr/icerik3/turkiye%E2%80%99de-gecici-koruma_409_558_1097 . Erişim Tarihi: 25.12.2016.
GİGM: 2014B.	Geçici Koruma Yönetmeliği. http://www.goc.gov.tr/files/files/03052014_6883.pdf . Erişim Tarihi: 20.12.2016.
GİGM: 2016.	2015 Türkiye Göç Raporu. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları, Yayın No:35.

GİGM: 2017.	http://www.goc.gov.tr/icerik6/genel-gerekce_327_328_330_icerik . Erişim Tarihi: 25.12.2016.
Gordon, M. M.: 1964.	Assimilation in American Life . Oxford University Press, New York.
Göç Terimleri Sözlüğü: 2013.	https://publications.iom.int/books/international-migration-law-ndeg31-glossary-migration-turkish . Erişim Tarihi: 01.09.2016.
Gürkaynak, E. Ç.: 2012.	Toplumsal Temas: Önyargı ve Ayrımcılığı Önlemek İçin Bir Sosyal Değişim Aracı Olarak Kullanılabilir mi?.” Ayrımcılık Çok Boyutlu Yaklaşımlar , (Der. Kenan Çayır, Müge Ayhan Ceyhan), Bilgi Üniv. Yayınları, İstanbul.
Hainmueller, J., Hiscox, M.J.: 2007.	Educated preferences: explaining attitudes towards immigration in Europe. Int. Organ. 61:399–442
Helton, A. C.: 2002.	The Price of Indifference . Oxford University Press. http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php#_ga=2.250510150.1998511454.1500966028-1916198256.1500966028.html . Erişim Tarihi: 25.07.2017.
Hürriyet. 2017A.	İneğiyle koyunuyla sığınyorlar. http://www.hurriyet.com.tr/inegiyle-koyunuyla-siginiyorlar-40494260 . Erişim tarihi: 20.06.2017.
Hürriyet. 2017B.	Adana'da Suriyeliler ile mahalle sakinleri arasında kavga: 5 yaralı. http://www.hurriyet.com.tr/adanada-suriyeliler-ile-mahalle-sakinleri-arasinda-kavga-5-yarali-40379683 . Erişim tarihi: 15.05.2017.
Hürriyet. 2017C.	İstanbul'da tehlikeli gerilim... Bu kez silahlar patladı. http://www.hurriyet.com.tr/istanbulda-tehlikeli-gerilim-bu-kez-silahlar-patladi-40437828 . Erişim tarihi: 15.05.2017
IGAM: 2014.	Türkiye’deki Suriyeli Mültecilerin Haklarının Korunması ve Yaşam Koşullarının Arttırılmasında Rol Alan STÖ’lerin Üç Sınır İlindeki Çalışmalarıyla İlgili Örnek Durum Analizi , İltica ve Göç Araştırmalar

	Merkezi: IGAM. Ankara: Anıl Matbaa.
İçduygu, A., Erder, S., Gençkaya Ö.F.: 2014.	Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023 , Mirekoç Proje Raporları, İstanbul.
İçduygu, A.: 2004.	“Demographic Mobility And Turkey: Migration Experiences And Government Responses”. Mediterranean Quarterly , Volume: 15, Sayı: 4.
İçduygu, A.: 2015.	“Türkiye, Nereye Kadar bir Göç Ülkesi?”. Koç Üniversitesi Görüş Dergisi Göç ve Mültecilik Sayısı , Sayı: 88.
Kadkoy, O.: 2016.	‘You shall not buy’: Syrians and real estate ownership in Turkey. http://www.hurriyetdailynews.com/you-shall-not-buy-syrians-and-real-estate%20ownershipinturkey.aspx?pageID=238venID=106353veNewsCatID=345 . Erişim Tarihi: 01.12.2016.
Kap, D.: 2014.	“Suriyeli Mülteciler: Türkiye’nin Müstakbel Vatandaşları”. Akademik Perspektif . Aralık Sayısı.
Kaya, A., Kırac, A.: 2016.	İstanbul’daki Suriyeli Mültecilere İlişkin Zarar Görebilirlik Değerlendirme Raporu , Hayata Destek Derneği, İstanbul
Kaya, M.: 2015.	“Komşuda Misafirlik: Suriyeli Sığınmacılarca Kurulmuş Mülteci Derneklerinin Perspektifinden Türkiye’de Yaşamak”. JASSS: The Journal of Academic Social Science Studies . Sayı: 39.
Kaya, M.: 2015.	Komşuda Misafirlik: Suriyeli Sığınmacılarca Kurulmuş Mülteci Derneklerinin Perspektifinden Türkiye’de Yaşamak.
Kaya, Y., Karakoç, E.: 2012.	“Civilizing vs destructive globalization? A multi-level analysis of anti-immigrant prejudice”, International Journal of Comparative Sociology , Volume:53, Issue:1.
Kaygısız, İ.: 2017.	Suriyeli Mültecilerin Türkiye İşgücü Piyasasına Etkileri , Friedrich-Ebert-Stiftung Yayınları, İstanbul

Kaypak, Ş., Bimay, M.: 2016.	“Suriye Savaşı Nedeniyle Yaşanan Göçün Ekonomik ve Sosyo-kültürel Etkileri: Batman Örneği”. Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi , 6(1).
Kemberburgaz Üniversitesi TEAM: 2016.	Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Algı ve Tutumlar Araştırması Ön Değerlendirme Raporu
Kilberg, R.: 2014.	Turkey's Evolving Migration Identity . Migration Policy Institute.
Kirişçi, K.: 2003.	Turkey: A Transformation from Emigration to Immigration . Migration Information Source.
Koyuncu, A.: 2014.	Kentin Yeni Misafirleri: Suriyeliler Konya Örneği . Çizgi Kitabevi, Konya.
Koyuncu, A.: 2016.	Nimet mi külfet mi? Türkiye’de Geçici Korum Altındaki Suriyeliler, Tespitler Öneriler .
Küçükkömürler. S., Sakallı-Uğurlu. N.: 2017.	Gruplar Arası İlişkileri Düzenlemede Sosyal Temas Kuramları: Gruplar Arası, Yayılmacı Ve Hayali Temas. Nesne , 5(9).
Lee, E. S.: 1966.	“A Theory of Migration”. Demography , Volume: 3, Issue: 1.
Lucas, R.E.B.: 2008.	“International Labor Migration in a Globalizing Economy”. Carnegie Papers: Trade, Equity, and Development Program , No:92, Carnegie Endowment for International Peace, Washington, DC.
Lücke, G., Kostova, T., Roth, K.: 2014.	Multiculturalism from a cognitive perspective: Patterns and Implications, Journal of International Business Studies , 45.
Mclaren, L.M.: 2001.	“Immigration And The New Politics Of Inclusion And Exclusion In The European Union: The Effect Of Elites And The EU On Individual-Level Opinions Regarding European And Non-European Immigrants”. European Journal of Poitical Research , Volume: 39, Issue: 1.
Mclaren, L.M.: 2003.	“Anti-Immigrant Prejudice in Europe: Contact, Threat Perception, and Preferences for the Exclusion of Migrants”. Social Forces , Volume: 81, Issue: 3.

Milliyet: 2016A.	Asansör Boşluğuna Sıkışan Suriyeli Çocuk Öldü. http://www.milliyet.com.tr/asansor-bosluguna-sikisan-suriyeli-cocuk-istanbul-yerelhaber-1446288/ :Erişim Tarihi: 13.02.2017.
Milliyet: 2016B.	Onların Yeni yıl Sofrası Bile Yok. http://www.milliyet.com.tr/onlarin-yeni-yil-sofrasibile-yok-gundem-2172747/ :Erişim Tarihi: 30.04.2016.
Milliyet: 2016C.	İzmir'de halk ayaklandı! 500 Suriyeli böyle kaçtı... http://www.milliyet.com.tr/son-dakika-torbali-da-halk-ayaklan-gundem-2428727/ . Erişim tarihi: 08.04.2017.
Modood, T.: 2016. Multiculturalism.	The Wiley Blackwell Encyclopedia of Race, Ethnicity and Nationalism , First Edition.
Murray, K.E., Marx, D.M.: 2013.	“Attitudes Toward Unauthorized Immigrants, Authorized Immigrants, and Refugees”. Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology , Vol. 19, No.3, 332-341
Novotný, J., Polonský, F.: 2011.	“The level of knowledge about Islam and perception of Islam among Czech and Slovak university students: does ignorance determine subjective attitudes?” Sociologia , 43, 6, 674-696.
ORSAM, TESEV.: 2015.	Suriyeli Mültecilerin Türkiye'ye Ekonomik Etkileri: Sentetik Bir Modelleme . Rapor No: 196.
ORSAM, TESEV: 2015.	Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri Raporu , Rapor No:195.
ORSAM: 2014.	Suriye'ye Komşu Ülkelerde Suriyeli Mültecilerin Durumu: Bulgular, Sonuçlar ve Öneriler , Rapor No: 189.
Özgür Baklacioğlu, N.: 2006.	“ Türkiye'nin Balkan Politikasında Rumeli Ve Balkan Göçmen Dernekleri ”, der. Mazlum, S. C., ve Doğan, E., Sivil Toplum ve Dış Politika: Yeni Sorunlar, Yeni Aktörler, Bağlam Yayınları, İstanbul.
Özpınar, E., Çilingir, Y. S., Düşündere, A. T.:	Türkiye'deki Suriyeliler: İşsizlik Ve Sosyal Uyum. http://www.datalink.com.tr/toprakisveren/2016-110-

2016.	esra-ozpinar.pdf. Erişim Tarihi: 14.03.2017.
Pettigrew, T. F., & Tropp, L. R.: 2006.	“A Meta-Analytic Test of Intergroup Contact Theory”. Journal of Personality and Social Psychology , 90(5), 751–783.
Pettigrew, T.: 1998.	“Inter-group Contact Theory”. Annual Review of Psychology , Issue: 49.
Quillian, L.: 1995.	“Prejudice as a response to perceived group threat: Population composition and anti-immigrant and racial prejudice in Europe”. American Sociological Review . Volume: 60, Issue: 4.
Raz, J.: 2017.	“Multiculturalism: a liberal perspective”. Postfilosofie 2.
Redfield, R., Linton, R., & Herskovits, M.J.: 1936.	Memorandum for the study of acculturation. American Anthropologist , 38, 149-152.
Saatçi, G., Avcıkurt, C.: 2016.	Cross cultural Tourist Attitudes: A Search Within the Scope of Integrated Threat Theory. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi , 5(8).
Scheepers, P., Gijsberts, M., Coenders, M.: 2002.	“Ethnic exclusionism in European countries: Public opposition to civil rights for legal migrants as a response to perceived ethnic threat”. European Sociological Review 18: 17–34.
Schlueter, E., Scheepers, P.:2010.	The relationship between outgroup size and anti-outgroup attitudes: a theoretical synthesis and empirical test of group threat and intergroup contact theory. Social Science Research , 39(2), 285-295.
Sherman, Y. P., Wilkes, R.:2015.	Does Size Really Matter? On the Relationship Between Immigrant Group Size and Anti-Immigrant Prejudice. International Migration Review , 24(1).
Stephan, W. G. and Stephan, C. W. (1996).	Predicting Prejudice. <i>International Journal of Intercultural Relations</i> , Vol. 20, pp. 409 – 426.
Stephan, W. G., Ybarra, O., & Rios Morrison, K.: 2015.	“Intergroup threat theory”. Handbook of Prejudice , Mahwah, NJ: Lawrence Earlbaum.
şeker, G. v.d.: 2015.	Turkish Migration Conference 2015 , Selected

	Proceedings. Transnational Press, London.
Şeker, B.D., Sirkeci, İ., Yüceşahin, M.M.: 2015.	Göç ve Uyum (der.) Turkish Migration Series , Transnational Press London, Londra.
Şen, Y. F., Özkorul, G.:2016.	“Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinde Yeni Bir Eşik: Sığınmacı Krizi Bağlamında Bir Değerlendirme”. Göç Araştırmaları Dergisi , Cilt:2, Sayı:2
T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı: 2017.	http://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/18_mart_2016_turkiye_ab_zirvesi_bildirisi_.pdf . Erişim Tarihi: 21.05.2017.
Tip, L.K., Zagefka,H., González,R., Brown, R., Cinnirella, M. & Na, X. (2012).	“Is support for multiculturalism threatened by ... threat itself?” International Journal of Intercultural Relations , 36 (1), 22-30.
Tunç, Ş. A.: 2015.	“Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri: Türkiye’deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme”. Tesam Akademi Dergisi , Cilt: 2, Sayı: 2.
Uluslararası Kriz Grubu: 2016.	Türkiye’nin Mülteci Sorunu: Kalıcılığın Siyaseti Avrupa Raporu, No:241, Brüksel.
Ünal, S.: 2014.	“Türkiye’nin Beklenmedik Konukları: “Öteki” Bağlamında yabancı Göçmen Ve Mülteci Deneyimi”. Journal of World of Turks . Cilt: 6, Sayı: 3.
Velasco González, K., Verkuyten, M., Weesie, J., & Poppe, E.: 2008)	“Prejudice towards Muslims in the Netherlands: Testing integrated threat theory”. British Journal of Social Psychology , 47, 667–668.
Ward, C. Masgoret, A. M.: 2008.	“Attitudes toward Immigrants, Immigration, and Multiculturalism in New Zealand: A Social Psychological Analysis”. IMR Volume: 42, Issue: 1.
Woods, A., Benvenuti, B., Kayalı, N.: 2016.	İstanbul’daki Suriyeli Sığınmacılar . Istanbul Policy Center.
Woods, A.: 2016.	Urban Refugees: The Experiences of Syrians in Istanbul . Istanbul Policy Center.

Yalçın, C.: 2004.	Göç Sosyolojisi. Anı Yayıncılık, Ankara
Yanık, C.: 2012.	“Avustralya ve Yeni Zelanda'da Çokkültürlüğünün Değişen Yüzü”, Kaygı , Sayı: 19.
Yılmaz, H.: 2013.	Türkiye’de Suriyeli Mülteciler, İstanbul Örneği, Tespitler, İhtiyaçlar ve Öneriler. Mazlum-Der, İstanbul.
YUKK: 2013.	http://www.goc.gov.tr/icerik6/yukk_327_328_329_icerik . Erişim Tarihi: 20.01.2017.
Zagefka, H., Brown, R., Broquard, M., Leventoğlu Martin, S.: 2007.	“Predictors and consequences of negative attitudes toward immigrants in Belgium and Turkey: The role of acculturation preferences and economic competition”. British Journal of Social Psychology , 46: 153-169

EKLER

Ek. 1. Sorular

Merhaba,

Adım Buket Dünder. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü Yüksek Lisans öğrencisiyim. Vakit ayırabilirseniz sizinle bir görüşme yapmak istiyorum. Görüşmenin amacı; Başakşehir’de yaşayan Suriyelilerin İstanbul’a ve yaşadıkları mahalleye ne derece uyum sağladığını, aynı zamanda Türk halkının Suriyelilerle yaşamaya ilişkin tutumunu ve kabul derecesini belirlemek olacaktır.

Vereceğiniz cevapların doğruluğu araştırmanın güvenilirliğini de artıracaktır.

Araştırma kapsamında elde edilen veriler bilimsel amaçlar dışında başka herhangi bir şekilde kullanılmayacaktır. Katılımınız için teşekkür ederim.

Suriyelilere Yöneltilcek Sorular:

A) Demografik Sorular

1. Adınız soyadınız nedir?
2. Yaşınız ve eğitim durumunuz nedir?
3. Medeni durumunuz? Çocuğunuz var mı?
4. Suriye’nin hangi bölgesinden geliyorsunuz?

B) Göçe İlişkin Sorular

5. Kaç yıldır buradasınız?
6. Hangi yollarla geldiniz? Neden Türkiye’yi tercih ettiniz?
7. İstanbul’a gelmeden önce kamplarda kaldınız mı? Ya da öncesinde başka bir komşu ülkede kaldınız mı? Farklılıklar nelerdir?
8. Neden Başakşehir’e taşınmaya karar verdiniz?

9. Ülkenizdeki savaşın yakın zamanda biteceğini düşünüyor musunuz? Savaş biterse ülkenize dönmek ister misiniz?

10. Türkiye'yi başka bir ülkeye gitmek için basamak olarak mı görüyorsunuz? Yoksa Türkiye'de kalıcı ikamet etmek ister misiniz?

C) Çalışma Hayatına İlişkin Sorular

11. Hâlihazırda bir işte çalışıyor musunuz? Nerede, hangi sektörde çalışıyorsunuz? Suriye'de iken nasıl bir işte çalışıyordunuz?

12. Geldiğinizden bu yana şartlarınızda iyileşme oldu mu?

13. Evde kaç kişi kalıyorsunuz? Sizin dışınızda kimler var? Evde kaç kişi çalışıyor?

14. Kirada mı oturuyorsunuz? Kirayı öderken zorluk çekiyor musunuz?

D) Eğitim ve Yabancı Dile İlişkin Sorular

15. Suriyelilerin Türkiye'deki eğitim haklarından istenilen şekilde yararlandığını düşünüyor musunuz? Ailenizde okula/kurslara giden var mı?

16. Türkçeyi nasıl ve ne kadar sürede öğrendiniz?

17. Suriyelilerin eğitimi konusunda sizce neler yapılmalı?

E) Sağlığa İlişkin Sorular

18. Türkiye'de sağlık hizmetlerinden yararlanabiliyor musunuz? Sağlık hizmetlerinin sağlanması noktasında ayrımcılığa maruz kaldığınızı düşünüyor musunuz?

F) Güvenliğe İlişkin Sorular

19. Türkiye'de kendinizi güvende hissediyor musunuz?

G) Tanınan Haklara İlişkin Sorular

20. GİGM tarafından kayıt altına alındınız mı?

21. Türk vatandaşı olmak ister misiniz? Vatandaş olmak için başvuru yaptınız mı?

22. Sizce Türk hükümeti Suriyelilere başka ne tür haklar sağlamalı?

H) Toplumsal Entegrasyona İlişkin Sorular

23. Yaşadığınız mahallede Türk halkının size karşı tutumu nasıl? Ayrımcılığa maruz kaldığınızı düşünüyor musunuz?

24. Yaşadığınız mahallede Türk halkı ile ilişkileriniz nasıl? Yakın ilişki içerisinde olduğunuz Türkler var mı?

25. Mahallenizdeki yerli halk size maddî yardım yapıyor mu?

26. Sizce Türkler Suriyelileri nasıl görüyor? Misafir mi? Tehdit mi? Yoksa yaşadıkları toplumun bir parçası mı?

27. Türk halkını kültürel ve dînî açıdan kendinize yakın görüyor musunuz?

28. Sizce yaşadığınız bölgeye uyum sağladınız mı? Sağlamadıysanız nedenleri nelerdir?

Yerel Sakinlere Yöneltilecek Sorular:

A) Demografik Sorular

1. Adınız soyadınız nedir?

2. Yaşınız ve eğitim durumunuz nedir?

3. Medeni durumunuz? Çocuğunuz var mı?

B) Çalışma Hayatına İlişkin Sorular

4. Çalışıyor musunuz? Çalışıyorsanız nerede, hangi sektörde çalışıyorsunuz?
Çalıştığınız işyerinde Suriyeli işçiler de var mı?
5. Suriyelilere çalışma izni verilmesini nasıl yorumluyorsunuz?
6. Suriyelilere maddi yardım yapıyor musunuz?
7. Suriyeliler yüzünden Türk vatandaşlarının işsiz kaldığını düşünüyor musunuz?

C) Tanınan Haklara İlişkin Sorular

8. Suriyelilerin kayıt altına alınması hakkında ne düşünüyorsunuz?
9. Sizce Suriyeliler eğitim, sağlık, çalışma gibi temel haklardan yararlanabiliyor mu?
10. Sizce Türk Hükümeti Suriyelilere başka ne tür haklar sağlamalı?
11. Suriyelilere vatandaşlık verilmeli mi? Neden?

D) Güvenliğe İlişkin Sorular

12. Suriyeliler ile aynı mahallede yaşamaktan ötürü tedirgin hissediyor musunuz?
13. Suriyelileri ülkemiz için, kendiniz için, yaşadığınız yer için bir tehdit olarak görüyor musunuz?

E) Toplumsal Entegrasyona İlişkin Sorular

14. Ne zamandır Suriyeliler ile birlikte yaşıyorsunuz?
15. Sizce Suriyeliler kalıcı mı?
16. Suriyeliler bölgenin değişmesine yol açtı mı? Sizce mahallenize uyum sağladılar mı?
17. Suriyelilerin size karşı tutumu nasıl?
18. Suriyelilerle ilgili olumsuz bir tecrübeniz oldu mu? Olduysa nedir?

19. Yakın ilişki içerisinde olduğunuz, temas kurduğunuz Suriyeli sığınmacılar var mı?

20. Suriye halkını kültürel ve dinsel açıdan kendinize yakın görüyor musunuz?

Yerel Yönetim ve STK Temsilcilerine Yöneltilecek Sorular:

A) Genel Sorular

1. Organizasyonunuzdan kısaca bahsedebilir misiniz?

2. Suriyelilere ilişkin ne tür çalışmalarınız var?

B) Tanınan Haklara İlişkin Sorular

3. Suriyelilerin eğitim, sağlık, çalışma gibi temel haklardan ne ölçüde yararlanabildiğini düşünüyorsunuz? Bu konuda neler yapıyorsunuz?

4. Suriyelilere çalışma izninin verilmesini nasıl yorumluyorsunuz?

5. Türk devletinin mülteci politikası hakkında ne düşünüyorsunuz? Sizce ne tür düzenlemeler yapılabilir?

6. 2011'den bu yana Suriyelilere ilişkin yapılan düzenlemeleri yeterli buluyor musunuz? Eksikler nelerdir?

7. Suriyelilere vatandaşlık verilmeli mi?

C) Güvenliğe İlişkin Sorular

8. Suriyelilerin ülkenin geleceğine ve istikrarına karşı tehdit oluşturduğunu düşünüyor musunuz?

9. İstanbul'daki suç oranlarının Suriyelilerin gelişiyi arttığını düşünüyor musunuz?

D) Toplumsal Entegrasyona İlişkin Sorular

10. Suriyeliler ve Türk halkının birbiriyle uyum içerisinde yaşadığını düşünüyor musunuz? Neden?
11. İstanbul'da yaşayan Suriyeli sığınmacıların entegrasyonunun bölgeden bölgeye, mahalleden mahalleye farklılık gösterdiğini düşünüyor musunuz?
12. Sizce Suriyelilerin Türk toplumuna entegrasyonu konusunda Suriyelilerin gelir düzeyi önemli bir faktör mü?
13. Suriyelilerin toplumsal uyumu ve kabulü konusunda daha neler yapılabilir?

Ek 2. Güvercintepe’de Mülakat Yapılan Evlerin Koşulları

